శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

కథలుగాథలు

పుటము

శతావధాని

చెళ్లపిళ్ల

వెంకటశాస్త్రి

C I

894.827301
VEN

Dr. B.R. AMBEDKAR
OPEN UNIVERSITY

CALL NO: ACC. NO: N-10196

AUTHOR: వెంకటశాస్త్రి, చెళ్ళపిళ్ల

TITLE: [illegible]

Dr. B. R. AMBEDKAR
OPEN UNIVERSITY
LIBRARY
HYDERABAD-500 033

A0UA104B129

పిఠాపురప్రభువు లేటు
శ్రీ గంగాధర రామారావుగారి కథలు

పైని వుదాహరించిన ప్రభువరేణ్యుని అత్యద్భుతచర్యలు మా ప్రాంతములలో తఱుచుగా చెప్పుకొంటూవుంటారు. నాకు కొంచెం ప్రాజ్ఞత కలిగేటప్పటికి వీరు తుట్టతుదిదశలో వున్నారు. వీరిని నేను చూడడం చూశాను. గాని, నన్ను మాత్రం వా రెఱుగడానికి తగ్గస్థితిలో అప్పటికి నేను లేను. నేను కాశీనుండి కాశీకావడి బుజాన్ని పెట్టుకొని వచ్చేరోజులలో తునికిన్నీ అన్నవరానికిన్నీ మధ్యగావున్న తేటగుంట, తిమ్మాపురంవద్దకు వచ్చేటప్పటికి ఆ మహారాజు ద్వాదశాహస్సునాఁటి సంభావన పుచ్చుకొన్న బ్రాహ్మణ్యాం ఎదురుగావచ్చింది. నాకు నామరూపాలు కలగడం కాశీనుంచి వచ్చిన మఱుచటినాటినుండే కావడంచేత, వారిని నే నెరగడమే కాని నన్ను వారెఱిఁగి వుండే యోగం తటస్థించలేదు. అదిన్నీకాక యీ ప్రభువు సుమారు 5, 6, సంవత్సరాలకాలం అంత్యదశలో కొంత అనారోగ్యంగావుండి- "కాశ్యాంతు మరణాన్ముక్తిః" కనుక — కాశీలో భౌతికదేహం చాలించేవుద్దేశంతో వకటి రెండుసార్లు కాశీకి వెళ్ళినట్లుకూడా వింటాను. కాని తుదకు వీరు తమ రాజధానియగు పిఠాపురంలోనే కోటలోనే భౌతికదేహాన్ని చాలించినారు. వీరు భౌతికదేహాన్ని చాలించేనాటికి కొంచెం పూర్వగాథలు నాకు తెలియటాని కభ్యంతరం లేదుగాని, వీరు రాజ్యానికివచ్చిన కొలఁదికాలం నాటిచర్యలు నాకు వినికివల్ల తెలిసినవేకాని ప్రత్యక్షంగా తెలిసినవి మాత్రం కావు. బహుశః, గతించిన ధాత, యీశ్వర సంవత్సరాల ప్రాంతంలో జరిగిన వక చర్యనుగూర్చి యిందు వ్రాస్తాను.

జియ్యంగారి రాక

అప్పటికి నా వయస్సు సుమారు ఆఱుసంవత్సరాలకు దాదాపు. అప్పుడు కఱవువచ్చింది. రూపాయి పెట్టి బియ్యంకొంటే చేటలోకి పూర్తిగా

వచ్చేవి కావు. యిటీవల బియ్యపుధర ఆమాదిరిగా వున్నరోజులు నా బాల్యానంతరం చాలావున్నాయి గాని కఱవనిమాత్రం లోకం అనుకున్నట్లులేదు. ఆ కాలానికి అదే పెద్దకఱవు. అప్పటికింకా మా కుటుంబము కడియం గ్రామంలోనేవుంది. నాకు తగుమాత్రం అప్పటి సంగతులిప్పటికిన్నీ జ్ఞప్తిలో వున్నాయి. గాని యిప్పుడు వ్రాసేదిమాత్రం యిటీవల విన్నదేగాని అనుభవించి జ్ఞాపకముంచుకొన్నదికాదు. అప్పుడు మా గ్రామం జియ్యంగారు వచ్చారని చెప్పుకోవడం మట్టుకు జ్ఞాపకంవుంది. నేను జియ్యంగారిని "బియ్యం"గారని వాడినట్లు కూడా జ్ఞాపకంవుంది. యిఁక వ్రాయబోయే సంగతులేవిన్నీ జ్ఞప్తిమీఁద వ్రాసేవికావు. మాతండ్రిగారు వగయిరా లిటీవల చెప్పుకొనేటప్పుడు విన్నవే.

జియ్యంగారంటే, బహుశః శ్రీ వానమామల జియ్యంగారై వుండాలి. వీరు శ్రీ వైష్ణవపీఠస్థులు. స్మార్తులకు శ్రీ శంకరాచార్యపీఠం యేలాటిదో విశిష్టాద్వైతులకు యీ పీఠమున్నూ అలాంటిదే. యిటీవల చాలాభాగము ఆ యీ పీఠస్థుల పవరు తగ్గిందికాని మా చిన్నతనంలో గవర్నమెంటు[illegible] కన్న యీ పీఠస్థులకు తక్కువ అధికారం వున్నట్టు లేదు. వారికి యివ్వ[illegible]సిన పాదపూజ సమర్పించకపోతే ఆయాగృహస్థుల యిళ్ళల్లో సామాను జప్తు చేయడం వగయిరా అధికారాలు పీఠస్థులకు గవర్నమెంటుతోపాటు వుండే రోజులు నేను కొంచెం ఎఱుగుదును. క్రమంగా మా గోదావరి డిస్ట్రిక్టుకు పీఠమంటూ వుండడమే అంతరించి చాలారోజు లయింది. సుమారు నలభైయేండ్ల దరిమిలాను మా ప్రాంతానికి శంకరాచార్యపీఠం వచ్చినట్టుగాని, పాదపూజ సమర్పించినట్టుగాని నే నెఱుఁగనే యెఱుఁగను. కాని సుమారు పదేండ్లనాడు కాఁబోలును, యెవరో మాంతాచార్యస్వాములవారంటూ మా సమీపగ్రామం జేగురుపాడుకు వచ్చి నా పేర శ్రీముఖం పంపించారు. శ్రీముఖం అంటే గురుపీఠంవారు శిష్యులకుపంపే నోటీసు. దానిమీద నాకు తోఁచిన పాదపూజ పంపించుకొన్నానుగాని తీరికలేక వారిసందర్శనానికి వెళ్ళలేదు. మొత్తం చిరకాలాన్నుంచి మా జిల్లాకు పీఠస్థుల సందర్శనం లేక పోయిందన్నది ప్రస్తుతం.

శైవం — వైష్ణవం

వానమామల పీఠస్థులు మా గ్రామం దయచేయడానికి కారణం శ్రీ పిఠాపురం రాజావారే. మా ప్రాంతం వెలమవారందఱున్నూ వైష్ణవ మతస్థులే.

నేను వెంకటగిరి సంస్థానానికి వెళ్ళడానికిపూర్వం వెలమవారిలో శైవులున్నారనే సుతరామున్నూ యెఱుఁగను. యీ కారణంచేతనే వెంకటగిరి స్టేషనులో వక వెలమదొరగారితో నాకు నిష్కారణంగా పోట్లాట తటస్థించింది. ఆయన చాలా మంచివారుకనుక కాని, లేకపోతే నాకు ఆపోట్లాటలో "తస్య: పహరణ" మహోత్సవంకూడా జరిగేదే. అసలు కథేమిటంటే, జంగందేవర వేషముతో వకాయన ఆ స్టేషనులో నాకు ప్రత్యక్షమైనారు. ఆయనతో నేను సామాన్యపు జంగాలతోవలెనే మాట్లాడుతూ వున్నాను. ఆయన మంచివారు కనుక మేము వెలమవారంఅని చెప్పారుపాపం. కాదు, మీరు జంగాలన్నాను నేను. యెఱుగనప్పుడు నేనేమన్నా, ఆయన యథార్థం చెప్పిన తరువాతేనా వెనక తగ్గవలసింది. కాని ఆయనవేషం, వకగంటా శంఖమూ యింతే తరవాయిగాని పూర్తిగా జంగందేవరలా కనపడింది. పయిగా వెలమవారేమిటి? విభూతిరుద్రాక్షలు వేసుకోవడం ఏమిటి ? అని వకశంక. అందుచేత ఆయన మాటను నేను బొత్తిగా నమ్మలేకపోయాను. తుదకు విధిలేక నమ్మి, "మావై…న వెలంవారు యెవ్వరూ విభూతివగయిరా ధరింపరు." అంటూ యేవో రెండు యథార్థమైనమాటలే చెప్పి ఆయనవల్ల కాళహస్తి ప్రాంతంలో శివభక్తులైన వెలంవారు వున్నట్టు తెలిసికొన్నాను. యిటీవల చాలారోజులకు గుంటూరు సీమవివాదలనాడు చేబోలు కమ్మవారిని చూచి కమ్మవారిలో శైవులుండడం తెలుసుకున్నాను. అలాగే హైదరాబాదా ప్రాంతంలో కంసాలులలో తిరుమణి ధారులున్నట్లు తెలుసుకున్నాను. అందుకే కూపకూర్మంగా వుండడం యెవరికీ కూడదు. కవికి బొత్తిగా కూడదని అనుభవజ్ఞులు చెపుతారు. "అప్రవాసినంచ బ్రాహ్మణం దృష్ట్వా సచేలస్నానమాచరేత్" అనేవారట. మా గురువుగారి గురుపరంపరలో వకరైన శ్రీ యింద్రగంటి గోపాలశాస్త్రులుగారు. అది అట్లా వుండనిచ్చి ప్రకృతం మాట్లాడుకుందాం.

వర్ణాశ్రమాచారాల పట్టుదల

శ్రీ గంగాధర రామారావుగారు వైష్ణవ మతస్థులవడంచేత వారు పిలిపిస్తే వానమామల జియ్యంగారు శ్రీ రాజావారి ప్రధానగ్రామాల్లో ఒకరైన మాకడియం గ్రామం దయచేశారు. వారు దయచేసేటప్పటికి శ్రీ బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిలవారుకూడా శ్రీరాజావారి సమక్షమందే దయచేసివున్నారు.

శ్రీ రాజావారికి గురుదర్శనానికి వెళ్ళేటప్పుడు పాపయ్యశాస్త్రిలవారి సహితంగా వెళ్ళాలని కుతూహలం వుంది. కాని రాజావారికి వారు గురువులు గాని పాపయ్య శాస్త్రిలవారికి వారుమతరీత్యా గురువులు గారుగదా? విద్యలోనో, యెవరూ కారు. అట్టిస్థితిలో వారి సందర్శనానికి వీరేలావస్తారు? స్వబుద్ధిచేత రారు. శ్రీరాజావారు మాత్రం రావలసిందని యేలా కోరుతారు? అప్పటి రాజులంటే వర్ణాశ్రమాచారాలను పరిపాలించడానికి బద్ధకంకణులుకదా? ఆరాజావారిరోజులలో మనగవర్నమెంటు యింత కట్టుదిట్టంలో లేకపోయినా కొంతేనా వ్యాపకంలో లేకపోలేదు. గవర్నమెంటు అధికారాలలో యేకొంచమోతప్ప "నాన్‌బ్రామిన్సు" వున్నట్టు లేదు. గొప్పగొప్పపదవులలో యేచిన్నపరీక్షలో ప్యాసయిన బ్రాహ్మణులే వుండేవారు. అప్పటికి ప్లీడర్ల ఆర్గుమెంటునుగూర్చి యిప్పటికిన్నీ కొందఱు వేళాకోళంగా చెప్పుకుంటూవుంటారు. కోర్టుమునుసబుగారు మీ ఆర్గుమెంటు చెప్పండనేసరికి, యెవరో వక్కలంకాయనఁట, పేరు జ్ఞాపకంలేదు. "నేను చాలా పెద్దకుటుంబీకుడను, వేఱే మనవిచేసేదేమిటి? యీ కేసు కోర్టువా నాకు వ్యతిరేకంగా చేస్తే నాదగ్గఱికి మఱోకేసు రాదు, కాఁబట్టి అను[illegible]హించవలసిందని మీ ఘనతనుగూర్చి మిక్కిలీ ప్రార్థిస్తాను." అని చెప్పేవాఁడట! అట్టిస్థితిలో బ్రాహ్మణ ప్లీడర్లే వుండేరోజుల్లో "నాన్‌బ్రామిన్సు"కు చదువు సందె లెక్కడ? వుద్యోగా లెక్కడ? యెవరేనా వక వుద్యోగి వారిలో వుంటే జమీందార్లకు - అందులో క్షత్రియ వెలమ యీ జాతి జమీందార్లకు - వారికి దర్శనమివ్వడానికిఁగాని వారితో మాట్లాడడానికిగాని, బొత్తిగా ప్రాణసంకటంగావుండేదఁట. దీనికిసంబంధించిన గాథలు పిఠాపురం సంస్థానానికి చెందినవే చాలా వున్నాయి. వాట్లనుగూర్చి మఱోకప్పుడు మాట్లాడుకొందాం. అప్పటి జమీందార్లకేమి ప్రజలకేమి వర్ణాశ్రమాచారాల విషయమై మిక్కిలి పట్టుదల వుండేదన్నది ప్రస్తుతం.

గజానికి గజమున్నర లెక్క

ఆ కారణంచేత శ్రీ పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు జియ్యంగారి దర్శనానికి వెళ్లావెళ్ళరు. వారిని శ్రీ రాజావారు రమ్మని అనాఅనరు. కాని ప్రస్తుతం అలా జరుగలేదు. దీనిలో మహాపాతక మేముందనే తాత్పర్యంతో, "మహా పండితులుగదా శాస్త్రుల్లుగా"రని ఆలోచించి, అయినా యేమంటారో చూతా

మని రాజావారు 'శాస్త్రుల్లుగారూ జియ్యంగారి దర్శనానికి మాతో తాము దయచేయడాని కేమైనా అభ్యంతరం వుంటుందా?' అన్నారట, విలాసంగా. దానిమీద పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారికి పచ్చివెలక్కాయ గొంతుకలో పడ్డట్టయింది పాపం! యేమంటే, నిన్నగాక మొన్న శ్రీ రాజావారిచే స్వయముగా "మీకు మా యెస్టేటులో యెక్కడ యెంతభూమి కావాలో కోరుకో వలసిం"దని కోరుకోఁబడి, "నె 1కి ఒకపుట్టి భూమి చొప్పున వుంచేచాలును" అనఁగా పుట్టి అంటే మా వైపున 8 యకరాలు కనుక "సంవత్సర గ్రాసానికి 12 పుట్లు భూమి 96 యకరాలు యిప్పించవలసిందని కోరుకొని ఆ భూమి వారి స్వగ్రామానికి సమీపంలోవున్న" శానపల్లె లంకలో పుచ్చుకొని వున్నారాయె. ఆ పుచ్చుకోవడంలో తాణాదారుగారిని, పాండిత్యం చేతనే అనుకోండి, లోపుచేసుకొని 12 పుట్లకు పద్దెన్మిది పుట్లుకూడా కొల్పించుకొని వున్నారు పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు. యీ మోసము రాజావారి కేలాగో తెలిసి ఆ తాణేదారుని బరతరపు చేశారు కూడాను. ఆ సంగతి పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారికి తెలిసి మళ్ళా రాజావారి దర్శనానికి వెళ్ళి 'తాము మాకు మొన్న దయచేయించిన భూమిని మళ్ళా మీరే స్వీకరించ వలసింది. మాకు సుతరామున్నూ అది అక్కరలేదన్నారట పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు. దానిమీద రాజావారు "యిదేమి శాస్త్రుల్లుగారు! యిలా సెలవిస్తూవున్నారు. మేము మీ యెడల చేసిన మహాపరాధమేమిటో దాన్ని వ్యక్తీకరిస్తే సవరించుకోఁ దగ్గదయితే సవరించుకుంటా" మన్నారట. శాస్త్రుల్లుగారు "యింతకంటే అపరాధమేం కావాలి. మాకు భూమి కొలిచి యిచ్చిన తాణేదారుణ్ణి మీరు బరతరఫు చేయడంవల్ల మాకు ఆ భూమియందు అనాదరంకలిగిం" దన్నారట. దానిమీఁద రాజావారు "మా వుద్యోగస్థుడు మా ఆజ్ఞకు అన్యథాగా వర్తించడంవల్ల బరతరఫు చేశాం కాని మీ యందు మాకు లేశమున్నూ అనాదరం లేదే" అన్నారట. దానికి శాస్త్రులుగారు చెప్పిన జవాబేమిటంటే :- "అయ్యా ఆయన మీ యాజ్ఞకు లేశమున్నూ వ్యతిరేకించలేదు. యేమంటారా? పండ్రెండు పుట్లభూమి మీరు మాకు కొలిచి వప్పచెప్ప వలసిందనేకదా ఆయన కాజ్ఞాపించి వున్నారు. ఆయన అల్లాగే వప్పగించారు. దీనిలో ఆయన తప్పేముం" దన్నారట రాజావారు. "12 టికి 18 పుట్లు యివ్వడం తప్పుకాదా" అన్నారట. పాపయ్యశాస్త్రులుగారు అన్నారట :- "అయ్యా మాకు మీరు భూమియివ్వడం యెందుకు

వచ్చిం"దని ప్రశ్నించారట. మీరు జగదేక పండితులనే కారణంచేత యిచ్చి తరించాలనే వుద్దేశంచేత నన్నారఁట. సరే ఎందులో పండితులమని మీ వుద్దేశమన్నారట? వేదశాస్త్రాలలో అన్నారఁట. అవి యే భాష అన్నాఁరట. గీర్వాణభాష అన్నారట రాజావారు. గీర్వాణభాష కదా, గీర్వాణులంటే దేవతలే కదా? మేము ఆ భూమి దేవమానంచేత కొలిపించు కొంటాంగాని మనుష్యమానంచేత యేలాకొలిపించుకుంటామని తమ రనుకున్నారంటూ చెప్పి యేలాగయితేనేమి గజానికి గజమున్నర చొప్పున లెక్కకట్టి సరిపెట్టి రాజావారికి నచ్చఁజెప్పి మళ్ళా ఆ ఠాణేదారు వుద్యోగం ఠాణేదారుకిప్పించి తమభూమిని తాము నిల్పుకున్నారఁట. ఆ భూమి అంటే సామాన్యమైనదికాదు, లంకభూమి. యితరత్ర వకయకరం యెంతఖరీదో అక్కడ వకసెంటు అంతఖరీదు చేస్తుందన్నమాట. అది యిప్పటికిన్నీ వారి కుటుంబీకులు అనుభవిస్తున్నారు.

శాస్త్రులుగారి లౌక్యప్రజ్ఞ

చెప్పేదేమిటంటే, అట్టిమహాదాత రాజావారు. వారిగురువులదర్శనానికి వెడుతూ, రమ్మంటే రానని శాస్త్రులుగారు ఎలా చెప్పఁగలరు? "అర్థస్య పురుషో దాసః" అన్నాఁడుగదా భీష్ముఁడంతటివాఁడు. ద్రోణాదులు కూడా ఈమాటే చెప్పారు ధర్మరాజుతో. అయితే పాపయ్యశాస్త్రులుగారు మహాలౌక్యులు. తుదకు వెళ్లకుండా చమత్కారంగా తప్పించుకున్నారని వినికి. యేంచేశారంటేః—అయ్యా మా స్మార్తమతం సర్వమతాలని సహిస్తుంది. వానమామలస్వామి దర్శనానికి రావడం నాకు లేశమున్నా బాధకంకాదు. కాని నన్ను చూడడం వారికి బాధకంగా ఉంటుంది. విభూతి రుద్రాక్షధారణతో వున్నవారిని సామాన్యంగా శ్రీవైష్ణవులే చూడడానికి సంశయిస్తారు. అందులో వారు గురుపీఠంగదా? అట్టివారు సంశయింపకుండా వుంటారా? వకవేళ తమతోవచ్చిన హేతువుచేత యేలాగో స్వామిసహించి వూరుకొన్నా శిష్యులవల్ల ముందుముందేనా వారికి ఆక్షేపణ కలగడం తప్పదు. అనేటప్పటికి రాజావారు వారి లౌక్యప్రజ్ఞకు సంతోషించి వారిని వెంటఁబెట్టుకొని వెళ్లకుండానేగురువులవారి దర్శనానికి దయచేశారఁట!

భూమి కొలతసందర్భంలో దేవమాన మనుష్యమానాల విషయం యెట్లావున్నా అప్పటికాలపు దాతల సౌశీల్యాన్ని మనం ముఖ్యంగా గమ

నించాలి. అంతేకాక, పాండిత్యంలో యెంతగొప్పతన మున్నా ఛాంద సత్వం కొంత దురాశ కలిగింపకమానదనికూడా అనుకోకతప్పదనుకొంటాను. ఆ దురాశవల్ల అవమానం పొందకపోవడమున్నూ పయిగా తమ లౌక్యప్రజ్ఞ చేత తాముతరించడమే కాకుండా తమతోపాటు తాటితోదబ్బనంగా ప్రవర్తించిన (పాలెప్పళ్లంరాజు) ఠాణాదారుగారినికూడా తరింపఁజేయడం వగైరా పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి ప్రజ్ఞావిశేషానికి వుదాహరణంగా మనం గ్రహించవచ్చును. ఆయన గనక సరిపోయింది కాని యిదేమఱో పండితుఁడికి తటస్థిస్తే రాజావారు మంచివారుకనక శాస్త్రుల్లువారికిదక్కితే 18 పుట్లభూమిన్నీ దక్కేదేమోకాని ఠాణాదారుగారికి వుద్యోగంవూడి "ఆగ్నేయంతి" సిద్ధ మయ్యేది.

రా మ క వి చా టు ధా ర

ఈ పళ్ళంరాజుగారి తుట్టతుదిదశలో, అనగా వారం పదిహేను రోజులలో స్వర్గానికి వెడతారనగా నేనూ వీరిని చూడడం తటస్థించింది. వీరివల్ల ఆరోజున శ్రీ శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారికి సంబంధించినవిన్నీ, పాపయ్య శాస్త్రుల్లుగారు వగయిరా ఆ కాలంనాటివారికి సంబంధించినవిన్నీ చాలా గాథలు విన్నాను. నన్ను ఆయన యెవరిద్వారానో యేకసంథాగ్రాహినిగా వినివున్నారఁట. భోజనమయిన తరవాత కూర్చున్నప్పుడు అన్నారుగదా:- వెనక శ్రీ శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారికి వుండేది యీ ప్రజ్ఞ యిటీవల తమకు వుందని విన్నాను. యేదోవక పద్యం చదువుతాను మళ్లా మీరు చదవా లంటూ అడగడానికి మొదలుపెట్టారు. ఆ యీగాథ వికారిసంవత్సరం నాఁటిది. అప్పుడే నాకు కొంచెం బుద్ధిబలం తగ్గడ మారంభించడంచేత. తెనాలిరామలింగంగారి — "ప్రాయపుప్రొద్దంత కొంత పడమటఁజరిగెన్" అనేస్థితిలో వున్నాను. అంతకుముందైనా యేవో కొన్ని పద్యాలు మాత్రమే యేకసంతకు వస్తాయిగాని అన్నీ రావు. అర్థం తెలిసేవైతే రావడాని కభ్యం తరంవుండదు. కాని అప్పటిస్థితిలో అలాటిదికూడా యేకసంతకు రావడం అనుమానాస్పదమే. ఆ యీ సందర్భాలు వున్నవున్నట్లుగా చెప్పేటప్పటికి ఆయన అన్నారుగదా; పోనీ రెండుసంతలకు చదివినా చాలునని యీ క్రింది పద్యాన్ని చదివారు.—

ఉ॥ పెండెలనాగి చెక్కులను పెద్ది కటిస్థలి, గంగిగుబ్బ చన్
గొండల నుండు రామకవికుంజరు హస్తము క్రిందుచేసె, హా!
పండక బంటుమిల్లి, అది పండిన యీ కసుమాలధారుణీ
మండలనాథుఁబోలుం నొక మానవనాయకు వేఁడనిచ్చునే?

నేను సులువుగా రెండుసంతలకు వప్పగించాను పై పద్యం. ఆయన సంతోషించారు. యీ పద్యం తురగా రామకవిగారి చాటుధార. యీయన తాలూకు అగ్రహారం బంటుమల్లి పండకపోతే శ్రీ మొగల్తుర్తి ప్రభువుల సందర్శనానికి వెళ్ళేటప్పటికి దివాన్‌జీగా రన్నారఁట:- యీయేడు దివాణం పనిన్నీ కిచ్చాటుగానేవుంది వచ్చేయేడు దయచేయాలన్నారఁట. దానిమీఁద కవిగారికి కోపంవచ్చి "పనసకాయదొరికినప్పుడు తద్దినం పెట్టుకోవాలిగాని తద్దినంవచ్చినప్పుడు పనసకాయెక్కడ దొరుకుతుం"దని పై పద్యాన్ని చెప్పాఁడట! ఆ పద్యంవల్ల నాఁటికవుల నిరాఘాటత్వం మనం తెలుసుకోవచ్చు. పెద్దాపురపుకోట పెద్దమ్మ కిల్లాట కవిరేణ్యుల కోప కలనఁగాదె" అన్న మా శ్రవణానందంలోని కవి వరేణ్యుఁడు యీ రామకవిగారే. పిండిప్రోలు లక్ష్మణ కవిగారు మొదలయిన వారు యీ తురగా రామకవిగారిని వేములవాడ భీమకవిగారితోపాటు గౌరవించి వున్నారు—"ఉంగుటూరిళ్ళ రాకాసు లుండవచ్చు," అన్నది కూడా యీ రామకవిగారే. యీయనవాక్కు మంచినిగాని చెడ్డనుగాని సాధించడంలో పేరుపడింది. మంచివిషయమైన గాథలున్నట్లేలేదు. చెడ్డ లెక్కువున్నాయి. వాట్లను వుదాహరించడానికీవ్యాసం పుట్టలేదు కనుక స్పృశించి వదలుతున్నాను. యిట్టికవులెవరో కొందఱున్నారని ప్రతీకవి కవిత్వాన్నిబట్టి యీలాటి మంచిచెడ్డలు జరుగుతాయని విమర్శించే నేఁటి విమర్శకులధోరణి శోచ్యము. దీన్నిగురించి నేఁటరేపటఁ గొంత ప్రసక్తి కలిగితే కలుగుతుందని కొంచెం వాసనగొట్టడంచేత యింతదాఁకా ప్రస్తావించాను.

గురువులవారి శిష్యవిత్తాపహారిత్వం

శ్రీ రాజావారిని గురువుగారి దర్శనానికి పంపించివుంది కథాసరస్వతి యింక అక్కడ జరిగిన సంగతి సందర్భాలు వ్రాయాలి. యేముంది,

‘కట్టేఁడు—కొట్టేఁడు’ అన్న మోస్తరుగా వ్రాస్తే యిదివఱకే ముగింపయేది. మధ్యమధ్య యితరప్రసంగాలవల్ల కొంత పెరిగింది. కానివ్వండి. గురువులవారికి పాదపూజ వక లక్షను తక్కువ స్వీకరించడానికి సంకల్పం లేకపోయింది. రాజావారో? యేభై వేలకుమించి యిచ్చేసంకల్పం లేకపోయింది. వారికీ వీరికీ కొంతవఱకు మృదువుగానే కొంత చర్చ జరిగివుంటుంది. శ్రీ రాజావారు గురువులవారి “శిష్యవిత్తాపహారిత్వం” బాగా కనిపెట్టారు. “శిష్యహృత్తాపహారులు” వీరు లేశమున్నూ కారనుకున్నారు. యిట్టివారిని మనం పిలిపించడమే ప్రథమ తప్పిద మనుకొన్నారు. యేభై వేలుకూడా ఆయన అంగీకరించినప్పటికీ ఇవ్వడం దుర్వ్యయమే అనుకున్నారు. యీ దుర్వ్యయం లేకుండా చేసినందుకు గురుపీఠంవారు అభినంద్యులనుకొన్నారు. యేమనుకొన్నప్పటికీ గురుత్వం వదలుకోడానికి వీలులేదే! దానిలో యివేమేనా స్మార్తగురుత్వాలా? ‘అర్థం ప్రాణం ఆచార్యాధీనం’ అనే తరగతిలోవి కదా?

జుట్టుకోత ప్రకరణం

మా రాజావారివద్ద యీ అర్థప్రాణాచార్యాధీనాల ఆటలుకూడా సాఁగుతాయా? ఆయన మహా యుక్తిశాలి. చక్కఁగా ఆ శిష్యత్వాన్నుండి తప్పించుకున్నారుచూడండి. లోపల గురువుగారిమీద బోలెఁడు కోపం వచ్చింది. అలా కోపంరావడమే తటస్థిస్తే ఆరోజుల్లో మా రాజావారికి యెవరిమీఁద వచ్చిందో వారిజుట్టు వుండేది కాదు. కాని ఆ జుట్టుకు యెన్ని సంచుల రూపాయీలో వెంటనే ముట్టేవి అని యిప్పటికిన్నీ చెప్పుకుంటారు. జుట్టు పోఁగొట్టుకొని రూపాయీలు స్వీకరించినవారిలో యిప్పటి కెవరున్నూ మిగిలినట్లు లేదు. యాభై అరువై యేళ్ళనాఁటి ముచ్చట్లు. యీ సంగతి తెలిసి కొందఱు ధనసంపాదనకు యిది మంచి వుపాయమని రాజాగారివద్ద కొంత తెలివితక్కువగా నడవడాన్ని ఆరంభించేవారఁట. యెందుకంటే ఆ కాలంలో యిప్పటికాలంలోలాగా—సకలమ్మున్ గొరిగించుకోవడం ఫేషను కాకపోవడంచేత, జుట్టుపోయిందంటే పెద్ద అవమానమేకాని, ఆ అవమానానికేమి, పోతేపోయింది వెధవజుట్టు, మళ్ళా పెరుగుతుంది. “శాకినీవ దినేదినే” వేలకొలది సొమ్ము దానంతటది వచ్చి యింట్లో పడుతుందిగదా! అని ఆ పెద్దమనుష్యుల ఆశ. “బోలెడు తిట్లయినా బొక్కఁడు

కొట్టిలు గా"వంటారుకదా పెద్దలు? అయితే అలా ప్రయత్నించినవా జుట్టుమాత్రం మారాజావారి ఆయుధానికి వక్కటీకూడా బలిఅయినట్లు నేను వినలేదు. యెంతసేపూ వారి దివానులవీ, అడపాదడపా గవర్నమెంటు వుద్యోగులవీ అరుదుగా పండితులవీ పోతూవచ్చాయి. పండితులంటే ఆ కాలంలో ఆ బిరుదు రావడం సామాన్యంగా వచ్చేదికాదు. కావ్యనాటకాలంకారాలు పూర్తిగా చదివినవారికి ఆ బిరుదు వుండేదేకాదు. సాహిత్యగాళ్లనేవారు వారిని. ఏదో వక శాస్త్రంలో పూర్తిగా పాండిత్యం సంపాదిస్తేనే పండితుడనడం. ప్రస్తుతం పండిత అనేబిరుదు బహు తేలికగా సంపాదన అవుతూవుంది. దీన్నిలా వుంచుదాం.

పొక్కునూరి వేంకట శాస్త్రిలుగారు

పండితులలో అనగా సాహిత్యపరులలో పొక్కునూరి వేంకటశాస్త్రుల్లుగారనేవా రొకరు శ్రీ రాజావారితో బహుచనవుగా మాట్లాడేవా రుండేవారట! శ్రీవారున్నూ యీ శాస్త్రుల్లుగారున్నూ సహాధ్యాయులని వినడం. యే చదువు సందర్భంలోనో తబిసీలు తెలియదుగాని బహుశః కావ్యపాఠ సందర్భంలో అయి వుండాలి. రాజావారు యెవరేనా పండితులు వస్తే వారితో ధారాళంగా సంస్కృతమే మాట్లాడేవారని వినికి. ఆ కారణంచేత వారు బాల్యంలో సంస్కృతభాష అభ్యసించి వుండాలి. ఆ సందర్భంలో యీాయన రాజావారికి సహాధ్యాయులో సతీర్థులో అయివుండాలి. ఆ చనువు చేత ఆంతరంగికులుగా వుండడమే కాకుండా యీాయన రాజబంధువులకేమి పండితులకేమి కొందఱికో రాజావారిచేత యెన్నో వుపకారాలు చేయించినట్లు వినికి. అంత చనవుండడంవల్ల నిర్భయంగా మాట్లాడుతూ వుండడం వుండేదేమో. దానిలో యేం పొరపాటొచ్చిందో వకపర్యాయం కాబోలును రాజుగార్ కత్తికి శాస్త్రుల్లుగారి జుట్టుపిలక పనిచెప్పినట్టు వింటాము. ఆపిమ్మట కూడా వారిద్దరికీవున్న బాల్యమైత్రికి లోటులేకుండానే జరిగినట్టున్నూ వింటాము. ఆ కారణంచేతనే ఆ శాస్త్రుల్లుగారెప్పుడో మళ్ళా రాజాగారు కులాసాగా మాట్లాడుతూవున్న సందర్భంలో యీ జుట్టుకోత ప్రసంగం వచ్చేటప్పటికి "మహాప్రభో, నా జుట్టు యెంతో అదృష్టం పెట్టిపుట్టిందికనక మీావంటి మహాప్రభువుల కత్తికి యెరయింది" అంటూ యింకా కొంత

మోటుగానే మాట్లాడినట్లున్నూ, ఆ యుక్తికి రాజావారు చాలా సంతోషించినట్లున్నూ కూడా వినికి.

వక కమ్మకులీనుడు

ప్రసక్తాను ప్రసక్తంగా జుట్టుకోఁత ప్రకరణంలోకి దిగాంకనుక యీ ప్రకరణం తరువాయికూడా యేకరు పెట్టేసే ప్రధానాంశంలోకి వస్తాను. గృహస్థులలోకి శ్రీ రాజావారికి మిక్కిలీ ప్రేమపాత్రుఁడైన సంపన్న గృహస్థు వక కమ్మకులీనుని జుట్టుకూకూడా యీ అదృష్టం పట్టిందట. కాని వెంటనే నలభైవేల రూపాయీల సంచులను యేనుఁగుమీఁద వేసికొని రాజావారు ఆ ఆసామీని గౌరవించడానికి స్వయంగా మితపరివారంతో వస్తాదు సహితంగా ఆయన గ్రామానికి దయచేసినట్టున్నూ, ఆ కమ్మ కులీనుని మేనల్లుళ్ళు వగయిరా అసలాయన యెంతచెప్పినా వినక రాజావారిని అవమానించే ప్రయత్నం పూర్తిగా చేసినట్టున్నూ, యేలాగయితే యేమి వస్తాదు తెలివితేటలవల్ల ఆ గండాన్నుండి తప్పించుకొని రాజావారు సురక్షితంగా కోటలోకి చేరుకున్నట్టున్నూ వినికి. కాని అసలు జుట్టుకోఁతబడ్డ ఆసామీ మిక్కిలీ రాజభక్తుడున్నూ రాజావారి మృదుహృదయమున్నూ తాత్కాలిక కోపమున్నూ యెఱిఁగినవాడున్నూ అవడంచేత, లేశమున్నూ తన మేనల్లుళ్ళ దురాగతానికి సమ్మతింపనేలేదని యేకగ్రీవంగా అందఱూ చెప్పుకుంటారు. అయినా తుదకు మేనల్లుళ్ళు చేసిన పనికి ప్రతిఫలంగా ఆ ఆసామీ యేడు సంవత్సరాలు కాబోలును కఠినశిక్ష అనుభవించి విడుదలకాకుండా ఖయిదులోనే కాఁబోలును మరణించినట్లు విన్నాను.

సవతి నాయనమ్మగారు

జుట్టుకోఁతలలో కొంత గణింపదగ్గది పురుషులకు సంబంధించిం దిది మాత్రమే. స్త్రీలకు సంబంధించినవి అంతగా నున్నట్లే లేదు. సవతి నాయనమ్మగారిమీఁద కాబోలును కోపంవచ్చి బాగా చిన్నతనంలో అంటే రాజ్యాధికారం వహించినపిమ్మటే యీ మహోత్సవం జరిగించి తరువాత పస్తాయించికొని వారిలోవారే కనక వక యుక్తిచేసి అది లోలోపలే మానిపోయేటట్టు చేసుకున్నారని వినికి. యేమిటంటే ఆ యుక్తి:— నాయనమ్మగారే కనక, మళ్ళా ఆవిడ దర్శనానికి వెళ్ళి నమస్కారంచేసి, నేను యీ పని

యెందులకు చేయవలసి వచ్చిందంటే, సుమారు 5, 6 నెలలనాఁడు మీకు మిక్కిలి జబ్బుచేసింది. ఆ సంగతి తమ చిత్తానికి విశదమే. ఆ సందర్భంలో మీరు బ్రతుకరనే సంశయం నాకు తోఁచి, వున్న యీ కాస్త పెద్దదిక్కున్నూ లేకుండా చేస్తాడేమో భగవంతుడని దిగులుతోఁచి "కలౌ వేంకటనాయకః" అని వుండడంచేత శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామివారికి నాలో నేనే మీరు నింపాదిగావుంటే "యిలా జరిగింపచేస్తా" నని మ్రొక్కుకున్నాను. కాని యిటీవల యీ మాట మీతో మనవిచేస్తే మీరు సుతరామున్నూ అంగీకరించరని నాకు తెలిసివుండడంవల్ల నైతేనేమి, వకవేళ నాయందువుండే ప్రేమాతిశయంచేత తాము అంగీకరించినప్పటికీ తమ కేశపాశం వకమంగలిచేత స్పృశింపఁజేయడానికి దేవతా సాన్నిధ్యంలో అయినప్పటికీ అంతఃపుర మర్యాదకు విరుద్ధంగా వుంటుందని తోఁచియేమి, మంచో చెడ్డో నాకీలా తాత్కాలికంగా తట్టి లేనికోపాన్ని తెచ్చుకొని ఆకాస్తా నేనే చేయవలసివచ్చింది, అనేటప్పటికి మనచుడి యుక్తిచమత్కారానికిన్నీ భక్తి తాత్పర్యాలకున్నూ సంతోషించి యెప్పటివలెనే చల్లని దృష్టితోనే ఆదరిస్తూ వుండేవారనిన్నీ పెద్దలవల్ల వినివున్నాను.

యేమైనా, గవర్నమెంటుప్రభుత్వం యింకాబాగా బలపడ్డరోజులు కావుకనుక మా రాజావారి ప్రభుత్వం పూర్వపుజమీందార్ల ప్రభుత్వమ్మాదిరిగా నిరంకుశంగానే వెళ్లిపోయిందనడానికి పయిజుట్టుకోఁతలు వగయిరా సాక్ష్యమిస్తాయి. జుట్టుకోతపడడమంటే శిరచ్ఛేదం చేయడానికితగ్గ కోపం వస్తేనే జరిగించేవారని తజ్ఞులుచెప్పేవారు రాజావారిదర్శనానికి వెళ్ళడమంటే పెద్దపులివుండే గుహలోకి వెళ్లడమే అని యెవరిమట్టుకువారే భయపడుతూ వుండేవారట "తస్మాద్రాజ ముఖం భీష్మం భావుకం" అంటారుకదా? కాని నిరపరాధులను యెవరినిగాని రాజావారికోపం బాధించనేలేదని యిటీవల, అనఁగా శ్రీవారి జీవితానంతరం, చెప్పుకుంటూవుండఁగా శతధా సహస్రధా వినివున్నాను. అంతకుపూర్వం జమీఁదార్లకు సివిలు మేజస్ట్రేటు అధికారాలు వుండడమున్నూ అప్పుడప్పుడే అవి తప్పిపోతూవున్న రోజులవుతూ వుండడముచేత యెవళ్ళైనా దివాణం విషయంలో అవిధేయతగా వర్తిస్తే, సామాన్యపు లాకలూకాయలతోపాటు వారుకూడా మేజస్ట్రేటువద్ద ఫిర్యాదు చేసుకోవడం అనేది నామర్దా అనిపించి రాజావారిట్లా చేసేవారని లోకుల వుత్ప్రేక్ష. యిదేనా యీ పిఠాపురపు ప్రభువురేణ్యునకే సాగిందిగాని యింత

కన్నా పెద్దసంస్థాన మైనప్పటికీ విజయనగరానికికూడా సాగినట్లులేదు. వొక్కొక్క జాతక ప్రభావం వొక్కొక్క హోరగా జరుగుతుంది. గతించిన శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజులుంగారు యావజ్జీవమున్నూ తమప్రభుత్వానికి సివిల్ మాజస్ట్రీటు అధికార సంపాదన కోసమే యత్నించి తుదకు కృతకృత్యులు కాలేదని వింటాము. వీరట్టి ప్రయత్నం చేసినట్లు లేదుగాని స్వయంగానే సాగించుకున్నారు.

వక గవర్నమెంటు వుద్యోగి

వక గవర్నమెంటు వుద్యోగికూడా వీరి ఆగ్రహానికి యెఱకావడం తటస్థించిందట. అది లోలోపల మాసిపోక పై అధికార్ల నోటీసుదాకా వెళ్ళి, తుదకు ఆ వుద్యోగి శృంగారప్రియుఁడు కనుక ఆయన ప్రియురాలికి పదిహేను వేల రూపాయిలు యివ్వడానికిన్నీ ఆ వుద్యోగి మొదట తన్ను రాజావారు కొట్టినట్టుచెప్పి యిప్పుడు అన్యథాగా చెప్పడంవల్ల వుద్యోగం పోవడం తటస్థిస్తుందిగనక ఆ విషయంకూడా ఆలోచించఁదగ్గదే అవడంచేత ఆయనకు యావజ్జీవమున్నూ వుదయ వరహా లివ్వడానికిన్నీ యేర్పఱచి ఆ చిక్కులోనుంచి తప్పించుకొన్నట్లు మా తండ్రిగారివల్లనే వినివున్నాను. యింత తపసీలుగా మా తండ్రిగారికి తెలియడానికి క్కారణం :- ఆ వుద్యోగి మా గ్రామం వచ్చినప్పుడు మా పశువుల పాకలో మకాంచేసేవారట. యేంకర్మం, గ్రామంలో బసే దొరికేదికాదా అంటే, ఆయన దాసీప్రియురాలి సహితంగా వస్తే యే గృహస్థింట్లో బసదొరుకుతుంది? వారు అడగా అడగరు. అప్పటి కాలాన్నిబట్టి గృహస్థులు యివ్వా యివ్వరుకదా? మాతాతగారికి వ్యవసాయం విస్తరించి వుండడంవల్ల, గవర్నమెంటు అధికారిగదా ఆయనతో యెప్పుడేంపని పడుతుందో అని ముందాలోచనచేసి, యింటికి కొంతదూరంలోఉన్న పశువులపాక బాగుచేయించి, ఆ నాలుగు రోజులున్నూ పశువులను యితరత్ర కట్టుకొనే వారట! అందుచేత యీ రాయబారాలు యావత్తున్నూ మా యింట్లోనే జరగడంచేత మా తండ్రిగారికి బాగా తెలియడానికి కారణమయింది.

గురు శిష్యభావపు వాశితనం

యింతమాత్రపు ధానాంశం రాజావారికి గురువుగారి విషయమై పట్టరాని కోపంవచ్చింది. యితరవిషయమైతే యేంజరిగేదో! గురువిషయంకదా?

వారి ప్రవర్తన మేలావున్నా శిష్యులు ఆక్షేపించడానికి అవకాశం లేనట్లు, శాస్త్రాలు ఘోషిస్తూవున్నాయి. రాజావారు పూర్వాచార పరాయణులు మంచి శ్రుతపాండిత్యం కలవారు. గురువుల విషయంలో తొందరపడతారా? లేదా, వారి యిచ్చచొప్పున లక్షా కుమ్మరిస్తారా పాదపూజకింద? యీ మధ్యనే రాజమండ్రిలో జరిగిందని విన్నాను—వక సంపన్న గృహస్థింటికి గురువులు వచ్చారు. వారికి సప్లయి చేయడంలో బ్రాందికూడా కావాలని జాబితా యిచ్చారు. శిష్యుఁడికి ఆ వస్తువు సేవించడం బాగున్నట్లుతోఁచలేదు. దానిమీద "స్వామీ యిదిమాబోట్లమే సేవించం, మీరు గురువులు, మీరు సేవిస్తే లోకంపాడయిపోదా?" అని వినయంగా నే మనవిచేసేటప్పటికి, గురువుగారికి కోపంవచ్చి, నీవు కులగురువునగు నన్ను ధిక్కరించావుకనుక వంశనాశన మయి పోతావుఅనిశపించారఁట. ఆశాపాన్ని ఆగృహస్థుతల్లివినినొచ్చుకొని "అయ్యా, యెఱుఁగఁడు, అజ్ఞాని, "మీమాటకు యెదురుచెప్పకూడదు" అంటూకోపపశ మనంచేసి జాబితా యిప్పించవలసిం దంటే, శాంతించి వఁకపూటకు కాబోలును నలుగురైదుగురుకి రు 25-0-0 లు బిల్లుచేశారఁట! గురుశిష్య భావం అంటే ఇట్టిది. అందులో వైష్ణవసంప్రదాయంలో దీనికి మఱీ వాడి తనం వుంటుంది. యీరోజుల్లో అన్నిటితోపాటు దీనికిన్నీ వాడి తగ్గిందిగాని యేలాగైనా యింకా యిది అక్కడక్కడ మిక్కిలీ అమల్లోనేవుంది.

సామాన్యగృహస్థే అంతోయింతో గురువుగారి అవ్యక్తతకు యెదురు తిరగవలసివచ్చిందే, మండలాధిపతి యెదురుతిరగడంలో ఆశ్చర్య మేముం టుంది.? అయితే యిక్కడ ఆలాటి అవ్యక్తత యేమివుంది? మండలాధిపతి శిష్యుఁడైనప్పుడు గురువు వారితాహతు ననుసరించి పాదపూజ యిమ్మని కోరవచ్చునుగదా? అంటే, యీ ఆశకు పరిమితంటూ వుంటుందా? యెంత పీఠాధికారస్థులైనా సన్యాసులేకదా? అట్టిసన్యాసుల ఆశ గృహస్థుల కన్ననూ మించిపోతే యిఁక సన్న్యసంపుచ్చుకోవడ మెందుకు? ఆయీ సందర్భాలు ఆలోచించి చూస్తే గురువులవారి ప్రవృత్తి సమర్థనీయం కాదు. రాజావారో, లక్షయివ్వడానికే కాదు, యెన్నిలక్షలివ్వడానికైనా తాహతు కలవారే అనుకుందాం. తుదకు రాజావారుచేసిన చమత్కారంచూడండి. అట్టే నిదానించారు. దీనికి వుపాయం యిదే అనుకున్నారు. దగ్గరవుండే ప్రధాన నవుకరు బొంగు కిష్టమ్మను, కిష్టమ్మా విభూతిసంచీ యీలా తెమ్మ

న్నారు. గురువుగారు చూస్తూవుండఁగానే ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రస్థానాలకు చతుర్వింతి విభూతి పెండికట్లు ఆదేశంగా ధరించారు. గురువుగారు ఆశ్చర్య పడి, యీభైవేలూ గంగలో గల్పుకున్నాంకదా అని లోలోపల అనుకుంటూ వున్నారు. ఆ పట్లాన్ని దిగ్గునలేచారు. స్వామీ. అని సగౌరవంగానే గురువుల వారిని సంభావించారు. అయ్యా, నా పేరెవరో తమకు తెలుసునా? అన్నారు. గంగాధర రామారావు; యీ పేరునుబట్టి నాకు తిరుమణితిరుచూర్ణధారణ కెంత ఆవశ్యకత వుందో విభూతి రుద్రాక్షధారణకున్నూ అంతే అధికారంవుంది. ఆజ్ఞ తీసుకుంటున్నాను, శిష్యునియందు దయవుంచండి, అని లేచి కోటలోకి దయచేసినట్లు ప్రత్యక్షంగా చూచినవారు చెప్పగానే విని వున్నాను.

అప్పటికాలానికీ యిప్పటికాలానికీ వ్యత్యాసం

యీగాథ యావత్తూ మావీధినే మాయింటికి సుమారు 60, 70 గజాలలో వుండే వైఖానసుల గృహంలోనే జరిగింది కాని, నాకు బొత్తిగా చిన్నతన మవడంచేత యితరులవల్ల విని వ్రాయడమే అయింది. కాని స్వయంగాచూచి వ్రాసిందిమాత్రంకాదు. అయితే ఆవయస్సులో జరిగినవి కూడా కొన్ని యిప్పటికిన్నీ జ్ఞాపకంవున్నాయి. శ్రీ రాజావారు మా గ్రామం దయచేసినప్పుడు ఏవీధిని వెడతారో ఆ వీధినివున్న యిండ్లలో వుండే ముత్తైదువులు మంగళహారతు లివ్వడం వుండేది ఆలా హారతిపట్టిన పళ్లేలలో యేదో రూపాయికి తగ్గకుండా ఆ రాజావారు వేయించడం వుండేది. యిది జ్ఞాపకం వుందిగాని మఱికొన్ని జ్ఞాపకంలేవు. యిప్పటికీ అప్పటికీ చాలా వ్యత్యాసం. యేవిషయం చూచినా వ్యత్యాసమే. యిప్పటి జమీందార్లు యెవరినైనా ధనికుఁడుగా వుండేవాణ్ణి మన్ననగా పిలుస్తారు పిలవవలసివస్తే. అప్పుడో! కోటీశ్వరుణ్ణైనాసరే, వర్ణాశ్రమాచార పద్ధతినితప్ప, జమీందార్లేకాదు, రాజబంధువులేకాదు, రాజోద్యోగులేకాదు పిల్చేవారేకారు. ఆ ధనాఢ్యులైనా యే సందర్భంలోనో జమీందార్లు తన్ను పిల్చి మాట్లాడేఁటంటేనే సంతోషించేవారు. అంతేనేకాని యేమండీ అన్నారుకారని విచారించినట్లే లేదు, యీ సందర్భం నేను కాకినాడలో వక సాహుకారు సందర్భంలో చూచాను. శ్రీ చెలికాని జగన్నాథ రాయణింగారు రాజబంధువులు గాని రాజులుకారు. వీరు మా రాజావారి

ఆఖరు మామగారు, అనగా యేడోభార్య తండ్రి అన్నమాట. యింకా కొన్ని చుట్టఱికాలు వుంటే వుంటా యనుకొందాం, అప్పటికి అమల్లోవున్న చుట్టఱికం అది. యీాయన వక పెద్ద షాహుకారుని 'నీవు' అని యేకవచనంగా మాట్లాడడం నేను స్వయంగా విన్నదే. అసలు మా రాజావారు యీా షాహుకారు కంటేనేకాదు. యీా దేశంలోవున్న యే షాహుకారుకంటే కూడా చాలా గొప్పగా వుండి పేరుప్రతిష్ఠలు గడించిన షాహుకారినే నువ్వానే వారని విన్నాను. ఆ జమీాందార్ల కాలంవేరు. యీా జమీాందార్ల కాలం వేఱు. వీరు యించుమించు సామాన్యప్రజలుగానే మాఱిపోవలసివచ్చింది యీా గవర్నమెంటు ప్రభుత్వంలో కాఁబట్టి యిప్పటి దృష్టితో అప్పటి జమీాందార్ల చర్యలుగాని అప్పటి దృష్టితో యిప్పటి జమీాందార్ల చర్యలుగాని మనం ముచ్చటించుకొంటే "యేతంపెట్టు"గా వుంటుందిగాని లేశమున్నూ సరిపడదు.

కొన్నిచోట్ల శాస్త్రమర్యాదను పూర్తిగా అతిక్రమించిన గౌరవాలున్నూ వుండడంచూచాను. యానాంలో దేవాలయంలో తీర్థప్రసాదాలు శూద్రులకిచ్చాక కోమట్లకిచ్చేమర్యాద యెన్నాళ్లనుంచో వుంది, బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు కాని బ్రహ్మక్షత్రియశూద్రవైశ్యులు కాదుగదా? యిది బలాబలాలనిపట్టి జరిగేమర్యాద. దెబ్బకు దెయ్యం జంకుతుందికదా? శాస్త్రంకూడా యిాలాంటి విషయాలలో పనిచేయదు, జంకుతుంది. యిది విషయాంతరం. పూర్వపు జమీాందార్ల మర్యాదలూ వేషభాషలూ యిప్పుడు మనం కథలలో చెప్పుకోవలసిందేగాని అనుభవంలో కనపడవనేది యిప్పటి ముఖ్యాంశం.

మా గంగాధరరామారావుగారు సర్వవిధాలా పూర్వపు తరగతిలో వారు. స్నానము, వారి కేర్పడ్డరీతిని సంధ్య, జపము, తపము, యివన్నీ నెఱవేర్చుకొనేవారు. యే వర్ణస్థుల నెట్లు గౌరవించాలో అట్లే గౌరవించేవారు. కులాభిమానం యెంతవుండాలో అంతా పూర్తిగా వున్నవారు. పండితులయందెంతవఱకు రాజున కభిమానం వుండాలో అంతా సంపూర్తిగా వున్నవారు. వేయేల, యే విషయ మందున్నూ పూర్వులకు తీసిపోకుండా మన మర్యాదలు లవమున్నూ తగ్గకుండా రాజ్యపరిపాలన చేసినవారని అనుభవజ్ఞులు యిప్పటికిన్నీ చెప్పుకుంటారు.

శ్రీవారు రాజ్యానికి వచ్చిన స్వల్పకాలంలోనో, లేక అంతకు పూర్వమో, కొవ్వూరు గోపాలశాస్త్రులుగారనే షడ్దర్శనీ పారంగతులు కాశీ నుండి దేశానికి దయచేసి గోదావరీతీరమనే కారణంచేత తుట్టతుదరోజుల్లో కొవ్వూరులో మకాం చేశారు. యీశాస్త్రులుగారికి షడ్దర్శనాలలో సంపూర్ణ పాండిత్యం అలావుండగా మంత్ర శాస్త్రంలో మిక్కిలీ పాండిత్యం వున్నట్లు అనేకులవల్ల వినడమే కాకుండా శ్రీ మా గురువరేణ్యులు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులవారివల్ల కూడా యెక్కువగా విని వున్నాను. యీ శాస్త్రిలవారు నేను యెఱిఁగే కాలానికప్పుడే స్వర్గతులైనారు. కాని వీరి ముఖ్యశిష్యులలో వకరైన శ్రీ అద్దేపల్లి కృష్ణశాస్త్రులుగారిని నేను చాలాసార్లు సందర్శించి వున్నాను. వీరికికూడా మంత్రశాస్త్రంలో యెక్కువ ప్రజ్ఞ వుందని సర్వులు చెప్పుకోవడం కలదు. గురువుగారి ప్రజ్ఞ యేలాటిదో మంత్ర శాస్త్రంలో, శిష్యులు కృష్ణశాస్త్రులుగారి ప్రజ్ఞకూడా అట్టిదే అని వినికి. గురువుగారి ప్రజ్ఞావిషయం యీ దేశంలోనే కాదు - కాశీలోకూడా చాలా గొప్పగా చెప్పుకోవడం నేను స్వయంగా కాశీలోనే వినివున్నాను. వీరి ప్రజ్ఞనుబట్టే వీరికి శ్రీ విజయనగరం సంస్థానంవారు దేవిడీమన్నా చేసినట్లు కూడా మా గురువులు చెప్పఁగా వినివున్నాను.

శ్రీ విజయనగరం ప్రభువు శ్రీ విజయరామగజపతి మహారాజులుంగారు విజయనగరాన్ని సర్వవిధాల కాశీగా మార్చవలెననే వుద్దేశం కలవారని వింటాను. ఆ కారణంచేత ఆ కాశీలో ప్రసిద్ధులైన పండితులను రప్పించి తమ సంస్థానంలో వారివారికి తగిన సమ్మానాలేర్పఱచి గౌరవిస్తూండేవార నిన్నీ, అందులో యీగోపాలశాస్త్రులుగారొకరనిన్నీ, యీ శాస్త్రులుగారి యందు ప్రభువు చూపించే గౌరవాతిశయం మిక్కిలీ యెక్కువగా వుండడం చేత తక్కిన పండితులు దాన్నిచూచి సహింపలేకపోయారనిన్నీ, ఆకారణం చేత యీ మహావిద్వాంసుఁడికి ఆ సంస్థానాన్నుంచి "యేలాగరా? వుద్వాసన చెప్పించడం అని ఆలోచించి ఒకకుట్రపన్ని మహారాజావారితో యీవిధంగా మనవిచేశారనిన్నీ వినడం. యేలాగంటే: "మహాప్రభో! మన గోపాలశాస్త్రులుగారు యితర శాస్త్రిలలో నిరుపమానమైన పండితులు సరేగదాండి. వీరు మంత్రశాస్త్రంలోకూడా ప్రత్యక్ష దాఖలా చూపించే పండితులని దేవర విన్నారో లేదో అని మనవిచేసుకుంటూ

వున్నాము. యెందుకంటే యీలా మనవిచేసుకోవడం: తమ సెలవైతే ఆలాటి ప్రత్యక్ష దాఖలా వీరు కనపరుస్తారేమో కాని మా బోట్లం కోరితే చూపించరు. తమ సన్నిధినివుండి ఆ దాఖలా చూదామనే కుతూహలంతో యింతగా మనవిచేసుకోవడం" అంటూ శ్రీ మహారాజావారితో చాలాసార్లు విజ్ఞాపన చేసుకోఁగాచేసుకోఁగా, వకరోజున శ్రీవారు శాస్త్రుల్లుగారిని సగౌరవంగా "శాస్త్రీజీ"అని సంబోధించి"మీ మంత్రశాస్త్రదాఖలా వకపర్యాయం మాకు చూపించాలి"అని కోరేరఁట. దానిమీద శాస్త్రుల్లుగారు "యివి పరీక్షించతగ్గ విషయాలు కావు - నవగోప్యాని కారయేత్ అనే తెగలోవి" అంటూ మనవిచేసుకోవడమైతే జరిగిందిగాని రాజుగారు యేమైనాసరే చూచి తీరాలని పట్టుపట్టినారఁట. "ఆలాగయితే చిత్తం రేపు మా జపం అయేటప్పటికి వక నిమ్మకాయంత బంగారాన్ని నలీ తోలీ లేని ముద్దగా వున్న దాన్ని సిద్ధంచేసి వుంచండి" అని శాస్త్రుల్లుగారు రాజాగారితో మనవిచేసి ఆజ్ఞ తీసుకుని స్వగృహానికి దయచేశారఁట. అయితే శాస్త్రుల్లుగారు వూరికే ప్రజ్ఞచూపడమే అనుకున్నారు కాని దీనిలో యేదో పండితులు పన్నిన కుతంత్రం వుందని లేశమున్నూ యెఱగరు. ప్రభువంతకంటే గుర్తించలేదు. ఆ తంత్రం యేమిటో ముందు తేలుతుంది కాబట్టి యిక్కడ విస్తరించేదిలేదు.

అదేరీతిని బంగారం సిద్ధంచేయించారు మహారాజావారు. పండితులంఁదఱితోటి పరివేష్టించఁబడి చూస్తూ వున్నారు. ఆ సమయంలో టక్కూటుక్కూమంటూ పాంకోళ్ళచప్పుడుతో శాస్త్రుల్లుగారు చిన్న జారీ చెంబుసహితంగా దయచేసిఆబంగారు ఘుటికమీఁద ఆజారీ చెంబులోవున్న వుదకం ప్రోక్షించేటప్పటికి అది రెండు చెక్కలుగా "ఫడేలు"మని శబ్దంయిస్తూ విడిపోయిందఁట! దాన్ని చూచేటప్పటికి రాజాగారికి అత్యాశ్చర్యమే కాకుండా మనస్సులో కొంత భయంకూడా కలిగిందఁట. పండితులు ఆలోచించిన కుతంత్రము యీలా రాజావారికి భయం కలిగించాలనే. సరే గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు మళ్ళా స్వగృహానికి సెలవుపుచ్చుకొని దయచేశారు. పండితులు శాస్త్రుల్లుగారి ప్రజ్ఞావిశేషాన్ని పొగడుతూన్నట్లు అభినయిస్తూ రాజావారి మనస్సులోవున్న భయాన్ని మఱింత వృద్ధిచేశారు. మొత్తం రాజావారికి తుట్టతుద కేంతోఁచిందంటే: "వోహో ఈయన అందఱుపండితులవంటివారుకారు. యీయన్ని సంస్థానములో పెట్టుకోవడమంటే పులితో చెలగాటం వంటిది. యెప్పుడేం

మనమీద కోపం వస్తుందో! అలా వచ్చేయెడల యీ బంగారు ఘటిక మాదిరిగా మన తలనుకూడా యీయన మంత్రశాస్త్రబలంచేత పగులగొట్ట డానికభ్యంతరం వుండ"దని నిశ్చయించుకొని, వుపాయంగా సగౌరవంగా వారి మనస్సుకు నొప్పి తగలకుండానే ఈ చిక్కునుండి తప్పించుకోవాలి కనుక, 'ధారాలో శాస్త్రిలవారు దర్శనానికి వచ్చినపుడు 'మా సెలవైతేనే కాని యీలోగా తాము దయచేయవలసి వుండదు. అవసరమైనప్పుడు మేమే కబురుచేస్తా"మన్నారు రాజావా రని చెప్పే యేర్పాటు చేశారట. సరే! జీతం ముడుతూవుంది. ఆలా వత్సరమో, రెండు వత్సరాలో జరిగి పోయాయి. దర్శనం మాత్రమే లేదు. కాని తక్కిన మర్యాదలన్నీ యథా ప్రకారంగానే జరుగుతూ వున్నాయి. అప్పటికి శాస్త్రుల్లుగారికి యేలాగో కర్ణాకర్ణికగా తోడి పండితులు చేసిన కుతంత్రంకూడా బోధపడింది. దానితో యింక యీలాటి శత్రుమధ్యంలో యీ వింధ్యభూమిలో వుండడం యెందు కని తోచి "ప్రభువుల ఆజ్ఞ అయితే మళ్లా కాశీకే వెడతా"నని మనవి చేయించుకున్నారట. దాన్ని అంగీకరించి "తాము యెక్కడవున్నా తమకు మా సంస్థానంలో నెలనెలకూ యిచ్చే సమ్మానం పంపిస్తూనే వుంటా"మనిన్నీ "తాము చిరకాలం కాశీ నివాసం చేసే వున్నారు కాబట్టి గోదావరితీరంలో వుండడం మాకు అభిమత"మనిన్నీ కబురుచేశారట. రాజావారి అభిమత ప్రకారం గోపాదక్షేత్రమైన కొవ్వూరులో శాస్త్రుల్లుగారు నిత్య నివాసం యేర్పఱచుకున్నారు. యీ కారణంచేతనే గోపాలశాస్త్రుల్లుగారి యింటి పేరు కొవ్వూరువారుగా మారింది. కాని అసలు యింటిపేరు యిదికాదు. ఆపేరు నాకిప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చిందికాదు. వ్రాసే విషయం శ్రీ పిఠాపుర ప్రభువు నాయకమణిగా వుండేది, - వ్రాఁత విస్తరించి విజయనగరం మహా రాజావారిమీదకిన్నీ అక్కడి పండితులమీఁదకిన్నీ దొర్లుతూవుంది అనీ చదు వరు లనుకుంటారేమో. ప్రస్తుత కథలో శ్రీ పిఠాపుర ప్రభువుతోపాటు యీ గోపాలశాస్త్రుల్లుగారుకూడా ముఖ్య నాయకులే కావడంచేత వీరిని గురించి కొంత సంగ్రహంగా వ్రాశాననుకోండి. విస్తరించే వ్రాసే యెడల యెంతేనా యీ శాస్త్రుల్లుగారిని గురించే కాదు - వీరిని సమ్మానించిన శ్రీ విజయనగర ప్రభువును గురించేకాదు - వ్రాయవలసే వుంటుంది. వోపిక వుంటే మఱొకప్పుడు ఆ ప్రయత్నం చేస్తాను.

యీలాగు కారణాంతరాలవల్ల దేవిడీమన్నా అయినీ్న వారి వంశ పారంపర్యాయంగా పోషింపఁబడుతూ దర్శనం మాత్రం లేకుండావున్న పండితాఖండలులు మఱికొందఱు విజయనగర సంస్థానానికి సంబంధించినవారు వున్నారు. వారిలో శ్రీ భాగవతుల హరిశాస్త్రుల్లుగారు వకరు. వీరు శ్రీ కోటిపల్లెలో నిత్యనివాసంగా వుండేవారు. యిప్పుడీ దేశంలో వైయాకరణులంటూ శేషం యేమాత్రమేనా వున్నట్టయితే అది యావత్తున్నూ వీరి విద్యావంశమే అనడంలో లేశమున్నూ అతిశయోక్తి వుండదు. యెనభై సంవత్సరాలకు మించిన వయస్సులో వీరి దర్శనం నేను చేసివున్నాను. వీరున్న సభలో అవధానంకూడా చేయడం తటస్థించింది. ఆ సభలో వీరినిగూర్చి రచించినదే యీ శ్లోకం—

శ్లో॥ శ్రీమద్భాగవతాన్వయాంబుధి విధూరాజత్కలాపాలకః
పాణిన్యుక్తసుదర్శనశ్చ విబుధారాధ్యాంఘ్రియుగ్మాంబుజః।
సత్యాసక్తహృదంతరో నిరుపమ శ్చానంతగోవర్ధనః।
పాయా దేష హరి ర్యథా సచ హరిస్సర్వాఘ విధ్వంసకః।

ఈశ్లోకంలో శ్రీకృష్ణునకును హరిశాస్త్రుల్లుగారికిన్నీ విశేషణాలుసమంగా అన్వయించుకోవాలి. యీలాంటి మహాపండితులు యెందరో వుండే ఆ కాలం యిఁక మనకు రాదనుకుంటాను. దానికి ముఖ్యకారణం నూటికి ముప్పై అయిదో నలభయ్యో మార్కులతో శిరోమణులూ ఉరోమణులూ బయలుదేరడానికి అవకాశంకూడా యేర్పడ్డది. వెనకటివాళ్ళు పాండిత్యాలంటే యేలాటి దీక్షతో సంపాదించుకొన్నవో వక వుదాహరణ మచ్చుకు యిక్కడ చూపిస్తాను, పరిశీలించండి.

ముంగండ కాపురస్థులు శ్రీ పుల్లెల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రుల్లుగారు కాశీలో శ్రీ జాగేశపండిజీవారివద్ద చిరకాలం విద్యాభ్యాసంచేసి గృహస్థాశ్రమాని కభిముఖులై వస్తూ వస్తూ తోవలో కొన్ని సంస్థానాలలో పాండిత్య ప్రకటనం చేసుకొంటూ మాడుగుల ప్రభువు కృష్ణభూపతి దర్శనానికేమో వెళ్ళారఁట. అక్కడ భాష్యమంతా సంధ్యావందనప్రాయంగా కంఠపాఠముగానున్న శ్రీ యింద్రగంటి గోపాలశాస్త్రుల్లుగారితో వాదంవచ్చి ఎక్కడో వోడు తటస్థించిందనిన్నీ దానితో మళ్ళావెనక్కి తిరిగి కాశీవెళ్ళి పదిపంౘెండు సంవత్సరాలు కృషి చేసి గోపాలశాస్త్రుల్లు

గారిని జయించే తలఁపుతో మాడుగుల సంస్థానానికి వచ్చారనిన్నీ, అప్పటికి సదరు గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు స్వర్గస్థులవడంచేత 'అయ్యో మన కోరిక తీరకపోయెనే' అని దక్షిణామూర్తిశాస్త్రుల్లుగారు విచారించారనిన్నీ వినికి. ఆయీ కథలవల్ల అప్పటి పాండిత్యాలకున్నూ యిప్పటి పాండిత్యాలకున్నూ వుండే తారతమ్యాలు తెలుస్తాయని కొంచెం వుదహరించాను.

ప్రస్తుతం కథానాయకులలో వకరైన గోపాల శాస్త్రుల్లుగారు చాలా గొప్పవారని విని మన పిఠాపురం రాజావారు వీరికిన్నీ సుబ్బత్రయంలో వకరైన శ్రీ తణికెళ్ళ సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారికిన్నీ శాస్త్రార్థంపెట్టి జయాపజయాలు చూద్దామనే కుతూహలంతో సబహుమానంగా రప్పించారఁట. సుబ్బత్రయమంటూ వకమాట వ్రాసివున్నాను. నవద్వీపాన్నుంచి తర్కం చదువుకొని వచ్చినవారిలో ముగ్గురుపండితులు మన తెలుగుదేశపువారు సుబ్బన్న, లేక, సుబ్బయ్య అనేపేరుగలవా రుండేవారనిన్నీ యెవరేనా తర్కంలో పేరుతెచ్చుకోవాలంటే యీ త్రయాన్ని సందర్శించి వీరిమెప్పును పొందాలనిన్నీ గురువుగారు చెప్పఁగా విన్నాను. యీ త్రయంలో వకరు తణికెళ్లవారు, రెండు - అక్షతలవారు మూఁడు-యెవరోగాని వారి యింటిపేరు జ్ఞాపకం వచ్చిందికాదు. యీ త్రయంలో వకరు శ్రీగద్వాల సంస్థాన పండితులు అయ్యవారిపల్లెలో కృష్ణాతీరాన్ని వుండేవారు. తక్కిన యిద్దున్నూ బహుశః యీ మన కృష్ణాగోదావరీ తీరాలలోనే యేవోగ్రామాల్లో వుండేవారు - నాకు తపిసీలు తెలియదు. యిందులో ప్రస్తుతం గోపాలశాస్త్రుల్లుగారితో వాదం పెట్టఁదలచుకొని శ్రీ పిఠాపురంరాజావారు ఆహ్వానించిన సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారి శిష్యులు యించుమించు మా పరమగురువులు చర్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులవారికి సమకాలికులు. వీరు కిర్లంపూడి సంస్థానమునకు సమీపంలోవున్న ధర్మవరంలో శ్రీ బుచ్చి సీతాయమ్మగారు స్థాపించిన ధర్మపాఠశాలలో వుపాధ్యాయులుగా వుండి యెంతమందినో విద్వాంసులను చేసిన మహావిద్వాంసులు. మా విద్యార్థిదశనాఁటికి యీలాటి పాఠశాలలున్నూ యీ విద్యార్థులపోషణకుగా యేర్పడ్డ ధర్మసత్రాలున్నూ కొన్ని వుండేవి. చదువుకోవడంవల్ల యేదో సంపాదన మనకు అవుతుందనే వుద్దేశంతో చదువుకునే విద్యార్థులు వున్నట్లు నేను లేశమున్నూ యెఱుగను చదువుకోవడం మనకు విధి అనే వుద్దేశంతోనే అప్పుడు చదువుకొనేవారు.

"బ్రాహ్మణేన నిష్కారణో ధర్మష్షడంగో వేదోఽధ్యేయో జ్ఞేయశ్చ" అనే శ్రుతికి వుదాహరణంగా వుండేది అప్పటివాళ్ల చదువు. డిగ్రీలలెక్క జ్వరం వచ్చినప్పుడుకూడా అప్పుడు లేనేలేదు. అట్టి స్థితిలో చదువు కెక్కడనుండి వస్తుంది? యీ డిగ్రీలనుగూర్చి నా యిటీవలిచర్యలో కొంత వ్రాసివున్నాను - అందులోనుంచి వకపద్యం వుదాహరిస్తాను,

తే॥ గీ॥ "ఇంగిలీషు"తో పాటుగా నిపుడు సంస్కృ
తమ్మునకుఁగూడ "డిగ్రీల" తంపి వచ్చె,
నట్లు "ప్యా" సగువారలయం దెవండొ
తక్కఁ దక్కినవారు శుద్ధజడమతులె.

ఈ "ప్యాసు"లు కూడా చాలా తంత్రాలతో చేరివుంటాయి. అవన్నీ యిక్కడ యెత్తుకుంటే తేలదు, నూటికి ముప్పైయయిదో నలభైయో మార్కులు తెచ్చుకున్నారే అనుకుందాం. మిగిలినమార్కు లెవరు తెచ్చి యిస్తారు. అందుచేతేకాఁబోలు శ్రీ కస్తూరి శివశంకరశాస్త్రుల్లుగారు "హైయస్టు" నూఱుమార్కులైతే కొందఱికి నూటపదిదాఁకా వేయడం వుండేదఁట! శివశంకరశాస్త్రుల్లుగారంటే సామాన్యులు కారు. పుల్లెల దక్షిణామూర్తి శాస్త్రుల్లుగారుకూడా వీరివద్ద అంతోయింతో పుస్తకం పట్టినట్లు వింటాను. ఆర్ట్సు కాలేజీలో శ్రీ కం॥ వీరేశలింగంపంతులవారు తెలుఁగు పండితులుగా వుండేరోజుల్లో వీరు అక్కడ సంస్కృత పండితులు. "హైయస్టు" కన్న అధికంగా వేశారేమని అడిగితే ఆవిద్యార్థి అంత అనుకూలంగా వ్రాశాఁడు కాబట్టి ఆలా వేశాను పొమ్మని "ప్రినిసిపాల్" గారికి జవాబుచెప్పేవారఁట. యీ శివశంకరశాస్త్రుల్లుగారేమి, బందరులో శ్రీ కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రుల్లుగారేమి, యింకా మఱికొందఱు పండితులేమి పై అధికార్లకు జంకుతూ వుపాధ్యాయత్వం చేసినవారు కారని యెఱిఁగినవారు యిప్పటికిన్నీ చాలామంది వున్నారు. కాఁబట్టి విస్తరించేది లేదు. చెప్పొచ్చే మాటేమిటంటే; నిజమయిన పాండిత్యము నూటికి నూటపదులు మార్కులు తెచ్చుకొన్నదేగాని ముప్పైఅయిదూ, నలభయ్యీ తెచ్చుకొన్నది కాదనిన్నీ, యిప్పుడు ముచ్చటించుకొనే కథలో పండితులు నూటికి నూటపదిమాత్రమే కాక నూటపదహార్ల తరగతిలో వారనిన్నీ, ఆలాటిపండితులు శాస్త్రార్థం చేస్తూవుంటే విని సంతోషించడానికితగ్గ

శ్రుతపాండిత్యం మా పిఠాపురం శేటురాజావారికి వుండేదనిన్నీ తెల్పడానికే యీ వ్యాసం నేను వ్రాయడానిక్కారణం.

ప్రస్తుతం శ్రీ రాజావారు గోపాలశాస్త్రుల్లుగారికిన్నీ సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లు గారికిన్నీ ముఖాముఖీని వాదంపెట్టి విని ఆనందించఁదలఁచుకున్నారు. వీరి ద్దఱి మధ్యనూ జయాపజయాలు నిర్ణయింపదగ్గ పండితులు మూఁడో వారు కూడా వుండాలికదా? నారెవరంటె: మండపేట కాపురస్థులు శ్రీ యెడ వల్లి చంద్రశేఖర భట్టాచార్లుగారో లేక వీరి కుమాళ్ళు జానకిరామ శాస్త్రుల్లు గారో అని గురువుగారు చెప్పారు. వీరుకూడా కాశీపండితులే. యిక రేపో యెల్లుండో శాస్త్రార్థపుసభ జరుగుతుందనఁగా సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారు శ్రీ రాజావారితో "మహాప్రభూ? నాతోటి తర్కంలో పూర్వపక్ష సిద్ధాం తాలు చేశేవారు యీ దేశంలో మాత్రయంలోతప్ప మఱొక్కరులేరు. యిది చెప్పక తప్పనివిధిచే మనవి చేసుకుంటున్నాను. కాఁబట్టి ఆత్మస్తవంగా తాము అభిప్రాయపడకూడదు. గోపాల శాస్త్రుల్లుగారు ఆఱుశాస్త్రాల్లో పండి తులు. నేను ఒక్క తర్కంలోమాత్రమే పండితుణ్ణి. నాకున్నూ ఆయనకిన్నీ ఈ తర్కంలో ఏతంపెట్టుగా వుంటుంది. పోనీ దేవరవారి వినోదానికి అంగీకరించి కూచుందామంటే: గోపాల శాస్త్రుల్లుగారు ఆఱు శాస్త్రాలలో పాండిత్యం అలావుండఁగా మంత్రశాస్త్రంలో అఖండులు. వోడువచ్చిం దంటే ఆయన వూరుకోరు. కాబట్టి మనవి చేసుకున్నాను" అనేటప్పటికి రాజావారు "ఆలాటిభయం మీరు లేశమున్నూ పడనక్కఱలేదు. యిదివినో దార్థం జరిగే సభగాని మఱేవక మోస్తరుది కాదు. యీ విషయమై వారితో మేము మాట్లాడుతాము, తాము లేశమున్నూ జంకవలసింది లే" దంటూ ధైర్యం చెప్పారఁట. కాని ఎంతధైర్యం చెప్పినా సదరు గోపాలశాస్త్రుల్లుగారి మంత్రశాస్త్ర పాండిత్యం సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారికి వినికివల్ల పూర్తిగా తెలిసి వుండడంచేత గుండెలు తటతట కొట్టుకోవడంమాత్రం మానలేదు. 'అయితే వాదం మానుకోరాదా?' అంటే: కారణాంతరంచేత మానుకున్నప్పటికీ అసలు పాండిత్యంలోనే లోటుండి మానుకున్నట్టు లోకం భావిస్తుందికదా! అందు చేత—"యశోవామృత్యుర్వా" అని అంగీకరించక తప్పిందికాదు. పైఁగా రాజావారు సెలవిచ్చారఁట: "ఏదేనా మీకు చిక్కేఱ తటస్థించే యెడల తరఁతరాలవఱకున్నూ మీకుటుంబాన్ని పోషించేభారం మామీఁద వుందనూ

కోండి" అన్నారట. అయితే రాజావారికి మంత్రశాస్త్రంలో పూర్తిగా నమ్మకం వున్నప్పటికీ "గోపాలశాస్త్రులుగారివల్ల సుబ్బన్న శాస్త్రులుగారికి అపకారం జరుగుతుం" దనిమాత్రం లేశమున్నా అనుమానం లేదనుకోవాలి మనం. అనుమానమేవుంటే; వారికీ వీరికీ వాదం పెట్టకుండానే వుండేవారేమో. రాజావారికి మంత్రశాస్త్రంలో పూర్తిగా నమ్మకంవుందనుకోవడానికి శ్రీయింగురామస్వామిశాస్త్రుల్లుగారికి మా గ్రామ సమీపంలో జేగురుపాడు గ్రామంలో యిచ్చిన పద్ధాలుగుపుట్ల భూదానమే, అనఁగా నూట పండెనిందు ఎకరాలే సాక్ష్యమిస్తాయి. ఆ భూమి యిప్పటికిన్నీ వారికి అవ్యాహతింగా జరుగుతూ వుంది. ఆభూదానం యెందుకు జరిగిందో వ్రాస్తే చాలా పెరుగుతుంది

ఇంకొకటికూడా సాక్షాత్తూగాక పరంపరగా సాక్ష్యమిచ్చేది యీలాంటి భూదానమే వుంది. విజయనగరపు సంస్థానంలో అంతఃపురంలోనే అనుకుంటాను. వకగ్రహం కామినీతరగతికి చెందినది పట్టుకొని పీడిస్తూ వుందఁట. యిక్కడకూడా కొంచెం వ్రాయాలి, మనకు విద్యలో స్కూలు ఫైనలు వగయిరా తరగతులలాగే గ్రిహాలకికూడా తరగతులున్నాయి. స్త్రీ గ్రిహాలలో "కామినీ" తరగతికి చెందినదంటే చాలా గడ్డు. పురుష గ్రహాల్లో "బ్రహ్మరక్షస్సు" గడ్డు. యీ గ్రహాలు యేలాటి మంత్రశాస్త్రవేత్తలకున్నా లొంగవు. వాట్లకు యేదో యితరజన్మం రావడానికి తగ్గంత తపస్సు ధారపోస్తే వదలిపోతాయని వినడం. సామాన్యగ్రహాలుచేసే చేష్టలకన్న యీ కామినీగ్రహాలు చేసే చేష్టలు అద్భుతంగావుంటాయి. యేమనిషిని యీ కామినీ పట్టుకుంటుందో ఆ మనిషిని తీసుకుపోయి అడివిలోవుండే అతి గహనమైన వెదురుడొంకలు వగయిరా గహనప్రదేశాలలో పెట్టడం కూడా తటస్థించడం చెప్పఁగా విన్నాను. ఇంతదాఁకా కాదుగాని, వక కామనీగ్రహం చేసేచేష్టలు ముప్పదియేండ్లకుపూర్వం నేనున్నూ కళ్ళారా చూచివున్నాను. ప్రస్తుతం వినండి. ఆగ్రహాన్ని వదల్చడానికి కొదవేమిటి? "రాజు తలుచుకుంటే" యేంలోపం కనక పెద్దపెద్ద మంత్రగాళ్ళంతావచ్చారు. కొందఱు గ్రహంచేత చెంపకాయలు తినడంకూడా తటస్థించింది. మహారాజావారికి యేమీ తోఁచడంలేదు. అట్టిస్థితిలో ఆగ్రహానికే యేంతోఁచిందో?... "రాజా! యీలామాడు"మని పిల్చి, "యీమంత్రగాళ్ళు నన్ను వదిల్పించలేరు గాని నీకో వుపాయం చెపుతాను, ఆలా చేయఁగలవా?" అందఁట.

చెప్పవలసిందన్నారట రాజాగారు. "అయితే విను. శ్రీ అజ్జాడ అన్నంభొట్లుగారు వకరోజు రాత్రి రెండుజాములవేళ వక మాలవాడికి చేసిన అన్నదానఫలితాన్ని నీవు ధారపోయిస్తే నాకు దానివల్ల మంచిజన్మ వస్తుంది. తద్వారాగా నాబాధ మీకు తప్పుతుంది. అని చెప్పిందట. అప్పుడు ఆ ప్రభువు అజ్జాడ అగ్రహారం తమ సంస్థానంలోదే కనక, ఆ అన్నంభొట్లుగారిని సగౌరవంగా ఆహ్వానించి "అయ్యా తమవల్ల మాకీవుపకారం కావా"లంటూ ప్రార్థించారంట! దానిమీఁద "అయ్యా నేను నా కర్తవ్యాన్ని నెఱవేర్చుకున్నానేకాని దాన్ని మళ్ళా వకరికివిక్రయించే తలఁపుతోగాని దానం చేసే తలఁపుతోఁగాని చేయలే"దన్నారఁట. రాజావారు మిక్కిలి దీనంగా ప్రార్థించారఁట. దానిమీఁద యేమీ ప్రతి చెప్పలేక ఆ పుణ్యాన్ని ధారపోశారఁట. అంతతో ఆబాధ నివర్తించిందట.

అయితే రాత్రి రెండుజాములవేళ వక మాలవాడికి పెట్టిన పుణ్యానికి అంతవిలువ యెందువల్ల కలిగిందో కొంత వ్యాఖ్యానం చేయాలి. తూర్పున కొండయేళ్లు చాలా వుంటాయి. అవి వర్షాకాలంలో అంతట్లో ప్రపంచమంతా ముంచేటట్టు పొంగడమున్నూ, మళ్లా వెంటనే కుంగడమున్నూ అందఱూ యెఱిఁగిందే. ఆలా పొంగే సమయంలో యేదో వూరినుంచి ఒకమాలవాఁడు అజ్జాడమార్గంగా వస్తూ వక తిప్పలో చిక్కుకున్నాఁడు. క్రమంగా తిప్ప మునిగింది. వీడుకూడా మునిఁగిపోయే అవస్థ వచ్చింది. రెండుజాములరాత్రి అయింది. అంతా పరుండి నిద్రపోయేవేళ కనక "మొఱ్ఱో చస్తున్నాను. ఆకలికూడా బాధిస్తూవుంది బాబో" అంటూ గట్టిగా ఆ తిప్పలోనుంచి అఱిచాఁడు. మేడమీద పరున్న నిరతాన్న ప్రదాత అన్నంభొట్లుగారు విన్నారు. ఆపట్లాన్ని లేచి సుమారు శేరుంబావుబియ్యం అన్నమున్నూ ఆవకాయముక్క వగైరా రసవర్గాలున్నూ మునకాలకఱ్ఱ లావువి రెండు పొగచుట్టలున్నూ అవి కాల్చుకోవడానికి వక యెండుగడ్డితో చుట్టి నిప్పంటించిన లావాటి తూటు కట్టానున్నూ పట్టుకొని, పాముమీసాన్ని తెగేస్తూవున్న ఆ కొండకాలువను తెప్పమీఁద అడిచినుకూ పొడిచినుకూగా వున్న వానలో యీఁదుకొని మళ్లా మాలాడిని ముట్టుకోకుండానే యీవలివొడ్డు చేర్చడానికి తోవాసం యింకో తెప్పకూడా తెప్పకి తగుల్చుకొని తిప్పమీదకి వెళ్ళి, సుష్టకృత్తుగా అంటే తృప్తాస్థగా వాడికి భోజనంపెట్టి, చుట్టకాల్చ

కున్నాక వాడిసహితంగా యీవలిఒడ్డుకు వచ్చి చేరారఁట! ఆ మహానుభావుఁడు యెన్నివేలమందికో అన్నదానం చేసినప్పటికీ ఆనాటికి హరిజనుఁడికి చేసిన అన్నదానం ఆ కామినీగ్రహానికి గణనీయం అయింది. ఆలోచిస్తే బ్రాహ్మణులు కులాచారాలు చెడకుండానే మాలమాదిగల యెడలకూడా యేలాటి దయాదాక్షిణ్యాలు చూపించేవారో యీ మహాపురుషుని చరిత్ర వేనోళ్ళ సాక్ష్యమిస్తుంది. అంతేకాని యెవరో తండ్రి ఆబ్దీకం నాఁడు ఇద్దఱు హరిజనులను భోక్తలుగా పెట్టి లేవనెత్తారనిన్నీ యేమో చేశారనిన్నీ చెప్పే మాటలు బొత్తిగా విరుద్ధాలవడంచేత దయాదాక్షిణ్యాలలోకి చేరవు సరిగదా అవ్యక్తపుపనులలో చేరతాయి కూడాను. యివి "చక్కని రాజమార్గాలుండఁగా సందులు దూరడం" వంటివి. యీ మహాపురుషుణ్ణిగూర్చి యీ రెండక్షరాలున్నూ వ్రాయడంవల్ల నాజన్మ తరించిందని నేను సంతోషిస్తూవున్నాను.

యిప్పుడుకూడా యిలాంటి అన్నదాతలు మా జిల్లాలో సకృత్తుగా వున్నారు. మా బంధుకోటిలో మంచి పండితులు శ్రీ నృసింహదేవర పేరిశాస్త్రుల్లుగారినిగూర్చి పలువురు యీలాగే చెప్పుకొంటారు. యీయనవయస్సిప్పుడు డెభ్భైకి పైమాట. యిట్టి వార్ధక్యంలో అకాలాన్ని అనఁగా రాత్రియే రెండుజాములవేళో వచ్చిన యేనిమ్నజాతికేనాసరే వకళ్లని శ్రమపెట్టడం యెందుకని యింటోవాళ్ళని లేపక తామే స్వయంగా వండికూడా భోజనం పెడతారని వినికి. కొడుకులూ కోడళ్లూ మనమలూ బోలెఁడు బలగంతో యీ పుణ్యపురుషుఁడు ధర్మపత్నీ సహితంగా ఆలమూరులో యీ దీర్ఘసత్రాన్ని జరుపుతూవున్నారు. మన పూర్వపు ధర్మాలపద్ధతి యిది. ఇప్పటి పద్ధతి యింకోమాదిరిగా వుంటుంది కాని నవీనపద్ధతిలోకూడా కొన్ని గౌరవించతగ్గవి లేకపోవు. కాని యీ ధర్మవ్యవస్థ తెలుసుకోవడం చాలాకష్టం భారతంలో యెఱ్ఱన్నగారు వక పద్యాన్ని వ్రాశారు.

క॥ ఈలోకమ యగుఁగొందఱ, కాలోకమ కొందఱకు, నిహమ్మును బరమున్
మేలగు గొందఱ, కథిపా! యేలోకము లేదునూవె? యిలగొందఱకున్.

మన పూర్వులలో ప్రాజ్ఞుల ధర్మాధర్మాలు సర్వమున్నూ ఈ పద్యార్థంలో యిమిడివున్నాయి.

విషయం విషయాంతరంలోదిగి అంతరిస్తూవుంది. యీ అజ్జాడ అన్నం భొట్లుగారి యశస్సునువిని మా రాజావారు పిలిపించి వారిని బలవంతపఱిచి

పిఠాపురం యెస్టేటులో మల్లవరం చెఱువుక్రింద మంచి భూమిని,—యెన్ని యకరాలో చెప్పఁజాలను, విస్తారమే వుంటుంది—పరిగ్రహింపచేశారు. నాకు కూడా ఆ చెఱువుకుసంబంధించిన భూమి మంచిదయితే కాదుగాని వూషర క్షేత్రం వుండడంచేత వీరి భూమినిగూర్చి కొంత నాకు తెలుసును. వారి కుటుంబంవారికి యింకా ఆ భూమి జరుగుతూనేవుందని విన్నాను. యిలాటి మంచి పాత్రదానాలు మా రాజాగారు చాలాచేసినట్లు వింటాను. ఆ కాలానికింకా — "యీడిగిముత్తికి జోడు శాలువలిస్తి" అనే మాదిరి దానాలు ప్రారంభం కానేలేదు కనక మా రాజావారు చేశారంటే చేసిందల్లా పాత్రదానంలోకే చేరడం తటస్థించింది. యీరాజావారి యింకొకదానాన్నిగూర్చి వ్రాసి ప్రధానాంశానికి వస్తాను.

పిఠాపురానికి సమీపంలో, గోరస, కొమరగిరి, అని రెండు గ్రామాలున్నాయి. ఆ గ్రామాల్లోవకదానిలోమద్దూరి దీక్షితులుగారనేవారు వేదాధ్యయనపరులు, నిరతాన్నదాతలు, నప్రతిగ్రహీతలు వకరు వుండేవారు. వారు చాలా వృద్ధులైవున్నప్పుడు మాగురువుగారితో వెళ్ళేరోజులలో వారి దర్శనం నేనుకూడా చేసివున్నాను. సదరు దీక్షితులవారి యోగ్యతను శ్రీ రాజావారు కూడా విని వారిని ఆహ్వానించి సమ్మానించాలని అనుకోవడం శ్రీ వారికి అంతరంగిక స్నేహితులని యిదివఱలో మొదటి వ్యాసంలో వ్రాసిన శ్రీపాఠ్కనూరి వేంకట శాస్త్రుల్లుగారు విని వుండడంచేత దీక్షితులవారేదో పనిమీద పిఠాపురం వచ్చినప్పుడు రాజావారి దర్శనానికి వెంటఁబెట్టుకొని వెళ్ళారట. అప్పుడు శ్రీవారు స్నానగృహంలో వున్నారట. యీ వ్రాయఁబోయే సంగతులలో నిజమెంతో, లోకులకల్పితమెంతో - బాల్యంలో నేను యేలావిన్నానో అలాగే వ్రాస్తాను. మధ్య సంగతి సందర్భాలమాట యేలావున్నప్పటికీ ప్రధానాంశంమాత్రం నిజం. దీక్షితులవారు రాజావారి సన్నిధికి వెళ్ళేటప్పటికి, రాజావారేమో స్నానానికి ప్రారంభించారనీన్నీ, వేంకట శాస్త్రుల్లుగారికి వుండే చనువు సర్వసామాన్యమయింది కాకపోవడాన్నిబట్టి ఆ స్నానగృహంలోకే వెళ్ళి ప్రభువుతో సంస్కృత భాషతో — "దీక్షితా స్త్వావత్ ఆగతా వర్తంతే, తేషాందక్షిణ మవశ్యం దాతవ్యమ్" అని పాఠ్కనూరి శాస్త్రుల్లుగారు మనవి చేశారనీన్నీ, దానిమీఁద "ఇదానీమేవవా ?" అని రాజావారు చిఱునవ్వుతో సెలవిచ్చారనీన్నీ, వేంకట శాస్త్రుల్లుగారు "ఇదా నీమేవ

దాతవ్యం. నచేత్కాలాంతరే తే సమాగచ్ఛంతివా నవేతిసందేహః" అన్నారనిన్నీ వినడం. పిమ్మట శ్రీవారు కొంత తడిసి తడియని కట్టుబట్టతోనే సదరు దీక్షితులవారికి దర్శనమిచ్చి యేవో రెండు మూడు మాటలు మాటలాడి ఆదరించి అప్పుడే వాచాయిచ్చిన భూమి యిప్పుడేమి వసూలవుతుందో తెలియదుగాని అప్పుడుమాత్రం సాలు వక్కంటికి అఱువందల రూపాయలు వచ్చేదిగా వుండేదని చెప్పడం నేను యెఱిగిందే. ఆ యీ సందర్భంవల్ల ఆ రాజావారి కృతయుగ దాతృత్వం వెల్లడికావడమే కాకుండా ఆ ప్రభువు దాతత్వానికి సమయాసమయా లక్ష్యంలేదనీ కూడా తెలిపినట్లవుతుంది. మఱిన్నీ శ్రీ రాజావారంటే యితరులకే కాని పండితులకు భయపడవలసి వుండేది. కాదేమోనని పై గాథలవల్ల చదువరు లభిప్రాయపడతారేమో. వక్క పొక్కునూరి వేంకటశాస్త్రులుగారికి తప్ప ఇతర పండితుల కెవరికిన్నీ ఇట్టిచనువు లేదు. యీయన శ్రీ రాజావారికి సతీర్థులో సహాధ్యాయులో అయియుండడంచేత ఇంతచనువు కలిగివున్నట్లు వెనుకటి వ్యాసంలో వ్రాసేవున్నాను. శ్రీ పిఠాపురపు పూర్వ ప్రభువంటే—"తస్మాద్రాజముఖం భీష్మం భావుకమ్" అనే శ్రుతికి ప్రథమోదాహరణమని పలువురు పండితులు చెప్పగా వినివున్నాను. యిందుకు చిన్న యితిహాసం వుదాహరిస్తాను.

మాజిల్లాలో మా గురువుగారి కాలులో వుండే పండితులలో, మార్కొండపాడు చతుష్టయం, ర్యాలిషట్కం, లేక బొమ్మగంటిషట్కం, అంటూ కుటుంబపండితులు వుండేవారు. మొదటివారు నలుగురు సోదరులున్నూ వ్యాకరణపండితులే అవడంచేత వారికా పేరు వచ్చింది. రెండోవారు ఆర్గురున్నూ వకటేశాస్త్రమందు కాకపోయినా మొత్తం భిన్న శాస్త్రాలలోనైనా పండితులే అవడంచేత ఆ సోదరులకు ఆపేరు వచ్చింది. వకరి నివాసం మార్కొండపాడు, రెండోవారి నివాసం ర్యాలి. యిప్పటికిన్నీ యీ కుటుంబపండితులలో కొందఱు శేషించివున్నారు. వంశంలో కూడా కుటుంబవిద్యను వదలకుండా చదువుకున్నవారేకాక ఉపాధ్యాయత్వాన్ని చేస్తూ పూర్వులపేరు నిలుపుతూవున్న వారున్నూ వున్నారు. యిందులో మార్కొండపాటి చతుష్కం వార్షికం నిమిత్తం శ్రీరాజావారి దర్శనార్థం వెళ్ళారట. మనవిచేయించుకున్న మీదట దర్శనం అయింది. సగౌరవంగా కూర్చోపెట్టడం జరిగినతరువాత రాజావారు నవుకరుతో "వారే

అక్కడ పదునైనచాకువుంది పట్టుకురారా! పండితులు వచ్చారు" అన్నారఁట. దానితో "మనలో యెవరేమి లోపంచేసి నట్లు శ్రీ వారి నోటీసులోకి యెవరిద్వారా వెళ్లిందో యీవాళ-మనకు యేదో అవమానం జరుగుతుందికాబోలును" అని మిక్కిలిగా భయపడ్డారఁట. అదంతా రాజావారుచూచి కొంతసేపు తూష్ణీంభావంగా గంభీరంగా వుండి మళ్లా నవుకరునిపిల్చి మామిడిపళ్లు తీసుకు రమ్మన్నారఁట ఆమాట వినడం తోనే పండితుల ప్రాణాలు కుదుటఁబడ్డాయఁట. "బ్రతుకుజీవుఁడా" అనుకుంటూ గుప్పెట్లో పెట్టుకున్న ప్రాణాలను గుండెల్లోకి చేర్చుకుంటూ వుండఁగా ప్రభువు స్వయంగా ఆ మామిడిపళ్లు కోసి "పుచ్చుకోండి" అని సెలవిచ్చారఁట. అప్పటిపండితులు యిప్పటి కొందఱు పండితుల్లాగా కవులలాగా - పండ్లేఅనుకోండి (కాఫీ గీఫీ ఉప్మాగిప్మాలు కావేఅనుకోండి)—యేబట్టలతోఁ బడితే ఆబట్టలతోటి యెక్కడఁబడితే అక్కడ పుచ్చుకునే ఆచారంలేదు. యిప్పుడో?" పెద్ద కర్మనిష్ఠులమనిన్నీ, వైదికసంప్రదాయంవారమనిన్నీ, పైఁగా యితరులు అనాచారంగా వుంటారనిన్నీ చెపుతూ ఆక్షేపిస్తూవుండేవారుసైతం యెక్కడఁబడితే అక్కడ కూర్చుని కాఫీపానం చేయడం నేను స్వయంగా చూచివున్నాను అప్పటికిన్నీ యిప్పటికిన్నీ చాలా భేదంవుంది. యింతదాఁకా యెందుకు? యజ్ఞానికి శ్రౌతులంటూ వస్తారు. సోమపానం మాట దేవుఁడెఱుఁగునుగాని ఆ శ్రౌతులు వుదయమయ్యేటప్పటికల్లా కాఫీపానం లేకుంటే బ్రతుకలేనివారే నూటికి తొంభైతొమ్మండుగురు మా చిన్నతనంనాఁటికిన్నీ యిప్పటికిన్నీ మాబోటి అనాచారులమాట అల్లావుండఁగా సదాచారులవైఖరి యెంతో మారింది. కప్పగంతుల రామశాస్త్రుల్లుగారు తాంబూలం వేసుకోవడంకూడా మడిగట్టుకొనే వేసుకునేవారు యిది నేను స్వయంగా చూచినదే. మళ్లా ఆయన శుద్ధచ్ఛాందసులేమో అనుకుంటే - పెద్ద పండితులవడం అట్లా వుండఁగా అఖండలౌకికులు. వీరిప్పుడు సజీవులే. యిప్పుడుకూడా విత్తనాలు నిల్వచేసినట్లు భగవంతుఁడు అక్కడక్కడ పైమాదిరివారిని దాఁచికొనివున్నాడు. పెద్ద విద్వాంసుడుగాని కర్మిష్ఠిగాని కాఁడుగాని మా పెద్ద వియ్యంకుడు అంటే మా పెద్దచిరంజీవిమామగారు పైని వుదాహరించిన రామశాస్త్రుల్లుగారితో పాటు తాంబూల చర్వణాదులు జరుపుకోవడమే కాకుండా పగలు నిద్దుర

పోవడంకూడా మడిగట్టుకునే పోతూవుంటాఁడు. ఆహార విషయంలో యితరశాఖలకన్న వైష్ణవులలో చాలా కట్టుబాటువుంది. తక్కిన సదాచారాలు వారిలో చాలా మృగ్యం అంటే తప్పులేదు. దీనికి కారణం నిజాం దేశం తిరిగేటప్పుడు గోచరమయింది. ఆదేశంలో దృష్టిదోషం బొత్తిగాలేదు రాజసంస్థానాలలో సంతర్పణలు జరుగుతూన్నప్పుడు రాజుగారుగాని రాజబంధువులుగాని విస్తళ్ళువేసే పర్యంతమున్నూ పంక్తులలోనే తిరుగుతూ వుంటారు. వడ్డన అయ్యే సమయానికి అక్కడనుంచి తప్పుకుంటారుగాని యెదురుగుండా వుండి "యేమండోయి గారింకో రెండు లడ్డూలు వేసుకోండి" అంటూ హెచ్చరిస్తూ వుంటారు. వైష్ణవు లీ కారణంచేతే కాఁబోలు తెరవేసుకోవడం మొదలెట్టారని నేననుకున్నాను. ఆ దేశంలో మేము వంటచేసుకుంటూవుండఁగా వక శూద్ర స్త్రీ ఆ చోటికే వచ్చింది. యిదేం కర్మం, వంట చేసుకునేచోటికి వచ్చావంటే జవాబు చెప్పిందికదా: "యేమయ్యోయి! నీవేమేనా శ్రీవైష్ణవుఁడవా? రాకపోవడాని"కంది. కథ కంచికే వెడుతూ వున్నట్లుంది ప్రస్తుతానికి వస్తాను. రాజావారు మామిడిపండ్లు కోసి తినమంటే తినకపోతే ఆ చాకుతో యేం మర్యాద చేస్తారో కదా అని భయం. పోనీ తినేసివేదామంటే తీరా తిన్న తర్వాత "ఏం బ్రాహ్మలయ్యా? యెక్కడపడితే అక్కడే తింటారా?" అని ప్రశ్నిస్తే యేం జవాబు చెప్పేదిరా భగవంతుడా అని సందేహమాయె. "నేయ ముభయతః పాశారజ్జుః" తుట్టతుదకు రాజావారి వార్షికంతో ఫలహారాన్నికూడా స్వీకరించి యేలాగో యీవల పడి తల తడివి చూచుకున్నామంటూ మా గురువుగారు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిుల వారితో ఆ పండితులే చెప్పేటప్పుడు విన్నాను. యీ చెప్పడంలో యే స్వల్పమో కల్పితం వుంటే వుండేమోకాని అసలు తమామున్నూ కల్పితంకాదు. ఆ రాజావారి లక్షణం కాళిదాసుగారు వర్ణించినట్లు "అధృష్యశ్చాభిగమ్యశ్చ" అనే తరగతిలో వుంటుంది. కాని అభిగమ్యత్వంకన్న అధృష్యత్వమే ప్రధానం. వీరి సన్నిధానంలో వక్కపాక్కనూరి వేంకటశాస్త్రుల్లుగారు వినాగా నిర్భయంగా మాట్లాడినవారే లేరని నా వినికి.

దండిభట్ల విశ్వనాథశాస్త్రుల్లుగారు వీరి దర్శనానికి వెళ్ళినప్పు డొక చిత్రంజరిగిందట. రాజావారికి సంస్కృతంలో మంచి శ్రుతపాండిత్యం

వుందని యిదివఱకే వ్రాసివున్నాను. అందుచేత రాజావారు యేలాటి పండితులు దర్శనానికి వచ్చినా వారితో సంస్కృతభాషతోనే మాట్లాడేఆచారం. ఆ ఆచారాన్నిబట్టి సదరు విశ్వనాథశాస్త్రుల్లుగారితోకూడా సంస్కృతాన్నే ప్రసంగించడానికి ఆరంభించేటప్పటికి ఆ తృణీకృత బ్రహ్మపురందరుఁ డన్నాఁడఁట: "రాజా, నీవు తెలుఁగుతో మాట్లాడితేతప్ప. నీ రాజ్యమంతా నాకు తలకట్టినా నేనిక్కడ నిమిషమేనా వుండేదిలే" దన్నాఁడఁట! దానికి రాజావారు లేశమున్నూ కోపగించుకోక అలాగే అంగీకరించి వారిని సమ్మానించి పంపించారని వినికి. విశ్వనాథశాస్త్రుల్లుగారి చర్యలు యీ రాజావారి చర్యలవలెనే అత్యద్భుతంగా వుంటాయి.

గీ॥ రాజులచరిత్రములును కవిరాజచరితములును గ్రంథములకు వన్నెగలుగఁజేయు;
నందులో సామనమ్మున కరసిచూడ, కవులకతలను రాజులకతలు లొచ్చు.

సంస్కృతం మాటలాడడమంటే సామాన్యంగాదు. అబ్బో! దానిలో యెన్నో చిక్కులున్నాయి. ముఖ్యంగా కారకవిషయం, అంటే ఆయా విభక్తులు వాడడం కొంతకష్టం. సమాసవిషయంకూడా కష్టంలోదే. సమాసాంత ప్రత్యయాలవల్ల కలిగే మార్పులు చాలావుంటాయి. అన్నిటికన్నా ధాతువులు వాడడంలో చిక్కులు చాలా వున్నాయి. సేట్టులన్నీ అనిట్టులన్నీ వుంటాయి. ఆభేదంలో వకప్పుడు మహామహా పండితులే తప్పటడుగులువేస్తారు. ఆత్మనేపదమంటే పరస్మైపదమంటే అలావుఁడఁగా ఉభయపదులైన ధాతువులుకొన్ని వున్నాయి. వీట్లని వాడడానికి లక్షణప్రవర్తకులు కొన్ని నియమా లేర్పఱచివున్నారు. ఆ నియమాలు కాళిదాసాది మహాకవులే పాటింపలేక పోయారు. అయీ విషయమైన రహస్యాలు బాగా తెలియక యిప్పుడు కొందఱు వృథాగా కొందరిని ఆక్షేపించడం అలావుండగా అంతోఇంతో ఈ రహస్యం యెరిగిన వాళ్లు దీని సందర్భం ఇట్టిదని వక్కాణిస్తే దాన్ని విశ్వసించకపోవడం అట్లావుండగా పైఁగా వక్కాణించిన వాళ్ళకేమీ తెలియనట్లున్నూ తమకేమో తెలిసినట్లున్నూ అపహాస్యం చేస్తూ వ్రాయడానికారంభిస్తారు. ఆ యీవిషయం "కాలీన" శబ్దాన్ని గూర్చి వ్రాసేసందర్భంలో అన్యత్ర వ్రాసివున్నాను. కాఁబట్టి ఇక్కడ యెత్తేదిలేదు.

రాజావారు సంస్కృతం మాట్లాడుతూవుంటే యేవో లోపాలున్నాయని కదా విశ్వనాథశాస్త్రుల్లుగారు వద్దని నిషేధించింది? రాజుగారివలె

కాకపోయినా ఇతర పండితులకు కూడా సంస్కృతంలో త్వరగా సంభా షించే సందర్భంలో కొన్ని లోపాలు ఉండితీరతాయి. యీ సంస్కృతాన్ని మెయిల్ బైళ్ళులాగ నడిపించిందల్లా యేలేశ్వరపు నరసింహ శాస్త్రుల్లుగారు మాత్రమే. అయితే వీరి ధోరణిలో దోషా లుండేవికావా అంటారేమో? ఇలాటి శంకకు శ్రీహరిశాస్త్రుల్లుగారేం జవాబు చెప్పేరంటే: ఆమహాధోర ణిలో యెక్కడో మనం శంకిద్దామని గొంతుక సవరించుకునేటప్పటికి ఆయనకు కొన్ని వందలో వేలో మాటలు నడిచిపోతాయి. కాఁబట్టి ఆధోర ణికి అడ్డు తగలడం శుద్ధ తెలివితక్కువ అని జవాబు చెప్పారఁట. శ్రీ బులుసు పాపయ్యశాస్త్రులవారి ప్రథమపుత్రులు — "పుత్రాదిచ్ఛేత్పరాజయం" అన్నసూక్తిని తండ్రిగారియందు సమన్వయింపఁ జేసిన మహావిద్వాంసులు ఆ నరసింహశాస్త్రుల్లుగారిలాగ మాట్లాడడాన్ని కొంతవఱ కభ్యసించినట్లు వింటాను. కాని కృతకృత్యులయినట్లు వినలేదు. దీన్ని యిక్కడికి ఆపుదాం కథ కాదంబరిలాగున్నూ దశకుమారచరిత్రలాగున్నూ అగమ్యగోచరప్పం థలో పడుతూవుంది. యెక్కడికి తీసుకువెళ్ళి అసలు ప్రధానాంశానిక్కలి పితే బాగుంటుందో మళ్లా వెనకనుంచి చదువుకుంటేనే కాని నాకే అవగత మయ్యేటట్టు లేదు. ఇఁక యీ పిచ్చివ్రాఁత చదువరుల నేమి రంజింపఁ జేస్తుందో కదా! కానివ్వండి. రాజావారు మహాదాతలు పండితులు పండిత గోష్ఠీ ప్రియులు, అన్నదగ్గరనుంచి మళ్లా మొదలెట్టుకుందాము. అదికాక అఁట్టికి "శేషేమిటి ?"

తణికెళ్ల సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారికిన్నీ కొవ్వూరు గోపాలశాస్త్రుల్లుగారి కిన్నీ తర్కశాస్త్రంలో వాదం జరుగవలసివుంది. సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారు "గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు తనకైతే వాదంలో వోడిపోవడం తప్పదుగాని ప్రయో గంచేసి తన్ను కడతేరుస్తారనే భయంలో వున్నారు. ఉపాసనాశక్తికల వారు యిదివఱలో అక్కడక్కడ వుండేవారు. పుల్లెల దక్షిణామూర్తిశాస్త్రుల్లు గారికిన్నీ అద్దేపల్లి కృష్ణశాస్త్రుల్లుగారికిన్నీ యేదో విషయంలో కొంత చర్చ నడిచిందనిన్నీ కృష్ణశాస్త్రుల్లుగారి వాదం వెనుక తగ్గిన కారణంచేత ఆయన మీద యీాయన మూఁడోకన్ను తెరిచారనిన్నీ వక జనశ్రుతి వుంది. దక్షిణా మూర్తిశాస్త్రుల్లుగారు యితర శాస్త్రాలతోపాటుగా యీ మంత్రశాస్త్రంలో కూడా మహాప్రజ్ఞకలవారు. అట్టివారైవుండీనిన్నీ అద్దేపల్లి కృష్ణశాస్త్రుల్లుగారి

ప్రయోగంవల్ల నెల్లాళ్ళో రెండునెలలో కట్టువస్త్రంకూడా యోగనిస్థితిలో వుండి చిక్కుపడుతూవుండగా వక గుజరాతీ దేశసుడు వచ్చి ఆ ప్రయోగాన్ని మళ్ళా మళ్ళించినట్లు విన్నాను. యిదంతా మా రోజుల్లో జరిగిందే. అయితే వక శంక: యిద్దఱూ మంత్రశాస్త్రజ్ఞులేకదా, వీరి దానికి వారెందుకు లొంగిపోవలసివచ్చింది,-అని. వినండి. యీ వుపాసనలలో కొన్ని కేవలం పరానికే వుపయోగిస్తాయట. కొన్ని యిహానికే. వీట్లనే శాబరాలంటారు. కొన్నో? వుభయానికిన్నీ పనికివస్తాయట? కృష్ణశాస్త్రుల్లుగారి మంత్రాలు తుట్టతుది తరగతిలోవి, దక్షిణామూర్తి శాస్త్రుల్లుగారివి మొట్టమొదటి తరగతిలోవి, అంటూచెప్పగా పెద్దలవల్ల విన్నాను. అసలు సందర్భం యీలాటిదేఅయినా కొందఱు అసమర్థులైన వైద్యులురోగాన్ని చక్కగా నిగ్రయించుకోలేక "ప్రయోగ"మనడంకూడాకలదు. కొందఱో: పిశాచమని మొదలెడతారు. రెండూ వకటేకాని, పిశాచం దానంతట అది ఆవహించేదిన్నీ, రెండవది యెవరో మంత్రశక్తిచే పంపిస్తే వచ్చి ఆవహించేదిన్నీ, యింతేభేదం. పిశాచాదులను బొత్తిగా నమ్మనివారే పలువురు. వీరు నేడేకాదు పూర్వమున్నూ వుండేవున్నారు. నేనుకూడా చాలాభాగం యీ తరగతిలోకే చేరతాను. కాని. యే కొంచెమో నమ్ముతాను. యీ మధ్య మాయింటిలోనే యీ పీడ తటస్థించింది. సామాన్యులు కొందరువచ్చి "హాత్తు హూత్తు"అంటూ జడిపించారు. రక్షరేకులు కట్టి వెళ్లారు. లక్ష్యపెట్టలేదు. నా పినతల్లి కుమారుడు యీ విషయమై ప్రవేశం కలవాడున్నాడు. అతడు వచ్చి ఒక రోజు మాత్రం జపంచేసి యేవో అంకెలువేసి బంగారపు రక్షరేకు కట్టి వెళ్ళాడు. అంతటితో ఆ పీడ ఆగింది. కాని ఆ గ్రహం ఆ పిల్లమీదకు మాత్రం రాకుండానే ఆ రక్షరేకు పనిచేస్తుంది కాని, అసలు గ్రహాన్ని వూళ్లో లేకుండా చేయలేదట. ఆ గ్రహమే,- మాకు సంబంధించిన విద్యార్థి భార్యను ఆశ్రయించినదని అన్నారు. రక్షరేకు ఇచ్చినాడు. ఆపెకున్నూ నివర్తించినది. ఇక దీనిలోకి దిగితే తేలదు. లేదని మాత్రం నేను చెప్పలేను. వుందనే చెపుతాను. ప్రస్తుత చరిత్ర దీన్ని వప్పుకొనే విశ్వాసంమీదే ఆధారపడివుంది.

సరే, మహాసభలో యిదివరలో వుదాహరించిన పండితులిద్దఱికీ వక రోజున శాస్త్రార్థం జరిగింది. యెవరు పూర్వపక్షం చేయడం?—సిద్ధాంతం

చేయడం యెవరు?—అనే ప్రశ్న వచ్చింది. యిక్కడ కొంత వ్రాయాలి; పూర్వపక్షం చేసేవారికంటె సిద్ధాంతం చేసేవారికి గౌరవం హెచ్చు. కాబట్టి పూర్వపక్షకోటిలో చేరడానికి మహాపండితులు అంగీకరించరు. గోపాల శాస్త్రుల్లుగారు "నాది సిద్ధాంతకోటి" అన్నారు. సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారు "అలాఅయితే నేనే పూర్వపక్షం చేస్తా"నన్నారు. కాశీలో యేంచేస్తారంటే; యిలాటి సందర్భాలలో యెవరో విద్యార్థి చేత ముందుగా పూర్వపక్షాన్ని వుపపాదన చేయిస్తారు. దానిమీఁద ఆయా పండితులు అందుకుంటారు. ఇది సామాన్యంగా వినోదార్థం జరిగే సభల ముచ్చట. పట్టుపటాంగాల మీఁద జరిగేవయితేనో: "నే పూర్వపక్షంచేస్తే నీవుచెప్పఁగలవా?" అని యెవ రంటారో వారిదే పూర్వపక్ష కోటిగా వుంటుంది. సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారు యెక్కడో వకచోట పూర్వపక్షం వుపపాదించారు. బహుశః వక అరగంట సేపు దానికి పట్టివుంటుంది. లేదా ఒకగంట పట్టివుంటుంది. మాధ్యస్థ్యం చేసేవారు. పూర్వపక్షాన్ని యావత్తున్నూ తమ స్వంతమాటలతో సంస్కృ తంలోనే అనువాదచేసి సిద్ధాన్తంచెప్పేవారికి తెలియపరచాలి. బహుశః యీయనజడ్జీస్థానా పన్నులనుకుంటే బాగుంటుంది. కాని వకరికి చెప్పడానికి జడ్జీగారికోటి బోధపడితేనా ఆ పూర్వపక్షధోరణి? అందుచేత మందపేట నుంచి మాధ్యస్థ్యానికివచ్చిన పండితులున్నూ తెల్లపోవలసి వచ్చింది; సిద్ధాం తం చెప్పాలని కూర్చున్న గోపాలశాస్త్రుల్లుగారున్నూ తెల్లపోవలసివచ్చింది. అంటే వీరిద్దఱున్నూ మహా గొప్పవిద్వాంసులే అయినా తణికెళ్ళ సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారు చేసిన పూర్వపక్షానికి జవాబు చెప్పడంమాట దేవుఁడెఱుఁగును గాని, ఆ మహామహుఁడు చేసిన పూర్వపక్షం యిట్టిదనికూడా తెలిసికోలేక పోయారనడంవల్ల ఆ సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారు అ శాస్త్రంలో యెంత ప్రజ్ఞ గలవారో లోకులు తెలుసుకుంటారు. గోపాల శాస్త్రుల్లుగారే పూర్వపక్షం చేస్తే కొంతసేపేనా రాజావారి కుతూహలం తీరేది. అలా జరక్కపోవడం చేత మొట్టమొదటే శాస్త్రార్థం ఆగిపోయింది. "ప్రథమ కబళే మక్షికాపాతః"

సుబ్బన్న శాస్త్రుల్లుగారి దర్శనం చేయలేదుగాని శ్రీ కర్ణాట సీతారామ శాస్త్రుల్లుగారిని మట్టుకు నే నెఱుఁగుదును. యీ దేశంలో తర్కంలో మహా పండితు లనిపించుకోవడమే కాకుండా యెందరెనో మహావిద్వాంసులను చేసిన పండితులు. వారుచెప్పేపాఠాన్ని అవగాహనేచేసుకోలేకపోయారంటూ పెద్దల

వల్ల వినడం. యిందులో కొన్ని మాటలు మూఢ భక్తికల్పితాలుంటాయి కాని ఏమైనా కర్ణాట సీతారామశాస్త్రుల్లుగారి ప్రతిభ అద్వితీయం అన్నమాట స్వభావోక్తి కకపోదు. యీ శాస్త్రుల్లుగారిబుద్ధి మిక్కిలి తీక్ష్ణమయినదని గురువుగారు చెప్పేవారు. "గురుడు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి కొనియాడు నెవని కర్ణాట సీతారామసాటిచేసి" అని నేను మా తి॥ శా॥ గారిని గూర్చి చెప్పిన మాట ఈ సీతారామశాస్త్రిగారికి సంబంధించిందే. ఆ సీతారామశాస్త్రుల్లుగారు నీలదేవపండిజీవారి శిష్యులంట. లోకాతీతులైన యీ మహామహుణ్ణిగూర్చి— "సీతారామ్‌కూబ్ జాన్తీహై" అని పండిజీవారు సెలవిచ్చేవారంట. తర్కశాస్త్రంలో పండితులనిపించుకోవడం చాలా అరుదు. వ్యాకరణం మొట్టమొదట మిక్కిలీ కష్టంగా ఉన్నట్లు కనపడుతుందిగాని యే నాలుగైదు మాసాలో శ్రద్ధపుచ్చికొని అభ్యసిస్తే క్రమంగా పేలపిండి వైఖరిగా ఉంటుంది. యిటీవల వ్యాకరణాన్ని తర్కశాస్త్రంతో పూర్తిగా మిళితం చేయడంచేత ఇదికూడా కొంత దుర్బోధంలోకి వచ్చింది. కాని, మొట్టమొదట – అనంగా – కౌముదీరచననాంటి వరకున్నూ అంత దుర్బోధస్థితి వ్యాకరణానికి రాలేదు. కాశికావృత్తి నాటికి చెప్పనక్కరలేదు. ఆ కారణంచేతనే అప్పటి పండితులు చాలామంది సాంగంగా వేదం అభ్యసించిన వాళ్ళుగానే వుండేవారు. యిప్పుడో వకటివస్తే రెండోది రానివాళ్లే తఱచుకన పడతారు. కారణం-ఒక్కొక్క శాస్త్రానికి సుమారు పదేళ్లకు తక్కువ కాలం పట్టదు. యావత్తున్నూ సరిగా కృషిచేయరుగాని, చేసేయెడల ఓంకారంలో సర్వవేదాలూ యిమిడినట్లు తర్కశాస్త్రంలో సర్వశాస్త్రాలూ యిమిడాయని చెప్పవచ్చును. ప్రత్యక్షఖండమాటట్లావుంచినా అనుమాన ఖండ వక్కటితప్ప యెవరోగాని ఉపమాన శబ్దఖండలుకూడా చదవరు. ఉపమానఖండలోదే అలంకారశాస్త్రంయావత్తూ అనుకోవచ్చు. వ్యాకరణం శబ్దఖండంలోదిగదా ? యిక కావలసిందేమిటి? పక్క వేదంతప్ప తర్కంలో సర్వమున్నూ గతార్థమవుతుంది. పైగా దాన్ని చదివి పూర్తిపాండిత్యాన్ని సంపాదిస్తే వారిముందర బ్రహ్మాండనాయకుండుకూడా నిల్వనేలేదు. తిమ్మని బ్రహ్మనీ, బ్రహ్మనితిమ్మనీ చేసేశక్తి తార్కికులకుతప్ప వేఱెవ్వరికుటుంది? చూడండి—ఆ శాస్త్రంలో విజ్ఞులైనవారి ప్రతిజ్ఞలు—

శ్లో॥ విదుషాంనివహైరిహైకమత్యా । ద్యదదుష్టం నిరటంకి యచ్చ దుష్టం
మయి జల్పతి కల్పనాధినాథే । రఘునాథే మనుతాం తదన్యథైవ॥

ప్రపంచంలోవున్న పండితులంతా దేన్ని కాదంటే దాన్ని తాను ఔనని చెప్పి సమర్థిస్తాననీన్నీ అవునన్నదాన్ని కాదని చెప్పి సమర్థిస్తాననీన్నీ యీ రఘునాథపండితుని ప్రతిజ్ఞ—యితర శాస్త్రాలలోవున్న పండితులకీ లాటి స్వాతంత్ర్యం కుదురదు.

ప్రస్తుతం గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు యితరశాస్త్రాలల్లో పూర్ణపండితులై కూడా యీ తర్కంలో మహాసముద్రులు. సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారో ? తామెక్కడ పూర్వపక్షం యెత్తుకున్నారో ఆసందర్భంకూడా యీ మహాసముద్రుడికి అంతు తెలియనీయనంత ప్రజ్ఞావిశేషం కలవారు. యిలాంటి వారినిగూర్చి నావంటివాడు, వ్రాయవలసివస్తే వట్టి పొడిపొడి మాటలు పడతాయిగాని అసలు వుపయోగించతగ్గ మాటలు పడతాయా ? అయినా యేవో వ్రాసినందుకు విద్వల్లోకం క్షమించాలి.

ప్రస్తుతాన్ని రెండు మాటలు వ్రాసి యిక ముగిస్తాను. ముగించడానికేముంది ? యెప్పుడు సుబ్బన్నశాస్త్రులుగారి పూర్వపక్షం ఉయోమయప్పంతలో వున్నట్టు తోచిందో అప్పుడే గోపాలశాస్త్రుల్లుగారికి అవమానం సిద్ధమేకదా? దానితో కోపాగ్ని భగ్గున హృదయంలో ఒక్కసారిగా మండింది. ఆ మంట నేత్రగోళాల ద్వారా సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారిమీద ప్రసరించింది. దానితో సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారు "అదుగో బాబూ ప్రయోగించారు దేన్నో" అంటూ పడిపోయారు. వాక్కుమాత్రం లేకుండా, పది పన్నెండు రోజులు జీవించి స్వర్గతులైనారు. యీ సందర్భం రాజావారు పూర్తిగా గమనించడంచేత అదిమొదలు తమ సంస్థానంలో పండితుల వివాదాన్ని పెట్టి చూడడానికే అంగీకరించకుండానే కాలక్షేపం చేసినట్లు వినికి. గోపాలశాస్త్రుల్లుగారిని యేమేనా గట్టిగా అనేయెడల రాజావారికూడా భయమే కాబట్టి యేకొంచెమో మందలించారేమో కాని విశేషించి కలుగజేసికొన్నట్లు వినడంలేదు. సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారి కుటుంబానికి తగిన యేర్పాటుచేసి ఆదరించివుంటారు కాని, దాన్ని గురించి తపిసీలు తెలియదు. మంత్రశాస్త్రంలో అలాటి ప్రజ్ఞకలవారు కూడావుండేవారా అన్నశంక చాలా మందిని బాధిస్తుంది. కాని కొంచెం వోపిక పట్టి విమర్శించుకుంటే, ఆశంక నివర్తిస్తుంది. పురాణాల్లో సర్వత్రా విమానాలున్నట్లు కనపడేదిగదా? అది నిజమని అనుకునేవాళ్లు అనుకున్నా, కవులకల్పన అనుకునేవాళ్లెందరుండేవారు ? ఇప్పుడో అందరూ నమ్ముతారుగదా ? ఆలాగే

గోపాలశాస్త్రుల్లుగారివల్ల మంత్రశాస్త్రం చాలావఱకు ఆ కాలంలో ఋజువివ్వడం కలిగిందనుకోండి. ఆయనమాత్రమే కాక ఆయనకు ముఖ్యశిష్యులైన అద్దేపల్లికృష్ణశాస్త్రుల్లుగారివల్లకూడా కొంత యీశాస్త్రం ఋజువిచ్చేవున్నట్లువినికి. వకగొప్ప షాహుకారు కృష్ణశాస్త్రుల్లుగారివల్ల రావలసిన కొన్నివేల పరిమితిగల అప్పుపత్రాన్ని భయపడి యిచ్చేసినట్లు చెప్పుకోవడం నే నెఱుంగుదును. యిప్పుడు మనం మంత్రశాస్త్రప్రజ్ఞనే విచారించి సంతోషించడమా కావలసింది?—గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు చేసిన అకార్యాన్ని నిరసించడమా?—అంటే, దేనికదే వుంటుంది కాబట్టి దాన్నీ ఆలోచించవలసిందే దీన్నీ ఆలోచించవలసిందే. మహాపండితులైవుండి బ్రహ్మహత్యకు సిద్ధమయినారు కనుక గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు యిప్పట్లు దూష్యులే. అయితే వూరికే ఆయనకువుండే ప్రతీతినిపట్టి సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారు "రజ్జుసర్పభ్రాంతి"గా హడిలి బేజారై వాక్కుపడిపోవడమే కాకుండా క్రమంగా స్వర్గతులవడంకూడా తటస్థించిందేమో, అంటారా? అయితే గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు దూష్యులం కారు. పాపం పుణ్యం పరమాత్ముడికే రొుుక. మనకు ముఖ్యంగా కావలసినది సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారి పాండిత్యప్రసంగం. అది నిరుపమానం అనే సంగతి ఆనాటి సభవల్ల తేలింది.

యీ సుబ్బత్రయాన్ని మెప్పించినవారు కురుగంటివారిలో వకరు వుండేవారంటూ గురువుగారు సెలవిచ్చేవారు. వారిపేరు వేంకటరామశాస్త్రుల్లుగారని విన్నట్లు జ్ఞాపకం. తాడెక్కేవాణ్ణి తలదన్నేవాఁడున్నూ వుండవచ్చునుగదా? విద్యావివాదాలంటూ యిప్పుడున్నూ పత్రికలలో జరుగుతూ వుండడం అందఱికి అనుభూతమే. కాని యిప్పటివారికి మంత్రశాస్త్రప్రజ్ఞలు లేకపోవడంవల్ల వోడుకలగటం తటస్థిస్తే వట్టి శాపాలుమాత్రం పెట్టడం తటస్థిస్తూవుంది. ఆ శాపస్వరూపం పత్రికలలో చదువుతూనే వున్నారు కాఁబట్టి యిందులో యెత్తిచూపలేదు. అవమానం మహాచెడ్డది. కొంచెం నామరూపాలు కలవాళ్ళు దాన్ని బొత్తిగా భరింపలేరు. మృచ్ఛకటికలో యేమన్నారో చూడండి—

"నిస్తేజాః పరిభూయతే పరిభవా న్నిర్వేద మాపద్యతే। నిర్విణ్ణశ్శుచమేతి శోకపిహితో బుద్ధ్యా పరిత్యజ్యతే। నిర్బుద్ధిః, క్షయమేతి..."

తుట్టతుదకు అవమానం మరణాన్నికూడా సాక్షాత్పరంపరయా కలిగిస్తుంది. కాఁబట్టి అది తటస్థించినవారు యెదటివాళ్ళను శపించడానికిదిగడలి తప్పదనుకుంటాను. దీనిలో వకవిశేషం గమనించవలసివుంది. యేమిటంటే: విద్యావిషయంలో జరిగే వాదోపవాదాలలో జయాపజయాలు నిర్ణయించడానికి తగ్గ శక్తిసామర్థ్యాలు యెవరికోగాని వుండవు. వారుకూడా ఆ జయాపజయాలు తెలుసుకోవడానికి యీ శాపాలు ఆధారమవుతాయి. యెవరు తిట్లకు వుపక్రమిస్తారో వారికి అపజయం కలిగినట్లు సుళువుగా తేలుతుంది. ప్రస్తుతం రాజావారు యెవరికి వాదోపవాదాలు పెట్టివున్నారో వారి తారతమ్యం మంత్రశాస్త్ర ప్రయోగంవల్లనే సుళువుగా గ్రహింపగలిగారనుకో వచ్చు. లేకపోతే మాధ్యస్థ్యం చేయడానికి వచ్చిన పండితులకేమి, వాదించడానికి కూర్చున్న గోపాలశాస్త్రుల్లుగారికేమి లేశమున్నూ అవగాహనకాని విషయం యెంత శ్రుతపాండిత్యం వున్నప్పటికీ రాజావారికి తెలియడం తటస్థింపవలసివుండదు. యితర విషయాలయితే శ్రుతపాండిత్యానికి లొంగుతాయేమోకాని శాస్త్రవిషయం లేశమున్నూ శ్రుతపాండిత్యానికి లక్ష్యపెట్టదు. "అనభ్యాసే విషంశాస్త్రం" అని వూరికేనే అన్నారా పెద్దలు? అందులో తర్కశాస్త్రం చెప్పనే అక్కరలేదు. యితర విషయాలుకూడా కొన్ని చిక్కుగానే వుంటాయి. ఉదాహరణకి కొన్నిచూపి యీ వ్యాసం ముగిస్తాను.

భారతంలో ద్రోణాచార్యవధ ఘట్టంలో "అశ్వత్థామా హతఃకుంజరః" అని పల్కినవాఁడు సాక్షాత్తూ ధర్మరాజా? మరివకరా? ధర్మరాజే కదా! పాండవ విజయంలో హిడింబతాలూకు పరిజనంలో రాక్షసుఁడెవరో కామరూపం కలవాఁడు ధర్మరాజు రూపంతో వచ్చి ఆ అబద్ధం ఆడినట్లుకల్పించఁబడ్డది. యిది శాస్త్రసంప్రదాయం తెలియక కేవలమున్నూ భారతకథాసందర్భమే యెరిగివున్న శ్రుత పాండిత్యం కలవారికి శుద్ధతప్పుగా తోఁచఁతీరుతుంది. అలాగే మురారినాటకంలో వాలిన్ని శ్రీరాముఁడున్నూ యెదుటఁబడి యుద్ధంచేసినట్లున్నూ ఆ యుద్ధంలోనే వాలిహతమైనట్టున్నూ వుంది. నాటకసంప్రదాయం తెలిస్తే తప్ప యిదిన్నీ కేవలం విరుద్ధంగా తోఁచకమానదు. అలాగే ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న నాటకంలో గదుడు శ్రీకృష్ణమూర్తి తమ్ముఁడనక కొడుకని కల్పింపబడివుంది. అయీ కల్పనలకు కొన్ని వుపయోగాలలో

వున్నాయి. మొదటిదాని కేమి వుపయోగమంటారా? ధర్మరాజంటే లోకానికి చాలా గౌరవించతగ్గ వాడుగదా? అవసరాన్నిబట్టి అట్టి మహాపురుషుఁడే అబద్ధమాడినట్లు నాటకంలో వుండేయెడల, — అది దృశ్యప్రబంధమవడంచేత పలువురు పండితులుమాత్రమేకాక పామరులుకూడా నాటకం చూడటానికి వస్తారుగదా, — వాళ్లందఱున్నూ "ధర్మరాజంతవాఁడే అవసరాన్నిబట్టి అబద్ధమాడితే సామాన్యులం మన మెందుకాడగూడ" దనుకొని దుర్నీతిపరులవుతారు. కాబట్టి, అట్టికల్పన చేయవలసివచ్చింది. ఆలాగే వాలిన్నీ రాముఁడున్నూ యుద్ధంచేసేసందర్భమున్నూ, వకలోకం కాదు, పద్దాలుగులోకాలున్నూ నెత్తిమీఁద పెట్టుకొనే శ్రీరాముఁడు వాలిని చెట్టుచాటునుండి — అంతేకాక యితరుఁడితో పోట్లాడుతూవున్న సమయంలో వధించాడంటే యెంతేనా తప్పిదంగా వుంటుందికనక నాటకంలో మార్గాంతరంగా ఆకళంకాన్ని తొలగించాడు. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న నాటకంలో ప్రద్యుమ్నుఁడున్నూ గదసాంబులున్నూ, వెరశి ముగ్గురున్నూ, వజ్రనాభ, సునాభులనే రాక్షససోదరులయొక్క కొమార్తలైన ప్రభావతీ చంద్రవతీ గుణవతులనే ముగ్గురిని అప్పాచెల్లెళ్ళను గాంధర్వరీత్యా పరిగ్రహించి వున్నారు. పినతండ్రి పెత్తండ్రి కొమార్తలైన యీ కన్నియలను పెండ్లాడిన వీరలు ముగ్గురును అన్నదమ్ములవావివారుగా వుండడమే అర్హమో, తండ్రీ కొడుకులవావివారుగా వుండడమే అర్హమో, ఆలోచించవలసివుంటుంది. ఇందులో వక వరుడు కృష్ణమూర్తికి తమ్ముడున్నూ తక్కినయిద్దరున్నూ కొడుకులున్నూ, అయేపక్షంలో యిద్దఱుతల్లికి మొగుళ్ళు కావలసివస్తుంది. యిదిన్నీ యిలావుండగా యించుమించు సమానవయస్సులోవుండే యీ కన్యకలకు సమానవయస్సులోవుండే భర్తలైతేనే అనుకూలదాంపత్యంలోకి చేరుతుందిగాని దాంపత్యం, లేకపోతే ముదుఱు మొగుడున్నూ లేత పెండ్లాముగా వుండడం తటస్థించి రసాన్ని చెడగొడుతుంది. పోనీ యీ దాంపత్యాలేమేనా యిప్పుడు లోకంలో ధనాపేక్షచేత ముసలాడికి పసిపిల్లను కట్టిపెట్టే రకంలోకి చేరతాయేమో అంటే, అట్టివికావు. పరస్పరమున్నూ గుణవయోరూపాదులను పురస్కరించుకొని యేర్పడచుకున్నవి. కృష్ణమూర్తికి తమ్ముడైన గదుఁడే పెళ్ళికొడుకులలో వకఁడుగా వున్నట్టయితే అతఁడు కృష్ణమూర్తికి యెంత కడగొట్టుతమ్ముడైనా ప్రద్యుమ్నాదుల వయస్సులో

వాడు కాఁడని వారివీరి జన్మసందర్భాలను విమర్శిస్తే తేలుతుంది. చచ్చిచెడి యెట్లో వయస్సు యించుమించులో సరిపెడదామన్నప్పటికీ వావి కుదరదు. ఆ యీ సందర్భాలు అన్యత్ర విస్తరించఁదలఁచుకొని వూరికే స్పృశించి విడుస్తూ వున్నాను.

దీనిమీద పుట్టేశంకలు చాలువున్నాయి. (1) కృష్ణమూర్తికి గదుఁడనే పేరుగల తమ్ముఁడే వున్నాఁడుగాని గదుఁడనే కొడుకున్నాఁడా? (2) అయితే యీ మార్పు కవికులాగ్రేసరుఁడైన పింగళి సూరన్నగారెందుకు చేయలేదు? యిత్యాది శంకలకు చక్కని సమాధానాలున్నూ వున్నాయి. కృష్ణునికొడుకు లెందఱో, వారివల్ల ఆ వంశం యెంత అభివృద్ధిచెందిందో, ఆ సంతానంలో భాగవతాదులలో యెన్నోవంతు వారిపేర్లు వుదాహరింపబడ్డాయో యెఱిఁగినవాళ్ళు పై శంకలు చేయరు. యాదవకుమారులకు విద్యాభ్యాసం చేయించే గురువులు మూడుకోట్ల యెనభైయెనిమిదివేలని కాబోలును భాగవతంలో వుంది. ఒక్కొక్క గురువు యెందఱికి పాఠంచెపుతాడో ఆలోచించి ఆ సంఖ్యనుబట్టి ఉపాధ్యాయుల సంఖ్యను గుణిస్తే సుమారు ముప్పైకోట్లైనా సంఖ్య తేలుతుంది. యీ ముప్పైకోట్ల యాదవకుమారులకున్నూ మూలపురుషులైన కృష్ణునియొక్కానున్నూ ఆయన సోదరులయొక్కానున్నూ కుమాళ్ళు అధమం వక లక్షవర్కేనా వుండవలసి వస్తుంది. ఆ లక్షలో కృష్ణుడికుమాళ్ళు వక వెయ్యైనా "అట్లీస్టు" వుండరా? ఆ వేయిమందిలో గదుడనే కొడుకుకూడా పినతండ్రిపేరింటివాఁడు వుండఁగూడదా? యిత్యాదికం వూహించుకోవాలి. యీలాటి అభూతకల్పనలు నాటకాలలో చాలావున్నాయి. ఆలాగ ఆయాకవులు కల్పించడానికి కారణం కొన్నిచోట్ల అధర్మాన్ని తొలగించడానికిన్నీ అని పొడకడుతుంది. కొన్నిచోట్ల అదీ యిదీ కాకుండా ఆ కవులు నిష్కారణంగానే మార్చినట్లున్నూ స్థూలదృష్టికి కనపడుతుంది. జానకీ పరిణయం, బాలరామాయణం, మొదలైనవి దగ్గిఱ పెట్టుకుని కుశాగ్రబుద్ధులైనవారు విచారణచేస్తే సంగతి సందర్భాలు తేలుతాయి. శ్రుతపాండిత్యం మాత్రమే వున్నవారికిగాని, నూటికి ముప్పైఅయిదువారికిగాని నాటకంలోవుండే కల్పనావిశేషాలు బోధపడక, కవి కథ తెలియక పాడుచేశాడనుకుంటారు. అట్టిస్థితిలో తర్కంలో మాట్లాడే పండితుల తారతమ్యాలు శ్రుతపాండిత్యం యెంతవున్నా శ్రీ రాజావారు గ్రహించడం తటస్థించేదే కాదు కాని, - గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు ప్రయోగం చేశారో లేదో

దేవుడికెఱుక - వారు కళ్ళెఱ్ఱజేసి చూడడంవల్ల తాత్కాలికంగా గోపాల శాస్త్రుల్లుగారికి కల్గినకోపం వ్యక్తమయింది; దానితో అంతకుముందే మనవి చేసుకొన్న సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారి మాటలు తార్కాణంగా రాజావారికి తోచాయి. దానితో విశేషించి పండితాదరంకల ఆ రాజన్యునకు పండితు లంటే అసహ్యం కలిగింది.

పాండిత్యానికి వుండదగ్గ లక్షణం ముఖ్యమయింది సత్యం. అట్టి సత్యాన్ని మన్నించేవారే అయితే గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు రాజావారితో "అయ్యా, నేను ఆరుశాస్త్రములలో ప్రజ్ఞకలవాణ్ణి. సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారు వకటే తర్కంలో యావజ్జీవమున్నూ కృషి చేసినవారు. అందుచేత దానిలో వారిని సాక్షాత్తున్నూ గౌతముడో కణాదుడో అయితేనే తట్టుకోగలరేమో కాని ఇతరులు తట్టుకోలే"రంటూ కొన్నిమాటలు తత్కాలోచితంగా మనవి చేస్తే రాజాగారున్నూ సంతోషిస్తురు, సుబ్బన్నశాస్త్రుల్లుగారున్నూ "అయ్యా నాకన్న గోపాలశాస్త్రుల్లుగారే గొప్పవారు; యేమంటే: ఆరుశాస్త్రాలలో పూర్ణపండితులుగదా వారు?" అని చెప్పి స్తుతి చేసివుందురు. అలాకాక రసాభాసంగా లోకులు చెప్పుకొని కళంకాన్ని ఆపాదించేలో వలోకి గోపాల శాస్త్రుల్లుగారు దిగి, తమకేకాక పండితలోకానికంతకున్నూ తీరని కళంకాన్ని దెచ్చిపెట్టారని వాసుకతప్పదు. పాండిత్యమెంత వున్నప్పటికీ లౌకికజ్ఞానం కొంతవుండాలి. యుక్తినైపుణ్యం కొంత వుండాలి. అప్పుడుగాని ఆ పాండిత్యం శోభించదు. యీ సందర్భాలన్నీ వున్నట్టు వక్కలంకు పాపయ్య శాస్త్రుల్లుగారినే పండితమండలి యేకవాక్యంగా అంగీకరిస్తుంది. మచ్చుకు ప్రకృతానికి సంబంధించిందే వక యితిహాసం వుటంకించి వ్యాసం ముగిస్తాను.

విజయనగరంలోనే శ్రీ పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు మహాపండితసభలో వేదార్థం చెపుతూవున్నారట. యెక్కడో సంశయంగా వున్నట్టు తోచి కొవ్వూరు గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు, "బావగారూ! ఆ స్థలంలో మళ్ళా సెల వియ్యండి"అని ప్రశ్నచేశారట. దానిమీద పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు-"బావ గారూ, యీ తరవాయి మనవిచేశాక తుట్టతుదకు సావకాశంగా తమరడిగిన సందర్భానికి జవాబు మనవిచేసుకుంటా"నని యుక్తిగా అప్పటికి దాటుకుని అది పూర్తికాగానే, అంటే గంటకో రెండుగంటలకో అన్నమాట, "యేదండీ బావగారూ! తాము యిందాకా అడిగిన సందర్భం? అన్నారట. గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు ఆ పనసలో వాక్యం వుచ్చరించి యిక్కడనే నేనడిగిందని

చెబుతూవుండఁగా పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు చెవులు మూసుకొని "నారాయణ, నారాయణ, నారాయణా" అంటూ ముమ్మాఱుస్మరించారఁట. గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు వెలవెలపోయారఁట! కారణమేమిటంటే: పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు వేదానికి యెంతవఱకవసరమో అంతవఱకే ఆయా శాస్త్రాలలో కృషిచేసినవారు. గోపాలశాస్త్రుల్లుగారో? వేదంలో యేకొంచెమో ప్రవేశం చేశారో లేదోగాని ఆయా శాస్త్రాల్లో సమగ్రంగా పనిచేసిన మహామహోపాధ్యాయులు. ఈ సంగతి మహాలాక్ష్యులైన పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారికి తెలుసును. ఆయన అడిగినప్పుడే ఆశంకకు జవాబు చెప్పేటట్టయితే "లక్కికి లిక్కి" వాదంలోకి దింపి గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు, పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారిని వోడించడం యేలాగున్నా తప్పదు. కాఁబట్టి "అటునుండి నఱుక్కురమ్మన్నా"రని అప్పటికి మృదువుగానే తప్పుకొన్నారు. తిరిగీ ఆ స్థలం అడగడంలో పాపయ్యశాస్త్రుల్లవారి యుక్తి పూర్తిగా గోచరిస్తుంది. గోపాలశాస్త్రుల్లుగారికి పుట్టిన వుద్దేశ్యంలో కొంత దోషంవుంది. యేమిటా దోషమంటే: యేదో గవడగొయ్యలోకి దింపి పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి వాగ్ధాటికి అడ్డుకల్పించి గొప్పసంపాదిద్దామనుకోవడమే. పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు దాన్ని కనిపెట్టి 'యీయనశిరోభారం తగ్గించేవుపాయం యిదికదా' అని యీ యుక్తిచేశారు. శాస్త్రంలో కొంతవఱకేనా పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు గోపాలశాస్త్రుల్లుగారితో పోరాడతారేమోకాని వేదంలో గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు లేశమున్నూ పనిచేయ లేదుగదా? తక్కినదల్లా వుండఁగా వుచ్చారణలోనే అనఁగా స్వరవిషయంలో తప్పుపట్టుకుంటారు. ప్రస్తుతం జరిగిందిన్నీ అదే. వకవేళ 'గోపాలశాస్త్రుల్లుగారు మహామంత్రవేత్త-మహాజిపిత- ఆమాత్రం వేదవాక్యాన్ని సరిగా ఉచ్చరించనేలేకపోయారా?' అని కొందఱికి శంక కలగవచ్చును. ఉచ్చరించలేకేమి? ఉచ్చరించే వుంటారు. పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు సరియైనదాన్నే కాదంటారు. కాదంటే సమర్థించుకొనేశక్తి ఆభాగంలో గోపాలశాస్త్రుల్లుగారికి వుందా? "నహి సర్వ స్సర్వం విజానాతి" కదా? ముందు దురుద్దేశంపుట్టిన దెవ్వరికి? గోపాలశాస్త్రుల్లుగారికి. పిమ్మట దురుద్దేశంపుట్టడం పాపయ్య శాస్త్రుల్లుగారికి. వీరు నిజానికి ఛాందసులే అయినా ఆ షడ్దర్శనవేత్తను వోడించినట్లయింది. యథార్థం ఆలోచిస్తే వారున్నూ మహానుభావులే వీరున్నూ మహానుభావులే.

సామాన్యులో కానికి యీ ధోరణి పనికిరాదు. కాఁబట్టి యెంతవారైనా జయాపజయాలకోసం కొంత పెనుగులాడడం తప్పదు. యీ పెనుగులాట పూర్వం సర్వసమ్మతంగావుండేది. ఇది యీ జన్మంలోనేకాక వుత్తరజన్మానికి కూడా సంబంధించివుండేదన్నట్టు శ్రీహర్షుఁడు (నైషధగ్రంథకర్త) గారి తండ్రి శ్రీహీరుఁడుగారికిన్నీ ఆయన బావమఱఁదికిన్నీ జరిగిన వాదోపవాదాలకు సంబంధించిన యితిహాసంవల్ల మనకు తెలుస్తుంది. దీనియందు పూర్వపు రాజులకు యెంత ఆసక్తిన్నీ లేకపోతే—

"పగులఁగొట్టించి తుద్భట వివాదప్రౌఢి గౌడడిండిమభట్టు కంచుఢక్క"

అనే శ్రీనాథునిపద్యపాదం మనకు ఆదరపాత్ర మవుతుందా? శ్రీనాథుఁడు ఆంధ్రంలో గ్రంథాలు వ్రాసినప్పటికీ సంస్కృతంలో సామాన్యుఁడు కాఁడు. గౌడడిండిమభట్టు సంస్కృతంలో జయసూచకమైన కంచుఢక్కా రూపమైన బిరుదచిహ్నం కలవాడు. శ్రీనాథుఁడేమో కవి సార్వభౌమ బిరుదాంకితుఁడాయె. యీ రెండు చిహ్నాలున్నూ రజోగుణప్రధానాలే అవడంచేత వీరిద్దరికిన్నీ వాదంపడింది. శ్రీనాథుఁడు జయించాఁడు. ఢక్కా పగులగొట్టించాఁడు. యిప్పటి నాగరికులే అయితే యెందుకీ పిచ్చివాదాలందురు. అందులేమిటి? అనేటీరతారు. ఫీజుపుచ్చుకుని స్వార్థంకాకుండా పరార్థం యెంతగానో పోట్లాడుకుంటూ కోర్టుల్లో బల్లలుగుద్దుతూ వుండేవారినో – యిప్పటివారు లేశమున్నూ యెత్తుకోరు. అది – "ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం" కింద జమకట్టుకుంటారు. పండితులో కవులో పెట్టుకొనేవాదాలైతే వీరు పూర్తిగా యేవగించుకుంటారు. కొందరు యేవగించుకోవడంతో సరిపెట్టక తూలుమాటలుకూడా వ్రాస్తారు. అయితే యీ పండితులలోకూడా కొన్ని లోపాలు లేకపోలేదు. యేవిషయమై వాదం ప్రారంభమయిందో దాన్నిగురించి మాత్రమే యుక్తులు వుపయోగించక, అతనికి వకకన్ను లేదనిన్నీ, యితనికి స్నానంచేయడం చేతగాదనిన్నీ, అతనికి బోదకాలు వుందనిన్నీ యేమేమో యెంచడం మొదలుపెడతారు. తక్కినవేవేనా యెంచితే కొంతవరకు సహించవచ్చునేమోకాని దైవకృతమైన అంగవైకల్యాదులనుకూడా విద్యావివాదాల్లో యెత్తుకోవడం పరమాసహ్యాం అనడానికి సందేహంలేదు, పూర్వం మహారాజసభలలో యీ వాదోపవాదాలు జరిగేవికనక యీలాటి అవ్యక్తప్రసంగానికి అవకాశం వుండేదికాదు.

యిప్పుడో? మహారాజులే చాలావఱకు తగ్గివున్నారు. ఉన్నవారిలో యే వకరిద్దరో తప్ప పండితగోష్ఠికి చెవియొగ్గేవారు కనపడరు. అన్నిటికీ ఆధారం పత్రికలున్నాయి. ఆ పత్రికలలో కొన్ని కొంత మంచీచెడ్డా విమర్శించి ప్రచురించేవి వున్నప్పటికీ యేదో మేటరుదొరికితేనే చాలు అనుకోవడం వుంది. అందుచే పండితులవాదాలు బొత్తిగా రసాభాసప్రకరణంలోకి దిగుతూ వున్నాయి.

అప్పటి రాజులను గూర్చిన్నీ పండితులను గూర్చిన్నీ గురుముఖతః విన్నమాటలలో జ్ఞాపకమున్నంతవరకు యీ వ్యాసంలో యేకరుపెట్టి వున్నాను. అప్పటికన్న ఇప్పుడు విద్య సర్వతోముఖంగా వ్యాపించివుందనడం సర్వానుభవ సిద్ధమే. కాని వక తేడావుంది. ఇప్పటి విద్య ప్రస్తుతం రష్యాలో జరుగుచున్న సామ్యవాదంలోకి దేఁకుతుంది. అంతో యింతో విద్య వచ్చినవారు యిప్పుడు వేలకొలదిగా ఉన్నమాట సత్యం. అప్పటి విద్వాంసులవంటివాళ్ళు మాత్రం లేరు. చూడండీ యిప్పటివారి పాండిత్యాలేలావున్నాయోను.

వకచోట, 'మహఃస్తరణులు' అని పడడానికి బదులు 'మహాస్తరణులు' అని అచ్చులో దీర్ఘంపడింది. దాన్ని సవరించుకోడం చేతకాక వకరు 'గొప్పదైన ఆసనము కలవారు' అని అర్థం వ్రాసియున్నారు. యీ అర్థంలో లేశమున్నూ యోగ్యతలేదు. 'మహః-తేజస్సుచేత, తరణులు-సూర్యులు' అని కవి తాత్పర్యం. యీ తాత్పర్యాన్ని గ్రహించఁగలిగినవారే అయితే ఆ హాకారంమీదవున్న పొల్లు ముద్రాప్రమాదమని గ్రహించగలుగుతారు. గాని ఆ మాత్రం పిండిలేనివారికి అది సాధ్యంకాదని వ్రాయనక్కఱలేదు. యింకొకచోట—

“తనయుల సనయుల మనుమల ఘనముల మునిమనుమలసైతము” అనివుండగా—'మనుమలన్' అనునది మహద్వాచకముగాన, దానికి 'ఘనములన్' అనే అమహత్తును విశేషణం చేయకూడదంటూ వకరు వెక్కిరిస్తారు. యీ కాలపు పాండిత్యాలు యిలా వున్నాయి, 'ఘనము—ఘనములు' అనుకోకపోతే, ఘనా-మా-లక్ష్మీః- యేషాంతే ఘనమాః, అఘనమశబ్దానికి ప్రథమైక వచనం ఘనముఁడు, బహువచనం ఘనములు, రాముఁడు రాములు అన్నట్లే అగుననిన్నీ, దాని ద్వితీయైకవచన బహువచనాలు 'ఘనమునిన్' 'ఘనములన్' అవుతుందనిన్నీ తెలిసికోఁజాలనివారిప్పుడు కవులు: కవులే

కారు, ఇంకా యెవరో యెవరో యెవరో, ఆకాశంమీఁద వుండేవారు. దీన్నిబట్టి అప్పటి పాండిత్యాలకూ యిప్పటి పాండిత్యాలకున్నూ కల భేదం వ్యక్తంగావడంలేదా? యింకొకటి మచ్చుకిచూపి వ్యాసాన్ని ముగిస్తాను.

"ఆత్మ ప్రభుతన్ సాగింపఁగాఁ జొచ్చెన్"

అనివున్నది వకచోట. 'ఆత్మప్రభుతన్' అన్నది సిద్ధ సమాసమనుకొని 'ఆత్మ,' అన్నది గురువుగావడానికి బదులు లఘువయిందంటో వకరు లిఖిస్తారు. యేమనుకొనేది? రేఫయుక్తమైనద్విత్వం పరమందుంటే పూర్వం వికల్పంగా లఘువవడానికి ప్రీపీకాన్నిలుతీర్పు లున్నాయి. అవి అన్యత్ర విస్తరించడమయింది. యిక్కడ ఆత్మ-తత్సమం, ప్రభుత-తత్సమం, ఈ రెండిటికిన్నీ సాధ్య సమాసం చేసుకుంటే నచశంకా నచోత్తరంగదా? హరి ప్రభుత్వం-అంటే అది సిద్ధమున్నూ కావచ్చును, సాధ్యమున్నూ కావచ్చును. యీ మాత్రం కూడా తెలియనివారిప్పుడు కవులు, మహాకవులు, చక్రవర్తులు, సమ్రాట్టులు, వ్యాఖ్యాతలు. పాండిత్యానికి దుర్దశపట్టింది. అందుచేతనే నేను తుట్టతుదకు వ్యావహారికభాషలోకి దిగింది, దీనిలో వ్రాస్తేతప్పనే వారుండరు కదా? సలక్షణమైనభాషలో వ్రాసినప్పటికీ దాన్ని గ్రహించడానికితగ్గ శక్తిలేక తప్పని అనడం యేలాగా తప్పదని దీనిలోకి దిగాను యిది యిలా వుంచి పూర్వపువారి పాండిత్యాలకున్నూ యిప్పటి పాండిత్యాలకున్నూ హస్తిమశకాంతరమనిన్నీ, అప్పటి రాజాధిరాజులు పండితుల వాదోపవాదాలను వారి యుద్ధాలతోపాటు గౌరవించేవారనిన్నీ, అందుకే మా పిఠాపురం రాజావారుకూడా గోపాలశాస్త్రులుగారియొక్కానున్నూ సుబ్బయ్యశాస్త్రులు గారియొక్కానున్నూ వాదోపవాదాలు వినడానికి సభచేసివున్నారనిన్నీ ముఖ్యంగా మనం తెలుసుకోవలసివుంటుంది అట్టి మహారాజులేవుంటే "పిడివాదాలు" చాదించేవారిబండారం తేలుతుందిగాని పత్రికలవల లేశమున్నూ తేలదు. మాఅదృష్టం మంచిదికనక శ్రీఆత్మకూరిలో వచ్చినవాదంలో-

"దేవతలు ధర్మవర్తులు"

అన్న ప్రయోగాన్ని మేమిచ్చినప్పుడు "ధర్మవృత్తులు" అని దిద్దుతామన్నవారి పిడివాదాన్ని సాగనీయని ప్రభు వుండడం తటస్థించిందిగాని— యిప్పుడు – "మనుజుల విప్రుండు" అన్న ప్రయోగాన్ని దిద్దుతామనే పిడివాదాన్ని మానిపించడానికిదగ్గ ప్రభు వేడీ? లేడుగదా? లేకేమి,

రాజన్నా రెడ్డన్నా వకటే, "రెడ్డెయ్య" వున్నాడు. ఆ రెడ్డెయ్య యెవరంటే! "ఆర్యవర్యుల రెడ్డెయ్య యశము గాంచె" యీ డ్డెయ్య ప్రభువు మాకిప్పుడు దిక్కుగా కనపడ్డారు. యిది విషయాంతరం.

యింకా యీ పిఠాపురపు గంగాధర రామారావుగారికి సంబంధించిన గాథలు కొన్ని వున్నాయి. మరొకప్పుడు వ్రాస్తాను. వెనుక వ్రాసిన సంగతులలో "జుట్ల" విషయమై కొంత సవరణను పెండ్యాల వెం|| సు|| శాస్త్రుల్లుగారు వుపపాదించివున్నారు. కృతజ్ఞతను పత్రికాముఖమున తెల్పివున్నాను. కృతజ్ఞతా ప్రకటనానంతరం తలవని తలంపుగా మద్రాసుకు వెళ్ళడం తటస్థించింది. అక్కడ సదరు గంగాధర రామారావుగారికి దత్తత రీత్యా మనుమలున్నూ వారి పేరిటవారున్నూ నాతో చెప్పినారుగదా: 'మీరు సవతినాయనమ్మగారినిగూర్చి వ్రాసిన విషయాన్ని తాము సవతితల్లిగారికి జరిగిందని విన్నా'మన్నారు అసలే జరగలేదని శాస్త్రుల్లుగారు లిఖించివున్నారు. మా గ్రామంలో వెలంవారు పలువురున్నారుగాని వారిలో నాకన్న వయస్సుమించినవారిప్పుడు వక్కరున్నూ సజీవులుగాలేరు. నేను వ్రాసే సంగతులు శ్రీ మా తండ్రిగారివల్లనే కాక మా వూళ్ళో వుండే వెలమ వృద్ధులవల్లకూడా విని వున్నవి. మావూళ్ళో జరిగిన 'లక్ష-యేభైవేల' వాదమే కాదన్నారు శాస్త్రుల్లుగారు. దానికి ధుండిగారు చెప్పిన శ్రీరంగంలో సంగతిని వుదాహరణంగా చూపివున్నాను. అదిన్నీ సత్యమైవుండునుగాని మా గ్రామంలో మా వీధినే జరిగిన 'లక్ష- యేభైవేలు 'విభూతిరుద్రాక్ష ధారణమున్నూ' అసత్యం కాదేమో అని యిప్పటికిన్నీ నాకు సందేహం. కమ్మగృహస్థు విషయంకూడా శాస్త్రుల్లుగారు అన్యథాకరించివున్నారుగాని అది తగినంత యుక్తియుక్తంగా కనుపడడంలేదు. ఆయన్ని శ్రీ రాజావారు అవమానించకపోతే ఆయన మేనల్లుళ్ళు శ్రీ రాజావారి విషయంలో కొందఱు రౌడీలతో దౌర్జన్యాన్ని చూపడం యేలావస్తుంది? దాన్ని వస్తాదు వారించడం యేలావస్తుంది? యీ విషయాన్ని పురస్కరించుకొని కమ్మగృహస్థును రాజావారు ఖైదుచేయించడం యేలావస్తుంది? ఆయన ఖైదులో మృతిచెందలేదన్నంతవరకు సత్యమైతే కావచ్చునుగాని, తక్కిన యావత్తున్నూ అసత్యమని నాకు విశ్వాసం లేదు. శాస్త్రుల్లుగారేనా నాయీడువారే కాని యెక్కువపెద్ద కారు. వారున్నూ అయీసంగతులు వినేవుంటారు కాని చూచి వుండరు. వారివినికినిబట్టి వారు సవరణను వుపపాదించివున్నారు. మునిగి

పోయిందేముందని నేను నమస్కృతులతో స్వీకరించివున్నాను. శాస్త్రులుగారి తాతగారిని గూర్చిన సహాధ్యాయిత్వం మొదలైన విషయాలమా టెట్లావున్నా అసలువిషయం అసత్యమని వ్రాయడానికి కారణాంతరమేమేనా వుండి వుండునా అని నా కిప్పటికిన్నీ అనుమానమే. ఆ విషయం నేను శతధా సహస్రధా విని వ్రాసిందికాని మఱొకమాదిరిదికాదు. సహాధ్యాయులో మఱొకరో అన్నవిషయం నేనే సంశయిస్తూ వ్రాసివున్నానుకదా ? వారి యెడల నాకు ద్వేషభావం వుండివ్రాసినట్లు శాస్త్రులుగారున్నూ వ్రాయలేదు. మొత్తం మనమేలా అనుకోవాలంటే : ఆయాచరిత్రలు పలువురనోళ్ళలోఁబడి పలువిధాలుగా మాఱిపోతూవుంటా యనుకోక తప్పదు. వాల్మీకి సీతాదేవి లంకలో నిరాహారిణిగా వుందని వ్రాశాడు. దేవీభాగవతంలో ఇంద్రుడుఁ పంపిస్తూవున్న కామధేనువుపాలు ప్రాణధారణానికితగ్గన్ని పుచ్చుకుంటూ వుండేదని వ్రాసివుంది. రామదాసు బొందితో వైకుంఠానికి వెళ్లేఁడనిన్నీ వెళ్ళేటప్పుడు—"తరలిపోతాము చాల దయలుంచండీ !- యిఁక - మరలీజన్మలకురామా మదిలో నుంచండీ !" అని గానంచేస్తూ మఱిన్నీ విమానాన్ని అధిష్ఠించాఁడని భక్తులు గానంచేస్తూవున్నారు. చరిత్రకారులో ? రామదాసుగారిని వురి కాఁబోలును తీసినట్లు చెపుతారు. కాఁబట్టి వీట్ల సత్యాసత్యనిర్ణయం చాలాకష్టం. శాస్త్రులువారేనా బాగా కనుక్కొని సవరణను వుపపాదిస్తే అది యెక్కువ వుపకారం అవుతుందని మఱీమఱీ మనవిచేస్తున్నాను. శిఖావిషయాలు అసలే "సున్నకిసున్నా, హాళ్ళకి హాళ్ళీ"అంటే లోకం బొత్తిగా విశ్వసించటంలేదు కనక యింతగా మనవిచేసుకోవడం. యిటీవల యీ సంగతిని కొందఱితో సంప్రతించి నేనింతగా మనవిచేసుకుంటూ వున్నానుగాని వాదతాత్పర్యంతో కాదు. యిప్పటి నా వోపికనుబట్టి, వొప్పులైన ప్రయోగాలను యెవరేనా తప్పులంటే నే ఔదాసీన్యంవహించే స్థితిలో వున్నాను. అట్టి సందర్భంలో యెవరివల్లనో విని వ్రాసేవ్రాఁతల్లో యెవరో కాదంటే వాదం పెట్టుకుంటానా ? పెట్టుకొనేది లేదు. మావూళ్ళోనే జరిగిన యింకొక శ్రీవారి చర్యను కొంచెం వుటంకించి యీ వ్యాసాన్ని ముగిస్తాను.

మా కడియంలో వుండే గ్రామదేవతకు రంగువేయించవలసిందని రాజావారు తాణాదారు తాండ్ర కొండయ్యగారికి ఆజ్ఞాపించారఁట. కొన్ని మాసాలు జరిగాక రంగుప్రసక్తి వచ్చింది. యేకారణంచేతనో రంగువేయించడము జరిగిందికాదు. దానిమీఁద రా జా వా రు తాణాదారుగాఁరిమీద

కారాలూ మిర్యాలూ నూఱుతూ వున్నారఁట. ఆకోపం చూచితీరవలసిందే కాని విని వ్రాసే వ్రాతలవల్ల అవగతం కాదని చదువర్లు తెలుసుకోవాలి. అట్టి సమయంలో యెవళ్ళు గాని కిక్కురుమనకుండా వుంటే కొంతసేపటికి శ్రీ నృసింహమూర్తి కోపంలాగున దానంతట అదే చల్లారుతుంది. మళ్ళా యెప్పుడైనా దగ్గరవుండే విదూషకులద్వారా తమ కోపాన్ని అభినయింపజేసి వారిని విశేషించి సత్కరించడంకూడా వుందని విన్నాను. ఆ కోపాన్ని నిర్భయంగా రాజావారియెదుట అభినయించి బహుమానాన్ని గ్రహించిన రామభొట్లుగారిపే రిప్పటికిన్నీ ప్రసిద్ధిగా చెపుతారు. చెప్పేదేమంటే: అలా కారాలుమిర్యాలూ నూరుతోవుండఁగా వక నియోగిగృహస్థు ఉద్యోగాది సంబంధ లేశమున్నా లేని కడియం కాపురస్థుడు యేదో ఠాణాదారు గారి తరఫున కొంచెం సవరణ మాటలు మాట్లాడడానికి పుపక్రమించేటప్పటికి ఆ ఠాణాదారుగారిమీఁద వుండే దూఁకుడు యీ సంపన్నగృహస్థుమీదికి వచ్చి పూరిపిడుగు సామెతను జ్ఞప్తికి తెచ్చినట్లు చెప్పుకుంటారు. ఆయీ కథలలోవుండే కోపపుసంగతులు వగయిరా మన మిప్పటి నాగరికతని మనస్సులో పెట్టుకొని చదువుకుంటే హృదయంగమంగా వుండవు. అధమం వక అర్థశతాబ్దమైనా వెనక్కి వెళ్లాలి. అంటే యీ సంగతులన్నీ ఆనకట్టకు పూర్వపుగాథలు. ఆనకట్టకట్టబడి రమారమీనూరేండ్లుకావచ్చింది. అప్పటికింకా "నావిష్ణుః పృథివీపతిః" అనే సూక్తి అమల్లోనేవుంది. అప్పుడు రాజా గారు వచ్చేరంటే విష్ణుమూర్తి వచ్చినట్లే గ్రామం యావత్తు తలఁచేవారు. రాజుగారివల్ల సమ్మానింపఁబడనే అక్కఱలేదు. అవమానింపఁబడితేకూడా కొంత గౌరవంగానే లోకులు భావించేవారు. యిందులో అతిశయోక్తి లవ మున్నా లేదు. రాజుగారితో యేమాత్రం మాటలాడటం తటస్థించినా అదే మహామ్మేరువుగా భావించేవారు. ఆ కారణంచేతే ఆ గృహస్థు ప్రసక్తిగాని ప్రసక్తిలో దిగి కొంత అవమానం పొందడం తటస్థించింది. కాని, విశేషమైన అవమానం వరకూ రాలేదు. సామాన్యంతో తేలిందని చెప్పుకుంటారు. యింకా, లకుందాసు వేంకటాచలం అనే నాన్‌బ్రామిను సంస్థానపండితునికి సంబంధించినవిన్నీ, దివాన్ వాడ్రేవు చెలమయ్యగారికి సంబంధించినవిన్నీ, దిగవల్లి శివరావు దివాన్‌గారికి సంబంధించినవిన్నీ, మామగారు శ్రీయినుగంటి ప్రకాశరాయణింగారికి సంబంధించినవిన్నీ, గాథలు చాలావున్నాయి. అవకాశాన్నిపట్టి అప్పుడు వ్రాస్తాననిమనవి చేసుకుంటూ ఇప్పటికి దీన్ని ముగిస్తాను.

వెంకప్ప సోమయాజులు

వీరు కోనసీమలో అయినవల్లి అనే గ్రామకాపురస్థులు బులుసు అచ్చయ్యగారనే జగత్ప్రసిద్ధవిద్వాంసుల ప్రథమపుత్రులు. తండ్రిగారివలెనే వేదశాస్త్ర శ్రౌతములలో నఖండప్రజ్ఞకలిగి ఆసేతుహిమాచలమున్నూ ప్రసిద్ధి చెందిన పుణ్యపురుషులు. అసలు బులుసువారి వంశము "బలుసులేని తద్దినమున్నూ బులుసులేని యజ్ఞమున్నూ లేదు" అనే సామెతకు స్థానమైనది. అందులో నీ సోమయాజులుగారు అగ్రగణ్యులు. వీరి నగ్రగణ్యులందామంటే, తండ్రి అచ్చయ్యగారి నేమనవలెనో, తాత జగన్నాధశాస్త్రులవారి నేమనవలెనో, కుమాళ్ళు పూర్ణయ్య సోమయాజులుగారి నేమనవలెనో తెలియదు. కాబట్టి మొత్తం ఆ నాలుగుతరాలున్నూ వరుసగా వేద శాస్త్ర పుంజాలుగా ప్రకాశించాయనుకొందాం. ఆలా అయినప్పటికీ ప్రస్తుతం మనం వ్రాస్తూవున్నది. వేంకప్ప సోమయాజులుగారినిగూర్చి కాబట్టి వీరిని అగ్రగణ్యపదంతో వాడడం అంత తప్పుగాదనుకుందాం. "వ్రతానాముత్తమవ్రతమ్." యీ సోమయాజులుగారు ఆపౌండరీకాంతశ్రౌతియై అనేకులచే యజ్ఞాలెన్నో చేయించడమే కాకుండా స్వయంగాకూడా చేసి చిరకాలం జీవించిన పుణ్యమూర్తులై వున్నారు. ఆ యీ దేశంలోవుండే పెద్దపెద్ద శ్రౌతులందఱున్నూ వీరివద్ద దివిటీకింద దీపాలే అని చెప్పుకోవడం నే నెఱుగుదును. వీరిచేత చీవాట్లు తినని శ్రౌతియే లేదని చెప్పుకోవడం నేను స్వయంగా విన్నదే. నా బాల్యంలో వీరు సజీవులే కాని వీరి దర్శన భాగ్యం నాకు లభించలేదు. చరిత్రమాత్రం పలువురువల్ల విని ఆనందించడం తటస్థించింది. వీరు తండ్రిగారివలె నప్రతిగ్రహీతలు కారుగాని సుప్రతిగ్రహీతలు. అట్లయ్యును తృణీకృతబ్రహ్మపురందరులు.

తండ్రిగారినప్రతిగ్రహీతృత్వాన్ని గుఱించిన గాథలు కొన్ని వున్నాయి. అందులో వకటి వుదాహరిస్తాను. వకరోజున వుదయం గుమ్మం అలుకుతూ వున్న సమయంలో వీరి తల్లిగారిని తండ్రి అచ్చయ్యగారు ఈవేళ శాకపాకా

లేమిటి" అని ప్రశ్నించేటప్పటికి ఆమె, యేముంది, ఇత్యర్థలు పులుసూ ఇతీ భావలు కూరానున్నూ, అని జవాబు చెప్పినట్టున్నూ, దానిమీఁద అచ్చయ్య గారు ఆబిడ భావాన్ని గ్రహించి నీకేమాత్రమో ధనాపేక్షవున్నట్టుగా తోస్తూవుంది అది యెంతవఱకో వకమాటుబయటపెడితే తెచ్చి యీయ డానికి ప్రయత్నిస్తా నన్నట్టున్నూ, ఆ పట్టాన్ని ఆమె గుమ్మం అలకడానికి నీళ్ళుతెచ్చుకొన్న నిలువుచెంబుచూపించి దీనెఁడు వరహాలుతెస్తే చాలు నన్నట్లున్నూ, అప్పుడే ఆ చెంబు చేతఁబుచ్చుకొని అచ్చయ్యగారు దేశాంతర గమనాభిముఖులై కొన్ని ప్రయాణాలమీఁద హైదరాబాదా చేరుకొన్న ట్టున్నూ అక్కడ వక బ్రాహ్మడు యజ్ఞంచేస్తూవుండగా కాకతాళీ యంగా వీరా యజ్ఞసమయానికే అక్కడికి వెళ్ళి యజ్ఞశాలలోకి వెళ్ళి నట్టున్నూ, అక్కడ యేదో ప్రాయశ్చిత్తవిషయంలో శ్రౌతులలో శ్రౌతులకు వివాదవచ్చి వాదించుకుంటూవుంటే, యీ అచ్చయ్యగారు కలగజేసుకొని "యిదమిత్థం" అని ఖండించి చెప్పినట్లున్నూ, దానిమీద వక శ్రౌతి, నిన్నెవ రడిగారయ్యా నీవు చెప్పడానికి, అబ్బో! నీవేమో బులుసు అచ్చయ్య వయిపోయినావే అని సోల్లుంఠంగా మాట్లాడేటప్పటికి అచ్చయ్యగారు అలాగే అనుకోండి. అని జవాబు చెప్పినట్టున్నూ, తుట్టతుదకు వారిలో వారు ముఖముఖాలు చూచుకొని, అచ్చయ్యగారే అని స్థిరపడేటప్పటికి, అచ్చయ్య గారిని ఆ శ్రౌతులందఱూ విస్తారంగా గౌరవించి, అప్పుడు గోలకొండ నవాబుకు దివాన్‌జీగారున్నూ, దేవబ్రాహ్మణభక్తుఁడున్నూ, మిక్కిలి ఆస్తికుఁ డున్నూ అయిన చందోలాలాగారికి విన్నవించేటప్పటికి వారుకూడా వీరి పేరు అంతకు పూర్వమే వినివుండడంచేత అచ్చయ్యగారిని విశేషంగా గౌర వించి తాము యేకోరికమీఁద యిక్కడికి దయచేశారో సెలవీయవలసిందని ప్రార్థించేటప్పటికి, నాకు యేకోరికా లేదు. "పంచమేఽహని షష్ఠేవా" అన్నట్లు కాలక్షేపం చేయడమే నాకోరికగాని వేఱేకోరిక లేశమున్నూ లేదని చెపుతూ, చేతులోవున్న చెంబును చూపి యింట్లో ఆడవాళ్ళకోరిక యిట్టిది అని చెప్పినమీఁదట దివాన్‌జీగారు యేదేనా జహగీరు యివ్వడానికి ఉద్యుక్తులుకాఁగా, వారు దానిని అంగీకరింపలేనట్టున్నూ. దానిమీఁద విధి లేక ఆ చెంబెఁడు వరహాలు మాత్రమే యిచ్చి పంపినట్లున్నూ, అవి తీసుకు వచ్చి భార్యకిచ్చి అది మొదలు నప్రతిగ్రహీతలుగానే వుండి కాలక్షేపం చేసినట్లున్నూ. అందఱున్నూ యిప్పటికిన్నీ చెప్పుకుంటూరు. యింకా

అచ్చయ్యగారి నప్రతిగ్రహీతృత్వాన్ని గూర్చిన యితిహాసాలు చాలా వున్నాయి మచ్చుకు వకటిమాత్రం వుటకించాను.

ఇఁక పాండిత్యం యేలాంటిదంటారా? "విన్నన్న చెప్పింది వేదం" అన్న సామెతకి కారణభూతులైన యింద్రగంటి విశ్వపతిశాస్త్రుల్లుగారు అచ్చయ్యగారి శిష్యులే అన్నచో వారి పాండిత్యం యెట్టిదో చెప్పనక్కరలేదు; అయితే అంత గొప్పపండితులుగదా శాస్త్రి, అవధాని, సోమయాజి, లోనైన బిరుదు లేమీ లేకుండా వట్టి అచ్చయ్యగారే అనిపించుకున్నా రేమని వక శంక రావచ్చును. సోమయాజులు అనిపించుకోవడానికి అచ్చయ్యగారు యజ్ఞం చేయలేఁదట. వేదశాస్త్ర శ్రౌతాలు వచ్చిన మహాపండితుఁడుగదా? ఆయన యజ్ఞం యెందుకు చేశారుకారు? అని మళ్ళా శంక రావచ్చును. యెందుకు యజ్ఞంచేయలేదో మనకేం తెలుస్తుందికాని, లోకంలో ప్రవాదమాత్రం, యీ కలియుగంలో ఆధానంవఱకు మాత్రం చేసి త్రేతాగ్నిసిద్ధిని పొందితే చాలుననిన్నీ, పశుహింసతో చేరిన తక్కిన యజ్ఞయాగాలకు పోఁగూడదనిన్నీ వారి యభిప్రాయమైనట్లు పలువురు పెద్దలు చెప్పఁగా విన్నాను. ఇది సత్యమైతే కావచ్చు. యిఁక తక్కిన శాస్త్రివగయిరా బిరుదాలు ధరించడానికి అన్నీ రావడంవల్ల వకదాన్నే బోధించే బిరుదాన్ని ధరించడం యిష్టంలేక అచ్చయ్యగారు అచ్చయ్యగారుగానే యావజ్జీవమున్నూ కాలక్షేపం చేసినట్లు విన్నాను. వినడంలో అసలు అచ్చయ్యగారే యీ విషయం యిట్టిదని యెప్పుడో స్వయముగా వక్కాణించారనికూడా విన్నాను. యిందులో సత్యమెంతో కల్పితమెంతో! అది అల్లా వుంచుదాం. అచ్చయ్యగారు సాక్షాత్తు రెండో చతుర్ముఖుఁడు అన్నంతవఱకు అందఱూ నిర్వివాదంగా వప్పుకుంటారు. వకరిని గూర్చి వ్రాసేటప్పుడు వేరొకరి ప్రసంగం యెత్తితే తేలదు. యిప్పుడు మన కథానాయకులు వెంకప్పసోమయాజులుగారు గాని వారి తండ్రి అచ్చయ్యగారు కారు.

వెంకప్ప సోమయాజులుగారివి కూడా వేదశ్రౌతాలకు సంబంధించిన గాథలు చాలా వున్నాయి. యీ వేంకప్పసోమయాజులుగారనేవారటకదా:- యీ శ్రౌతప్పల్లకీ వకవైపు దండి మాత్రమే బుజాన్ని పెట్టుకొని నేనుమోస్తు వున్నాను. రెండోదండి బుజాన్ని పెట్టుకొనేవాళ్ళు కనపడడంలేదనేవారట. కాలకర్మదోషాన్నిబట్టి యిప్పుడీ విషయాలు ముచ్చటించుకునేవారు

కూడా లేకుగాని శ్రౌతమంటే సామాన్యంగాదు. యిప్పటికీ యీ గోదావరి తీరంలోనూ, కృష్ణాతీరంలోనూ, కావేరీ తీరంలోనూ, యింకా శ్రౌతవిద్య శేషించివుంది. పూర్తిగా నశించలేదు. వెంకప్ప సోమయాజులుగారే కాదు, బులుసువారందఱున్నూ వేదశ్రౌతాలు వచ్చికూడా ఛాందసులుగా మాట్లాడడం కాక యుక్తియుక్తంగా సభారంజకంగా మాట్లాడే నేర్పు కలవారని పలువురువల్ల వినివున్నాను. ప్రస్తుతానికి అంతగా అవసరం లేక వుదాహరించలేదు. గాని యెనభైయేండ్లవయస్సులో తిరిగీ వివాహం చేసుకొనేనిమిత్తం తూర్పుదేశంలోవున్న జమీందారులను చూడడానికి వేంకప్ప సోమయాజులుగారు ప్రయాణం చేస్తూవున్నప్పటిగాథలు చాలా హృదయంగమంగా వుంటాయి. పెండ్లిచేసికొన్న పిమ్మట వక రాజుగారు యొక సక్కెంగా, సోమయాజులుగారూ! అవ్వగారు చెప్పినట్టు వింటూ వున్నారా? అని ప్రశ్నించినట్టున్నూ దానిమీద మన సోమయాజులుగారు యొకసక్కెమాడిన ప్రభువుగారికి నసాళం అంటేటట్టుగా "రాజా? వక్కపిల్ల వినదూ? వక్కపిల్ల" అని యేడుసార్లు కాఁబోలును రెట్టించి జవాబు చెప్పినట్టున్నూ చెప్పుకుంటారు. యిట్లామాట్లాడడం ఛాందసులలో మిక్కిలి అరుదు,

ఈ వేంకప్పసోమయాజులుగారి తమ్ములే మిక్కిలి సుప్రసిద్ధులైన పాపయ్యశాస్త్రులుగారు. అచ్చయ్యగారిప్రతిష్ఠ సరేకదా! వేంకప్ప సోమయాజులుగారి ప్రతిష్ఠ విన్నారుకదా! యీ పాపయ్యశాస్త్రులుగారి ప్రతిష్ఠను గూర్చి యెంతని వ్రాయను? యీయన కుమారుఁడు ప్రకాశశాస్త్రులుగారు తండ్రిని మించినవారు. యిటీవలకూడా వీరివంశం తామరతంపరగా విద్యాయశోధనాలతో భగవదనుగ్రహంవల్ల తులతూఁగుతూనే వుందిగాని; ప్రస్తుతకాలానికి బొత్తిగా పనికిమాలినవనే హేతువు చేతఁకాబోలును అనూచానంగా వస్తూవున్న వేదశాస్త్ర శ్రౌతాలను వంశీకులు వదలుకొన్నట్లూహించుకోవాలి. ప్రసక్తానుప్రసక్తంగా పాపయ్యశాస్త్రులుగారి ప్రసంగం వచ్చింది. ఈయన వేదశాస్త్రశ్రౌతాల్లో అన్నగారికిఁగాని తండ్రిగారికిఁగాని లేశమున్నూ తీసిపోయేవారుకారు. కాని శ్రౌతంలో అన్నగారిలాగు అనేక యజ్ఞాలకు పాత్ర చేఁతబట్టి ఆధ్వర్యవాన్ని చేయక యేవో కొన్ని టికిమాత్రమే చేసి విరమించినట్లు వింటాను. ఏమయినా, శ్రౌతప్రయోగ విషయంలో ప్రాక్టీసు వేంకప్ప సోమయాజులుగారి కెక్కువ. పాపయ్య

శాస్త్రిలుగారో! హైకోర్టులాయరీ ప్యాసై కోర్టు కెప్పుడో కొలఁదిసార్లు మాత్రమే వెళ్ళి విరమించిన శ్రీ రెంటాల వేంకట సుబ్బారావు పంతులుగారి వంటివారు, వేదార్థం చెప్పేశక్తి వేంకప్ప సోమయాజులుగారికికూడా వున్నట్లే వింటానుగాని పాపయ్య శాస్త్రుల్లువారివంటి ప్రజ్ఞ వారికే కాదు. యెవరికీ లేదని వింటాను. విద్యారణ్యం పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారికి కంఠపాఠమే నఁట! ధర్మశాస్త్రాలన్నీ వాచోవిధేయంగా వుండేవఁట! యెంతని వ్రాయను వారి ప్రజ్ఞగూర్చి! యిఁక లౌకికజ్ఞానంలో యే ప్లీడర్లూ పనికిరారఁట వారిముందు. వారు వేదార్థం చెపుతూవుంటే, అవతల యెంతో అందగత్తె, పాటకత్తె, అయిన వేశ్య అభినయిస్తూవున్నప్పటికీ ఆ సభలోకి వెళ్ళక పండిత పామరులందఱూ వచ్చి వీరి సభలోనే కిక్కిరిసి వుండేవారఁట! యివన్నీ పెద్దలు చెప్పుకుంటూవుంటే విన్నమాటలు.

వారి కాలంలో యే బాల్యవయస్సులోనో నేనుకూడా యేకావ్యాలో చదువుకుంటూవున్నప్పటికీ నా విద్యార్థిత్వమంతా వక్కకడెద్దగ్రామంతప్ప తక్కింది గౌతమికి యీవలివడ్డున జరిగిందే అవడంచేత ఆ మహానుభావుణ్ణి దర్శించడానిక్కాని ఆయన వాక్కును వినడానిక్కాని నోఁచుకున్నది కాకపోయింది. మా తిరుపతిశాస్త్రి అంతో యింతో కోనసీమ విద్యార్థిత్వము చేసినవాఁడవడంచేత పాపయ్య శాస్త్రుల్లవారి దర్శనభాగ్యమేనా అతనిక్కలిగింది. యేమైనా వారి కాలంలో నేనుకూడా వున్నానని గర్వించడానికిమాత్రం నాకుకూడా అధికారంవుంది. యీ విన్నమాటలమీఁద నే వక రాజసభలో పిచ్చాయి అభినయాన్నిగూర్చి మాట్లాడవలసివచ్చి యీ క్రిందిపద్యం నేను చెప్పఁగలిగాను.

తే॥ గీ॥ వేదమున కర్థమునుజెప్పఁ బృథివియందు
బులుసుపాపయ్యశాస్త్రికే పోలుఁగాక
అభినయమొనర్చి పండితసభలనెల్ల
"హాయి" యనిపింప నొక్క పిచ్చాయి తగును.

యీలా పోల్చినందుకు ఆ సభలో పండితులు సమ్మతించక మామీఁదకి లేచారు. ఆ సభలో మా గురువు బ్రహ్మయశాస్త్రుల్లుగారు కూడా వున్నారు. మామీదకి లేచిన పండితులకు సమాధానంచెప్పి మా మాట మేము నిల్పుకున్నాము. యీ విషయం యెఱిఁగినవారీదేశంలో యిప్పటి కింకా

పలువురుంటారు. యింతకన్న యీ విషయాన్ని విస్తరిస్తే "రామాయణంలో పిడుకల వేట్లాటగా వుంటుందని వదలుతూవున్నాను. ప్రధానం పాపయ్య శాస్త్రిలవారి వాఙ్మాధుర్యం సంగీతంవంటిది, అభినయంవంటిది — అంతేకాని "అన్నే చూస్నివషే, వషే! చెవుడషే! అష్టాగషే! యేమిషే? విస్సావఝ్ఝులవారి బుఝ్ఝినష! యా విస్సాయి కిస్సారుషే!" వంటిదికాదు అన్నది యిక్కడ ముఖ్యంగా గమనించవలసినవిషయం. వాఙ్మాధుర్యం యిట్టిదని శాస్త్రమేమేనా రాదా? వ్యాకరణం, పూర్వమీమాంస, యింకా యితర శాస్త్రాలు వచ్చునారెు, యిఁక ఆయనకు సాటి — యీలోకంలోనే కాదు స్వర్గలోకంలోనే అనుకోందాం — యెక్కడ దొరుకుతుందో ఆలోచించుకోండి చదువరులు యిన్నిటికన్నా సభారంజనకు వాఙ్మాధుర్యం ముఖ్యం. "వినా గోరసం కోరసః పండితానాం" అని వూరికే అనలేదు అభియుక్తులు. గోరసం అంటే వాఙ్మాధుర్యం. యింత వాఙ్మాధుర్యం కలవారు కనుకనే పాపయ్యశాస్త్రిలవారు మహాకవిన్నీ, సంగీత సాహిత్యపారంగతులున్నూ, మహాపౌరాణికులున్నూ అయిన శ్రీ శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారితోకూడ వాదోపవాదాలు వచ్చినప్పుడు లోకులకు స్తోత్ర పాత్రులు కాగలిగారు. పాపయ్య శాస్త్రుల్లుగారికిన్నీ శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారికిన్నీ జరిగిన వాదోపవాదాలు ప్రత్యక్షంగా విన్నవారు నిన్నమొన్నటిదాకా శ్రీ పిఠాపురపు సంస్థానంలోనున్నూ యితరత్రానున్నూ పలువురు పండితులుండేవారు. అందులో కొందఱిని నేను ప్రత్యక్షంగా యెఱుగుదును. పాపయ్యశాస్త్రిలవారు కుమారుఁడు సూర్యప్రకాశశాస్త్రుల్లుగారివలె తేజశ్శాలి కారఁట! పొడుగుగా చామనచాయగా సన్నముగా వుండేవారఁట. వారు నీర్కావిబట్టలే ధరించేవారఁట. వారి చేతులోవుండే రాగిచెంబు పైభాగం నల్లగానే వుండేదఁటకాని లోపలభాగం బహుపరిశుద్ధి కలిగివుండేదఁట. పండితులకు ముఖ్యంగా కావలసిందేమిటి? అంతశ్శుద్ధేకదా. యీఅంశాన్ని లోకానికి తెల్పడానికే వారల్లాటి పాత్రను ధరించేవారేమోనని నేననుకుంటాను.

వీరి చిత్ర చరిత్రలు చాలావున్నాయి. వకటి రెండుదాహరిస్తాను. ఏకగ్రామవాస్తవ్యులవడంచేతనో యేమో, మొదటినుండిన్నీ శ్రీ శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారికిన్నీ మన పాపయ్యశాస్త్రిలుగారికిన్నీ విద్యావిషయంలో

భిన్నాభిప్రాయా లుంటూవచ్చేవఁట. పాపయ్యశాస్త్రిలుగారికి వచ్చిన వేదం కృష్ణమూర్తిగారికిన్నీ వచ్చునుగాని యేమైనా వీరు కవితాభాగంలో ప్రధానంగా పనిచేయడంవల్ల ఆ విషయంలో పాపయ్యశాస్త్రిలగారికి లొంక్కుతారనడం సత్యదూరం కాదు. పాపయ్యశాస్త్రిలుగారు కవితా విష యంలోఁగాని, సంగీత విషయంలోఁగాని అసలు ప్రమేయమే లేనివారు. కాఁబట్టి యీ సందర్భంలో వీరికీ వారికీ తారతమ్య నిర్ణయం చేయనక్కఱ లేదు. కృష్ణమూర్తిగారు పిఠాపురపు సంస్థానంలో వకప్పుడు విజయదశమీ నిర్ణయములో సంస్థానపురోహితులద్వారా పాపయ్యశాస్త్రిలగారి నధఃకరిద్దా మనే కుతూహలంతో పాపయ్యశాస్త్రిలుగారి నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా పురోహితుడిచేత వాదింపచేయడానికి పూనుకొని తాను కవి కనుక ధర్మ శాస్త్రశ్లోకాలు తదనుగుణంగా పాతతాటాకు సంపుటాల్లో యెక్కించి రాజసభలో కనపరచేటప్పటికి (శ్రీ) రాజావారు పాపయ్యశాస్తుల్లుగారికేసి చూచి "దీని కేమంటారు" అని ప్రశ్నించేటప్పటికి శాస్తుల్లుగారు, "మహా ప్రభూ శ్రీకృష్ణ సాహాయ్యమండి" అని శ్లేషగా జవాబు చెప్పేరఁట. దానిమీఁద కృష్ణమూర్తిగారు పాపయ్యశాస్తుల్లుగారి పేరును శ్లేషిస్తూ "మహాప్రభూ! పాపుఁడికి కృష్ణసాహాయ్యముండ"దని జవాబు చెప్పేరఁట. అంతతోకూడా పూరుకోక కుమారసంభవంలో శ్లోకాన్నొకదాన్ని యెత్తి కొని ప్రస్తుతాని కనుకూలించేటట్టు అర్థం చెప్పి కాళిదాసుకూడా యిదే అభి ప్రాయం కలవాఁడని చమత్కరించినట్లు చెప్పఁగా విన్నాను. యీగాథలన్నీ నాకు తూచా, తప్పకుండా వచ్చివున్నప్పటికి గ్రంథవిస్తరభీతిచేత స్పృశించి మాత్రం వదులుతున్నాను. యీ పిఠాపురంలో వీరిద్దతికీ వైషమ్యాని క్కారణం. (శ్రీ) రాజావారు పాపయ్యశాస్తుల్లుగారికి పద్దెన్మిదిపుట్ల భూమి యివ్వడమున్నూ యీ సంగతి విని అంతకుముందు సుమారు పద్దెన్మిదేండ్ల నాడు శ్రీ కాళహస్తి సంస్థానం విచ్ఛిన్నమయ్యే రోజుల్లో—

శ్లో॥ త్రిస్థలీధ్వంసనార్థాయ ప్రవిష్టం నాయునత్రయం
తత్రైకస్తుకృతార్థోభూ దన్యాద్వౌతు భవిష్యతః"

అని భావికాలాన్ని సూచనచేసి కాళహస్తి సంస్థానానికి సకుటుం బంగా వెళ్ళివున్న కృష్ణమూర్తిగారు భూసంపాదనేచ్ఛతో శ్రీ పిఠాపురం రాజావారి దర్శనానికి రాఁగా రాజావారు రు 500-0-0 లున్నూ విలువగల

నేల్జోడుమాత్రమే యిచ్చి సత్కరించడం వల్ల, నేనేం తక్కువవాఁడనా? పాపయ్యశాస్త్రుల్లుకిచ్చినట్లు నాక్కూడా భూమి యేల యివ్వకూడదు? అనే యీర్ష్యతో రాజుగారికి తన గొప్పదనాన్ని చూపడానికి కృష్ణమూర్తి గారు రాజపురోహితునిచే పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి నిర్ణయానికి అన్యథాగా చెప్పించారనిన్నీ దానిమీఁద పైన వుదాహరించిన శ్లేషప్రసంగం జరిగిందనిన్నీ స్పష్టమేకదా! యింకా యీ సందర్భంలో కృష్ణమూర్తిగారు శ్లేషగా చెప్పిన—"శ్లో॥ రావురామనృపతౌ" అనే శ్లోకాన్ని వుదాహరించి చర్చింప వలసియున్ననూ మనకు ప్రధానం పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారిది కూడా కాక వేంకప్పసోమయాజులుగారి విషయ వవడంచేత వుపేక్షిస్తున్నాను. ప్రసక్తానుప్రసక్తమైనప్పటికీ పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి చరిత్రకూడా కొంత మనకు ప్రధానమే అన్న అంశం ముందు వ్రాసే సంగతినిబట్టి చదువరులకు గోచరిస్తుంది. యింతకున్నూ పాపయశాస్త్రులవారి వాఙ్మాధుర్యం మహాకవియు మహావైణికుఁడును అగు. శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారితో కూడా పోటాపోటీ చేయఁదగ్గది కాని సామాన్యమైనది కాదన్నది ముఖ్యాంశం. ఇంకా పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి వాఙ్మాధుర్యానికి సాధకమైన గాధలెన్నో నేఁనెఱిగిన వున్నాయి. కాని విస్తరభీతిచే వుపేక్షిస్తున్నాను.

వేంకప్పసోమయాజులుగారు కడుంగడు గొప్పవారే అయినను, వాఙ్మాధుర్యాన్ని బట్టియేమి, తఱుచు సభలలో అదేపనిగా వేదార్థంచెప్పుతూ వుండంవల్లనేమి, దేశంలో పెద్దపేరు పాపయ్యశాస్త్రుల్లువారికి వచ్చింది. యింతేనా కారణం యింకా యేమేనా వుఁటుందా అంటే. మనకు గోచరించేది యింతమట్టుకే. తక్కినది—"పుణ్యైర్యశోలభ్యతే" అనేది. యేమైతేనేమి లోకంలో పాపయ్యశాస్త్రులవారి కున్నంత పేరు వెంకప్పసోమయాజులుగారికి లేకపోయిందన్నది సర్వసమ్మతమైన మాట.

పాపయ్యశాస్త్రులుగారు అన్నగారియందు ఎంతభక్తి ప్రపత్తులతో వినయవిధేయతలతో సంచరిస్తూ వున్నప్పటికీ, తమ్మునిమీద నిష్కారణంగానే పై సంగతినిబట్టి వెంకప్పసోమయాజులుగారికి అసూయ పుట్టడం తప్పింది కాదు. అసూయ పుట్టినట్లు మనకు యేలాగ తెలియడమంటే, అది పుట్టకుండానే వుండాలిగాని పుట్టిన తర్వాత పైకి రాకుండా మానుతుందా? విన్నమాటలు సుమండీ! దీనిలో యెంత సత్యముందో, యెంత అసత్యముందో!

లోకులు కాస్తవుంటే గంపంత కల్పన చేస్తారన్నది సత్యదూరం కాదు. వకప్పుడెవరో వేంకప్పసోమయాజులుగారిని గూర్చి ఎవరికో తెల్పుడు చేసే విషయంలో, 'వీరే వేంకప్ప సోమయాజులుగారు' అని చెప్పి వూరుకోక, 'పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి అన్నగారు' అనికూడా ఆ మాటకు తోఁకగా తగిలించారఁట! దానిమీఁద వేంకప్ప సోమయాజులుగారు తోఁకతొక్కిన తాచులాగులేచి, 'యేమీ?...పాపిగాఁడి అన్నగా రనకపోతే అచ్చయ్యగారి కొడుకనిపించుకోడానికి తగనా? అని పెద్దగా మండిపడ్డారఁట. యిది యితరుల కల్పనే అయితే పరిశీలించ నక్కఱలేదు కాని నిజమే అయిన పక్షానికి కొంత చర్చించవలసి వుంటుంది. అంత గొప్ప పండితుఁడుగదా, ఆయన తనతమ్ముఁడియందు అంత అసూయగా వుండడం తటస్థిస్తుందా అన్నది యిక్కడ విచారణీయం. అయితే యిది యశోవిషయం కాఁబట్టి, తండ్రిని కొడుకు సహింపఁడు, కొడుకును తండ్రి సహింపడు అన్నదిన్నీ లోకప్రసిద్ధమే. "సర్వత్ర జయ మన్విచ్ఛేత్" అన్నదానిలో "పుత్రాదిచ్ఛే త్పరాజయం"అని వుండడంచేత వక పుత్రుణ్ణి మాత్రమే మినహాయించవలసి వుంటుందికాని తదితరులను మినహాయించవలసి వుండదు. తమ్ముఁడు కూడా కుమారుఁడివంటి వాఁడే అనుకోవడానికి "పితృసమో జ్యేష్ఠః" అనేది సాయపడుతుంది. కాని అంతమాత్రంచేత లాభంలేదు. దానివల్ల తమ్ముఁడియందు వచ్చే పుత్రత్వం ఆరోపిత పుత్రత్వం అవుతుందిగాని సాక్షాత్పుత్రత్వం కాదు. "పుత్రాదిచ్ఛేత్"లో వుండే పుత్రత్వం సాక్షాత్పుత్రత్వమేకాని మఱొక మాదిరిది కాదని అనుకోవడానికి అనేకాధారాలున్నాయి. కాని గ్రంథవిస్తర భీతిచే వుదాహరించలేదు. సాక్షాత్పుత్రుల విషయంలో కలిగే పరాభవాన్ని ప్రతితండ్రి సంతోషపూర్వకంగా స్వీకరిస్తాఁడనే అంశం సర్వకవిసమ్మతమే. అందుచేతే శ్రీరామునకేమి, అర్జుననకేమి, అట్టి పరాభవాన్ని సంఘటించారు మన పూర్వకవీశ్వర్లు. ప్రస్తుతం మనకు కావలసింది, వేంకప్ప సోమయాజులుగారు యెంతో ప్రాజ్ఞులైనప్పటికి, తమ్ముఁడు పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారి శ్రేయస్సును కోరేవారైనప్పటికీ, ఆయనపేరుద్వారా తమపేరు పయికి రావడానికి సుతరామున్నూ వప్పుకోలేదన్నది.

దీన్ని గుఱించి విచారిద్దాం కొంత. వకవేళ యీ పాపయ్యశాస్త్రుల్లుగారు తమ్ములు మాత్రమే కాక శిష్యులుకూడా అవుతా రనుకుందాం. అప్పుడేనా

అంగీకరిస్తారేమో! లోకంలో యిప్పుడు మఱికొందఱి ధోరణ్ణిఁబట్టిచూస్తే శిష్యుఁడిద్వారా తమ పేరుకు వచ్చే ప్రసిద్ధినికూడా అంగీకరించరనే చెప్పవలసి వుంది. అయితే మురారి మహాకవి—

స్థానే స్వశిష్యనివహై ర్వినియుజ్యమానా
విద్యాగురుం హి గుణవత్తర మాతనోతి

అన్నాడుకదా!— దాని గతేమిటి?— అంటారేమో! దానిగతికేమి? అసలు వారొప్పుకోకపోయినా లోకం చెప్పుకోవడం మానుతుందా యేమి, ఫలానావారి మూలాన్ని యీయనకు గౌరవం వచ్చిందని? దాన్నెవరాఁప గలరు? లోకాన్ని మూయడానికి మూకుడెక్కడ తేగలం? లోకజ్ఞానం బాగా వున్నవారు విద్వాంసులలోనే తక్కువగా వున్నారుకాని ప్రాకృత జనంలో చాలామంది వున్నారు. వక చతుర్థుణ్ణి కోర్టులో ఏదో సందర్భంలో నీపేరు చెప్పవలసిందంటే, నేను ఫలానా పుల్లమ్మ మొగుణ్ణని జవాబు చెప్పి నట్టు వింటాము. అతడాలా చెప్పడానిక్కారణం యింటిపెత్తనమంతా చక్కఁగా నిర్వహిస్తూ ధర్మకార్యాలు చేస్తూ పరువు మర్యాదలకు లోటు లేకుండావర్తిస్తూవుండడంవల్ల తన పెండ్లామునకు యెక్కువ పేరుందని యెఱిఁగి ఆ శ్రేయస్సు తనదిగానే భావించుకోవడం తప్ప వేఱొకటి కన పడదు! యేదో భట్రాజులు పద్యం చదువుతూ వుంటారు.

కోటసింగరాజు మాటవానేకాని గంగమాంబచేత ఘనతకెక్క—
గంగమాంబ పెద్ద గయ్యాళిదై తేను, సింగరాజు యేమి సేయఁగలఁడు?

అని. దీన్నిబట్టి ఆ సింగరాజు కోపగించుకొన్నట్టుమాత్రంవినడం లేదు. తనకు పేరుప్రతిష్ఠలు తేఁదగ్గ మహాపతివ్రత భార్య దొరకడంకూడా పెద్ద అదృష్టాల లోదేకదా! ఆలాగే డొక్కా సీతమ్మగారి పేరే చెప్పు కుంటారుగాని, భర్త జోగన్నగారిపేరు ముందుగా చెప్పుకోరు. జోగన్న గారు వ్యవసాయమో వేదాయమో చేసి యింత పదార్థం తెచ్చి సమృద్ధిగా యింట్లో పడేస్తేనే కదా సీతమ్మగారు వచ్చే అతిథిఅభ్యాగతులను ఆదరించి వడ్డించి కీర్తి సంపాదించింది! అయితే అంతదాఁకా లోకాని కవసరం లేదు. శీఘ్రంగా ఉపస్థితమయే విషయాన్ని బట్టి చెప్పుకుంటారు. కాబట్టి పాపయ్యశాస్త్రులుగారిపేరు వెంకప్పసోమయాజులుగారి పేరుకంటె

శీఘ్రంగా ప్రతివాడికిన్నీ మనస్సులో స్ఫురిస్తూ వుండడంచేత లోకులు సోమయాజులుగారిని పాపయ్యశాస్త్రిలుగారి అన్నగారనుకోవడం తటస్థించిందిగాని లేకపోతే శాస్త్రిలుగారినే సోమయాజులుగారి తమ్ముళ్లని చెప్పుకొనేవారు. మహానదీ ప్రవాహాన్నైనా ఆపడానికి పూనుకోవచ్చును గాని లోకప్రవాహాన్ని ఆపడానికి పూనుకోవడం వెఱ్ఱిపని. హైదరాబాదా సికిందరాబాదాలకు మధ్యవున్న పెద్దతటాకంపేరు 'హుసేనుసాగరం' యీ హుసేను నైజాంరాజ్యాన్ని పాలించిన నవాబులలో వాఁడు కాఁడు సరిగదా, మంత్రులలోవాడుకూడా కాడు. సామాన్యమైన నౌకరీ చేసినవాడైతే కావచ్చు. యే నవాబు రోజులలోవాడో కూడా మనకు బాగా తెలియదు. ధనద్రవ్యాలిచ్చి తవ్వించిన ప్రభువు పేరు రాక యీ హుసేనుకు పేరువచ్చింది. యేమనుకోవాలి? ఆ పేరు తీసివేయడానికి ప్రయత్నిస్తే యేమేనా లాభం వుందా? "పుణ్యైర్యశో లభ్యతే" అని యిదివరకే వ్రాశానుకదా!

యింకొకటి అందఱూ యెఱింగిందే వుదాహరిస్తాను. హరికథాచతురాననుఁ డనదగిన నారాయణదాసుగారిని యెఱుఁగనివారు లేరుగదా. ఆయనతోకూడా తాటితో దబ్బనంగా వెనుక పాడుతూవుండే ఆయన అన్నగారినికూడా లోకం యెఱిగేవుంది. యీ అన్నగారే సర్వవిధాలా ఆదాసుగారిని యుక్తమార్గంలో పెట్టి కథాకాలక్షేపం చేయించే హంగుదారుఁడని దాసుగారే వప్పుకుంటారు. సంగీతంలో దాసుగారెంత విజ్ఞులో అంతవిజ్ఞులు అన్నగారున్నూ అయివుంటారు. కాని లోకం యీ మాటను యెంతవఱకు అంగీకరిస్తుందో చెప్పజాలను. అన్నగారి గాత్రం సన్నవిడిగా మధురంగానే వుంటుంది. దాసుగారి గాత్రం ముదుగుగా జంభోరాగా కొంత మోటుగా వుంటుంది. యిద్దఱున్నూ యేకగర్భజనితులే కనుక ఆ సృష్టికర్త సృష్టిచేసే తరుణంలో గాత్రస్వరాన్ని నిర్మించేటప్పుడు సరిగా యేర్పాటు చేయాలనుకొని యీయన గాత్రంలో వేయవలసిన సామగ్రికూడా పొరబాటున ఆయన గాత్రంలో పడవేసేడేమో అని నాకు తోస్తుంది. లేకపోతే తమ్ముడి గాత్రం, 'శంభో' అనేటప్పటికి మూఁడుకోసులుదాకా ఉఱుమినట్లు ప్రతిధ్వనివ్వడమేమిటి? అన్నగాత్రం అంతంతలోనే అంతరించడమేమిటి? యిట్టి సందర్భంలో వక సభలో వక కొంటెకుఱ్ఱవాఁ డన్నాఁడటకదా:-

‘యేమండోయి దాసుగారూ! యేదో కొంత డబ్బుపెట్టి టిక్కట్టు కొనుక్కొని రానేవచ్చాం. ఆయనచేత పాడించడం మానిపిస్తే యింకా కొంత డబ్బిచ్చుకుంటాం మీ’ కన్నాఁడని చెప్పఁగా విన్నాను. “లోకులలో కాకులో.” వాళ్ళని యెవళ్ళాపఁగలరు? యింతమాత్రంచేత అన్నగారు దాసుగారిమీద అసూయ పెట్టుకున్నట్టు మాత్రం వినలేదు. ఆయన ప్రాజ్ఞత్వం యేలాటిదో చదువరులు విచారించుకోండి.

అయితే మన కథానాయకులు సోమయాజులుగారు దాసుగారి అన్నగారిమాత్రం ప్రాజ్ఞులున్నూ కారా? మహావిద్వాంసులు కదా, అంటే యేంమనవిచేసుకోను. వకరితత్త్వం వకమోస్తరుగావుంటుంది. విద్యావిషయం అల్లావుంచండి. వక మహాపండితుఁడో, లేక కవీశ్వరుఁడో వున్నాడనుకోండి. అతఁడు అత్తవారింటికి వెళ్లేడు. అతణ్ని ఆ వూళ్ళో వుండే అమ్మలక్కలు యేలా వ్యవహరిస్తారు? మన పుల్లమ్మ మొగుడే అంటారు. అంతమాత్రంచేత తనపేరు ప్రతిష్ఠలకు భంగం వచ్చినట్లాలోచించుకొంటే యేలాగ? యుక్తులకేమి, యెన్నైనా చెప్పవచ్చు. ఐనది కాదనటానికిన్నీ వీలుంటుంది. కానిది అవుననడానికిన్నీ వీలుంటుంది. యేమైనా, యెక్కడేనా బావా అంటే వప్పుకుంటాను గాని వంగతోఁటదగ్గిఱమాత్రం అంటే వప్పుకోనేది లేదన్నాఁడన్నలోకోక్తి యెఱుఁగని వారెవరు? సోమయాజులుగారు తమ్ముని శ్రేయస్సును సర్వవిధాలా కోరేవారే అయినప్పటికీ, ఆయన పేరుద్వారా తమపేరు పైకివచ్చినట్లు మాట్లాడితే అందుకు అంగీకరించారు కారు. ఇందుకు వాల్మీకి రామాయణంలోవున్న—“అగస్త్య భ్రాతరం” అన్న వాక్యం పూర్తిగా తోడ్పడుతూవుంది. అగస్త్యులవారివలెనే ఆయన అన్నగారుకూడా మహా తపశ్శాలియే కదా! అయితే అగస్త్యులవారు చేసిన ఘనకార్యాలు వింధ్యపర్వత స్తంభనం, సముద్రోదకపానం, వాతాపిజీర్ణం కథ వగయిరాలవల్ల యెక్కువ లోకానికి చిరపరిచితులై వుండడంచేత పెద్దపేరుకలిగివున్నారు అన్నగారో! అట్టివారుగా లేరు. దానికి యెవరేం చేస్తారు? దాన్నిబట్టి వాల్మీకిమహాకవి ఆ ప్రకారము ప్రయోగించాఁడు. అప్పుడు మొదలు యిప్పటివరకున్నూ అది అప్రయోజకుఁడికి పర్యాయపదమైపోయింది. దాన్నిఁబట్టి సోమయాజులుగారికి కోపం

వచ్చింది. దీన్నిబట్టి యిదిన్నీ సమర్థనీయంగానేవుంది. కానివ్వండి యీ వికల్పాలకేమి! బులుసువారి వంశంలో అంతా మహావిద్వాంసులే అన్నది మనకు కావలసింది. అందులో వేంకప్పసోమయాజులుగారు, అధీతిబోధాచారణ ప్రచారణములుగల మహావిద్వాంసులు. ఆ పుణ్యపురుషుణ్ణి గూర్చి అంతో యింతో ముచ్చటించుకోవడంవల్ల మనం కూడా ధన్యులం. యింకా వీరితండ్రిగారిని గూర్చిన్నీ, తమ్ములు పాపయ్యశాస్త్రులవారిని గూర్చిన్నీ, వారి కొమాళ్ళు ప్రకాశశాస్త్రుల్లుగారిని గూర్చిన్నీ యెంతో వ్రాయవలసివుంది. ఆ వ్రాయడం ప్రత్యేకించి ప్రత్యేకించి శీర్షికలుపెట్టి వ్రాయవలసిందేకాని "సర్రాజు పెళ్ళిలో గుర్రాజుకోకపోఁచ" అంటే తేలేదికాదు. కాఁబట్టి మఱివకప్పుడు వ్రాదామని యిప్పుడింతటితో ముగిస్తూవున్నాను.

ఈ తి బా ధ లు

శ్లో॥ "అతివృష్టి రనావృష్టిర్మూషకాశ్శలభా శ్శుకాః,
అత్యాసన్నాశ్చరాజాన షడేతా ఈతయస్స్మృతాః"

అంటూ యీతిబాధలను పూర్వులు ఆఱింటినిగా పరగణించివున్నారు. యీ ఆఱింటిలో ప్రతివొక్కదానిలోనున్నూ మఱికొన్నింటికి అంతర్భావం చెప్పవలసివుంటుంది. ఆలా చెపితే దొంగలబాధ, దోమలబాధ, రోగబాధ, వగయిరాలుగూడా కలిసివస్తాయి. అసలు శ్లోకానికర్థం వ్రాసి వ్యాఖ్యానం చేస్తాను—

'అతివృష్టిః' అంటే అబిసీనియాలోలాగ విశేషించి యెప్పుడూ వర్షాలు కురియడం. దీనివల్ల ముఖ్యంగా ఆ చెట్టునీడనూ ఆ చెట్టునీడనూ సంసారాన్ని వెళ్ళఁబుచ్చుకొనే ఆగర్భభిక్షాటక జనమున్నూ, పశువులున్నూ, పక్షులున్నూ మిక్కిలీ కష్టపడవలసివస్తుంది. వ్యవసాయానికికూడా యిది చాలా అపకారకమే కాఁబట్టి లోకానికి యిది మిక్కిలీ పీడాకరమని వేఱే చెప్పవలసివుండదు. 'అనావృష్టిః' అంటే? దత్తమండలం వగయిరా ప్రదేశాలలోలాగ అసలే వర్షాలు యెగేయడం. అతివృష్టివల్ల వచ్చే చిక్కుల వంటివే దీనివల్లా కొన్ని వస్తాయి. కనక విస్తరించేది లేదు. 'మూషకాః' దీన్ని గుఱించి వ్యాసాంతమందు విస్తరించ తలఁచి యిక్కడ వ్రాయలేదు. 'శుకాః' చిలకలు. చిలకలంటే? వట్టి చిలకలే అనుకోనక్కఱలేదు. తల్లక్రిందులు పక్షులు వగయిరా మఱికొన్నింటినికూడా వీట్లతోపాటు చూచుకోవాలి. యివి పూర్తిగా తల్చుకుంటే ఫలజాతిని సర్వాన్నీ వొక్కరోజులోనే నాశనంచేసి మనుష్యజీవితాన్ని సాగనియ్యవు. అన్నట్టు 'శలభాః' అనే పదం యెత్తుకోనేలేదు. "రాట్టైకు రేవేమిటి?" అదిన్నీ ఱెక్కలతో యెగిరేదే కనక చిలకలు వగయిరా పక్షిజాతిలో అంతర్భావం చెప్పినా చెప్పవచ్చు. పక్షిజాతికంటేకూడా యీమిడతజాతి సస్యనాశనానికి పెట్టింది పేరు. "మిడతల దండు" అంటూ పెద్దలు చెప్పుకోవడమేకాని యిప్పటికి

సుమారు 25 యేళ్ళకు పూర్వం నేను వీట్లను గురించి యెఱుగనేయెఱుగను. 25 యేళ్ళనాఁడు కోట్లకొలదిగానో అర్బుదాలకొలదిగానో మిడతలు బాగా లాఁడితేఁడేసి ప్రమాణంతో వున్నవి. మన జిల్లాలు కొన్నింటిని ఆక్రమించి ఆకాశంమీఁద వున్నంతసేపు సూర్యరశ్మినిన్నీ, భూమిమీఁద వాలినంతసేపు సర్వసస్యాలనున్నూ మటుమాయంచేసి భగ్గంపాడుచేసి వదిలిపెట్టాయి. అవి సంచరించినంతట్లో దేశములో వున్న చేలన్నీ "అయ్యవార్లంగారి నట్టిళ్ళ" క్రింద మాఱిపోయాయి. కాని వీట్ల జీవితమంతా కలిపితే సుమారు 24 గంటల కాలం కంటే యెక్కువ వున్నట్టులేదు. యిది యెందుకు పుట్టవలసివచ్చిందో? అంతట్లోనే యింతటి లోకాపకారానికి హేతుభూతాలై వెంటనే నశించవ డాని క్కారణమేమో? అని ప్రశ్న వేసుకుంటేమాత్రం జవాబు సుఖసుఖాల తేలదు. యెక్కువపరిశీలనతో ఆలోచించిచూస్తే మనుష్యజీవితానికి మాత్రం యింతకన్న ప్రయోజనమేం కనబడుతుంది? అందులో స్వోదర పోషణకోసం పరాపకారమే నిత్యవ్రతంగా ప్రవర్తించేవాళ్ల జీవితాన్ని గురించి వేఱే చెప్పనే అక్కఱలేదు. అందులోనున్నూ పూర్వజన్మకృత సుకృతంవల్ల యేదో రాజకీయాధికారం పట్టి, ఆ అధికారాన్ని లంచగొండితనం కింద వినియోగపఱిచే పుణ్యజనులు యీ మిడతల జీవితంలో తమ జీవితాన్ని పోల్చి చూచుకుంటే వెంటనే ఆ దుర్వృత్తి వదలకపోయినా కొంత పశ్చాత్తాపమేనా కలిగితీరుతుం దనుకుంటాను. వీట్లని యిందుకోసమే భగవంతుడు లోకానికి పంపివుంటాఁడేమో? మిడతలదండు 25 యేళ్ళనాడు చూడడమైంది. రామదండు సుమారు50ఏళ్లకు పూర్వంచూచాను అది యెక్కడ పుట్టిందో తెలియదు. వొకవూరునుంచి యింకోవూరు రావడమున్నూ, వచ్చేటప్పుడు తోవపక్కనువుండే చెట్లూ చేమలూ విఱిచి పాడుచేయడమున్నూ చూస్తే రామదండు అంటే కోఁతులు కనక ఆ పేరు సార్థకపఱచడంగా కనపడింది. ఆయా గ్రామాల్లో సంతర్పణలూ సమారాధనలూ అనుభవించడం, ఆవూరివాళ్ళద్వారా యింకోవూరు సమీపంలో వున్నది వెదుకుతూ వుండడం యిదే ప్రకారం "గతానుగతికం"గా కొన్ని మాసాలు జరిగింది. దీనిలో వక్క విశేషంమాత్రం వుంది. అది శ్రీరామనామస్మరణ. యిది అంటే యీ దండు చిగురుకు యేవూళ్ళో అంతరించిందో మాత్రం తెలియలేదు. యెక్కడపుట్టిందో? అంతకుముందే తెలియదు. దండుశబ్దసామ్యం వుండడం చేత దీన్ని యిక్కడ వుటంకించవలసివచ్చిందే కాని అంతో యింతో వీధి

పక్కని వుండే చెట్లకొమ్మలను తప్ప యితరసస్యాలను మిడతల దండువల్ల కలిగినట్టు యీ రామదండువల్ల లేశమున్నూ నష్టం కలిగినట్టు లేదు. యింక "అత్యాసన్నాశ్చ రాజానః" అంటే? మిక్కిలీ సమీపంలో, అనగా తన యింటికి దగ్గిఱగా వుండే రాజులు లేరా? రాజానుగ్రహపాత్రులైన రాజపురుషులు. వీరుకూడా యీతిబాధలలోకే చేరతారా? అంటే? వినండి. నా చిన్నతనంలో పదేళ్లవయస్సుపిమ్మట సుమారు వక పుష్కరకాలం ఫ్రెంచిటవును యానంలోనే వెళ్ళింది. ఆ వూళ్ళో కీ॥ శే॥ శ్రీమన్యం మహాలక్ష్మమ్మ జమీందారురాలు నివాసంగా వుండడంవల్ల యెన్నో వైదికానికి సంబంధించిన పుణ్యకార్యాలు వారి మేడకు ఎదురుగా వుండే సత్రంలో తఱుచు జరుగుతూ వుండేవి. వేదంలో ప్రసిద్ధులైనవారు వచ్చి నవరాత్రోత్సవాలల్లో శ్రావ్యంగాస్వస్తివగైరాలు పరస్పరగాత్రాలుకల్పి ఉచ్చైస్స్వరంగా చెపుతూవుంటే తెలిసినా తెలియకపోయినా విని సంతోషించడానికి బదులు ఆ సమీపగృహంలోనే నివాసంగా వుండే పోలీసుశాఖాధికారి ఆవేదఘోష తనకు నిద్రాభంగాని క్కారణ మయిం దంటూ "లీగల్"గా నిషేధించడం నేను బాగా యెఱుంగుదును. అత్యాసన్నులు రాజులుగా వుంటే వుండే చిక్కు కొంచెంమాత్రం సూచించాను. దీన్నిబట్టి యింకా వుండే చిక్కులను చదువరులు వూహించుకోలేకపోరు. పూర్వపురాజుల ప్రభుత్వాన్ని కవులు వర్ణించేటప్పుడు 'నీరీతి' పదంతో వర్ణించడం అందఱూ యెఱింగిందే. యీతిబాధారహితంగా ప్రభుత్వం వుందంటే ప్రజలుమిక్కిలీ సుఖిస్తూవున్నారన్నమాటే. అయితే అతివర్షాది బాధలు దైవికాలుగదా, వాటిని రాజు తొలఁగించడం యేలా గంటూ స్థూలదృష్టులు శంకిస్తారేమో కాని అందుకు శాంతిక్రియలు చేయించినట్లు గ్రంథ దృష్టాంతాలుకొన్ని కనపడతాయి. యింక మిగిలిందల్లా మూషకబాధ. పందికొక్కులుకూడా వీట్లలోనే అంతర్భావంగా చూచుకోవాలి. యిప్పుడేమో వీట్లవల్ల ప్లేగుజాడ్యం వృద్ధిచెంది. ప్రజానాశకంగా పరిణమించడంచేత ఆయా ప్రదేశాల్లో వీట్లని మారణంచేయడం జరుగుతూ వుంది. వెనుకటికాలంలో వీట్లబాధ ఏలా నివారించుకోనేవారో తెలియదు. మనుష్యులలో కలిసిమెలిసి తిరిగే జంతువులలో యింతకొంటె జంతువు లేనేలేదని నాకు తోస్తుంది. ఆహారానికి పాట్లుపడడం ప్రతిప్రాణికిన్నీ తప్ప దనకుందామంటే నిర్హేతుకంగా చక్కని పుస్తకాలు కొఱికి పాడుచేస్తుందిగదా! యీ పనికిమాలిన జంతువు. అది కొంటె

తన మనుకుందామా! లేక యేదో కొరుకుతూవుంటేనే కాని దానికి కాలక్షేపం కాదనుకుందామా! యిందులో పందికొక్కు జాతివుందా? దానిశక్తి మటీ అద్భుతం. దాని కోఅలకల్లా లొంగనిది యినుమున్నా గట్టిజాతి రాయినిన్నీ కనపడుతుంది. కఱ్ఱజాతిలో శ్రేష్ఠమయిందిగదా? అని కొంచెం పచ్చిగావున్న సంసారులు కిటికీలూ ద్వారబంధాలూ తలుపులూ టేకువి చేయించుకొంటారు. యీ పందికొక్కులు ఆజాతికఱ్ఱను అప్పడంకన్నా తేలికగా కొఱికి తనకు కావలసినంత ద్వారాన్ని కల్పించుకుంటుంది. మా గ్రామంలో వున్నయిళ్లల్లో మాయిల్లు చాలా కట్టుదిట్టమయిందని అంతా అనుకుంటారు. యెలకలు మాయింట్లో వున్నన్ని యెక్కడాలేవు. వాట్లనియింట్లో ప్రవేశించకుండా కట్టుదిట్టంచేయడానికి వుపాయం లేనేలేదు. వాట్లకు సమృద్ధిగా తినడానికి ధాన్యం వుండడంచేత అవి మా యింట్లో చేస్తూవున్న హంగామాకు పరిమితే కనపడడంలేదు. కిందనుంచి కిటికీలోకి యెగరడానికి మధ్యమకాంగా ఆసమీపంలో మడతమంచం మీఁద పడుక్కున్న నన్నే యేర్పఱుచుకున్నాయి. పుస్తకాల బీరువాలల్లో ప్రతిరోజున్నూ వీట్లకు సంబంధించిన పురుళ్ళు జరుగుతూనే వుంటాయి. యింటి చూరులనిండా వీట్ల కలకలధ్వనే వినపడుతుంది. సరంబీమీఁద వీట్ల చెడుగుడియాటల ధ్వని కొత్త వాళ్ళకు కొంత భయంకరంగాకూడా కనపడుతుంది. మాకు జితపాటుగా వుండడంచేత నిద్రాభంగం వగయిరాలు కలగడంలేదు. కొందఱు బోనులుపెట్టి వీట్లని పట్టించి తగ్గించాలని ప్రయత్నంచేసి విఫలమనోరథులు కావడం నేను స్వయంగానే యెఱిఁగి వుండడంచేత ఆప్రయత్నం యెప్పుడూ చేయలేదు. ప్లేగువ్యాధి గోదావరిజిల్లాకు భగవదనుగ్రహంవల్ల యింతవఱకు సోఁకకపోఁబట్టిగాని సోఁకే యెడల వీటిబాధ గ్రామపారిశుద్ధ్యంకొఱ. కేర్పడ్డసంఘం వారు యేదేనా వుపాయంచేసి తగ్గించేవారేమో? వీట్లఅభివృద్ధికి పరిమితే కనపడడం లేదు. పంచాంగాలల్లో వుండే వృద్ధి క్షయాలుసరిపోవడంలేదు. క్రమంగా మా యింట్లో మాకోసం నిలవచేసుకున్న ధాన్యంలో భాగస్వాములుగా యివియేర్పడ్డాయి. వీట్లబాధ పడలేక యెంతో కట్టుదిట్టంగా వేశే వకగాదె కట్టిస్తే కట్టించినన్నాళ్లేనా పట్టలేదు. దాన్ని కుచేలుని వస్త్రంకన్నా మిన్నగా జల్లెడతూట్లతో చిత్రించి వదిలిపెట్టాయి. యిప్పుడు వీట్లల్లో పెద్దజాతి పందికొక్కులు కిటికీలను పూర్తిగా చిత్రికపట్టు పడుతూవున్నాయి, యిదంతా మనఅహింసా

పరత్వానికి ఫలితం అనుకోవలసిందేకాని మరేమనుకోవలసింది? ఆమధ్య యీబాధ పడలేక ఒక వూళ్ళో ఒకగృహస్థు మంచిచెడ్డ లెఱిఁగినవాఁడే యింత పాషాణం తెచ్చి కోడలికో కూతురికో యిద్దరికో యిచ్చేటప్పటికి దాన్ని పెరుగూఅన్నంలో కలిపి ఒకచోట పెట్టేటప్పటికి ఆ పందికొక్కులు తిని గోండ్రిస్తూ పరమపదించే ప్రయత్నంలో వుండడం ఆ యింట్లోనే వుండే ఒక ముసాలివృద్ధు చూచి యిదేమిటని ప్రశ్నించే టప్పటికి గతంలో జరిగిన విషయం చెప్పేశారు ఆ యజమానురాండ్రు. అది విని ఆయన 'పిల్లాజెల్లాతో కాపురం చేసేవాళ్ళం మనం యీలాటి పని చేయవచ్చునా?' అని మందలిస్తే వాళ్ళు — 'దుష్టజంతువును చంపితే పాపం లే'దని జవాబు చెప్పారట! 'యివి పాములూ తేళ్లూ వగయిరాల వలె దుష్టజంతువులు కావు గదా!' అంటే? 'పాములు మాత్రం అన్నీ దుష్టజంతువులా? కొన్ని అంటే బురదపాములు నీరుకట్టెలు వగయిరాలకు విషం వుండనే వుండదు. ఆ కార సామ్యాన్నిబట్టే వాట్లని చూచికూడా భయపడుతూ వుంటారు. అలాగే యీ యెలకలలో కొన్ని విషజంతువులుగా వుండకపోయినా కొన్ని విషజంతువులున్నూ వుండడం సుప్రసిద్ధమే. అవి కరిస్తే వెఱ్ఱికుక్క వెఱ్ఱినక్కలతోపాటు చిక్కు తేవడం అందఱూ యెఱిఁగిందే. వెఱ్ఱికుక్కలకూ వెఱ్ఱినక్కలకూ అంటే వీట్లకాట్లకు తరుణంలో అయితే నీలగిరిలో అవ్యాహతంగా కుదిర్చే వైద్యశాల రాజకీయమైనది ఒకటి వున్నట్టు వినబడుతూంది. గాని యెలక కాటుకు అట్టి ఆధారంకూడా వున్నట్టు లే'దంటూ ఆ యజమానురాండ్రు జవాబు చెప్పేటప్పటికి ఆ ముసలాయన జవాబు చెప్పలేక — 'వోహో! వీళ్లు ధర్మసూక్ష్మాలు యెఱిఁగినవాళ్లు కారు. యెప్పుడో మనకి కూడా వీళ్ళీలాటి వుపాయం చేస్తారు. యేమంటే? అవి వృధాగా చావల్ ఖరాబు చేసినట్టే నేనున్నూ చేస్తూవున్నట్టు వీళ్ళకు తోస్తే గతేమి?'టని చెప్పి ఆస్థలాన్నుంచి మఱోస్థలానికి మకాం మార్చుకొన్నట్టు ఆయనేచెప్పగా విన్నాను — అహింసాతత్త్వం తెలుసుకోవడం మిక్కిలి దుర్ఘటంగదా! పూర్తిగా కృతకృత్యులయితే కాలేదుగాని యిందుకోసం ప్రయత్నించేవారు భారతీయులే. అందులో బ్రాహ్మణులు. ఆ బ్రాహ్మణులలో —

"శ్లో. 1. ఆంధ్ర, 2. ద్రవిడ, 3. కర్ణాట, 4. మరాటా, 5. ఘూర్జరా
స్తథా 1. సారస్వతాః, 2. కాన్యకుబ్జా, 3. గౌడా, 4. ఉత్కల
5. మైథిలాః"

అనే దశవిధ బ్రాహ్మణులలోనున్నూ మొదటి అయిదు తెగలవారినీ పంచద్రావిడులనిన్నీ రెండో ఐదు తెగలవారినీ పంచగౌడులనిన్నీ అంటారు. యిందు మొదటి ద్రావిడ తెగవారు బొత్తిగా మాంససంబంధంగాని మత్స్యసంబంధంగాని ఎఱుగనివారు. గౌడులందఱున్నూ మత్స్యభుక్కులు. వారికి కులాచారమేమో, మత్స్యభక్షణంవరకే అభ్యనుజ్ఞనిస్తుంది కానిఅందులో యెవరో శిష్టులమాట చెప్పలేంగాని తక్కినవారు మాంసాశనానికూడా అలవాటుపడ్డవారే అనివినడం. ఆయాద్రావిడపంచకంలో యేమి, గౌడపంచకంలో యేమి అంతర్భావం చెప్పకోదగ్గ బ్రాహ్మణులు చాలామంది వున్నారు. ఉత్కళ బ్రాహ్మణులలో బంగాళీలకు అంతర్భావం చెప్పవలసివుంటుంది - మాదసాలో వుత్కళ బ్రాహ్మణులవాడలో మహాపండితు లనబడే శ్రీ విద్యాభూషణంగారి గృహబహిర్వేదిమీద ఆయనతో యేదో ముచ్చటిస్తూ కూర్చున్నప్పుడు ఆ వీథిని మనవైపున శూద్రవాడలో మోస్తరుగానే చేపలమ్మకొనేవాళ్ళు రావడం చూచేటప్పటికి నాకేమో విడ్డూరంగా కనపడి మనస్సులో దాచుకోలేక నేను - "అయ్యా! మీరు మహావిద్వాంసులుగదా! యిది మీకు హేయంగా తోచదా? దీన్ని మీరెందుకు వర్జించలేదు?" అని ప్రశ్నించాను. దానిమీద ఆయన - "నేనెన్నడూ దీన్ని ముట్టను కాని యింట్లో ఆడవాళ్ళు వగయిరా భక్షిస్తారు." అనిచెప్పి మళ్ళా అన్నారుకదా "అయ్యా! మీరు దీన్ని వర్జించి యెన్నాళ్ళయిం?" దన్నారు. అంటే ఆయన వుద్దేశంలో "మీరు" అనేది నన్నుమాత్రమే వుద్దేశించినమాటకాదు, మీ పంచద్రావిడమున్నూ. అనే తాత్పర్యంలో వుపయోగించినమాట. దానికి నేను తగిన జవాబు చెప్పలేక పోయాను. మనకు దొడ్లల్లో గుమ్మడి. ఆనప, పొట్ల, బీర పాదులు మాదిరిగానే వంగదేశంలో వారివారి పెరళ్ళల్లో మత్స్యాలు ఫలించే బావులుంటూయని చెప్పంగా విన్నాను. నవద్వీపం చదువుకోనడానికి వెళ్ళిన మన పంచద్రావిడ విద్యార్థులు బంగాళీ గురువులకు బజారునుంచి మత్స్యాదులు కొని తెచ్చి పెట్టడంమట్టుకు అప్పుడప్పుడు తటస్థిస్తూ వుంటుందని కీ॥ శే॥ శ్రీమాన్ సముద్రాల వెంకటప్పలాచార్యులవారు చెప్పంగా విన్నాను. అయితే ఆయా మత్స్యమాంసభక్షకులైనవారిలోకూడా భక్షించే జంతువుల విషయంలో తప్ప యితరజంతువిషయంలో చాలాదయాంతఃకరణులు కనపడతారు. శ్రీనూజివీటి నారయ్యప్పారావుగారు (శ్రీరామచంద్రాప్పారావుగారి ప్రథమపుత్రులు)

వేటలో ముక్కీలీ నేర్పరులు సమర్థులున్నూ. యీయన వకరోజున బోనులో పడ్డ యెలుకలను జాగ్రత్తగా వూరివెలుపల వదిలిపెట్టి రావలసిందని నవుకర్లకు అజ్ఞాపిస్తూవుంటే నేను— 'అయ్యా! మీరు స్వయంగా యెన్నో జీవాలను పశుపక్ష్యాదులను వేటలో సంహరిస్తూ వుంటారుదగా! యీ యెలుకల విషయంలో యింత దయచూపడం అక్కజంగా వుందన్నాను. దానిమీద ఆయన 'వేటలో వున్నప్పుడు మాకు గురికి సరిగా అనడం తప్ప యితర విషయం లేశమున్నూ తట్టనే తట్ట'దనిన్నీ 'యితరత్రా మీరెంతో మేమున్నూ అంతే' అనిన్నీ జవాబు చెప్పారు. కాబట్టి యీ యెలుకల విషయంలో యేమి, పందికొక్కుల విషయంలో యేమి అందఱున్నూ బాధకేనా సహిస్తారు కాని చంపడానికి వప్పుకోరు. ఎవళ్లో బొత్తిగా నిమ్నజాతులవాళ్ళు మాత్రం పందికొక్కులను తినడంకూడా వుంది. కొందఱు పీట్లబాధ తొలఁగడాని కంటూ పిల్లులను పెంచడం అచారంగా వుంది. కాని అంతమాత్రంచేత ఆ బాధ నివారించదు సరికదా! పైఁగా పీట్లబాధకూడా తటస్థిస్తుంది. అదిన్నీ కాక పిల్లులకు పందికొక్కులు లేశమున్నూ జంకవుకూడాను. పిల్లులవల్ల యెలుకలున్నూ ముంగులవల్ల పాములున్నూ లేకుండా పోతాయనుకోవడం పిచ్చిమాట. వాట్లకీ పీట్లకీ పరస్పర వైరమన్నమాట నిజమే కాని అవి పీట్లను పూర్తిగా వారించడం వట్టి కల్ల. అశ్వత్థామయెప్పుడో ఆగ్నేయాస్త్రాన్ని కాంబోలను ప్రయోగించి దానితో రస్వసైన్యమూ హతమయిం దనుకొని సంతోషించఁబోయేటప్పటికి మళ్ళా కొంతసైన్యంసజీవంగావుండి కృష్ణార్జునసహితంగా యుద్ధానికిసిద్ధపడేప్పటికిఛీ! అని విరక్తితో యుద్ధపరాఙ్ముఖుడు కావడమున్నూ పిమ్మటవ్యాసులవారేదో బోధించడమున్నూ భారతద్రోణపర్వంలోఅందఱూచదివేవుంటారు. లోకంలో యెన్నెన్నికలరాలు, యెన్నెన్ని ప్లేగులు, యెన్నెన్నియుద్ధాలు వస్తూవున్నాయికావు. అంతమాత్రంచేత జనం పూర్తిగా కాదుగదా, యెన్నోవంతు నశిస్తూవుంది? అసలు నశించడమే లేదని చెప్పగలమా? అలాగే ప్రస్తుత విషయమూ అనుకోవాలి. కాని లోగడ వుదాహరించిన పాషాణప్రయోగం మాత్రం వరసగా కొన్నాళ్లు జరిగితే కొంత శాంతిస్తుందేమో కాని ఆపనికి యే మాత్రం మనస్సంటూవున్నా శుద్ధ కటికవాడైనా కూడా అంగీకరించఁడని వేఱే చెప్పవలసివుండదు, బాధకజంతువుల సంహారానికి కూడా కొందఱు స్వయంగా సిద్ధపడరు. యెవళ్లేనా చేసేవాళ్ళుంటే వాళ్ళకు డబ్బోబదస్కమో

యివ్వడం మాత్రం వుంది. యీ మధ్య మా వూరి రైతులు లేళ్ళవిషయంలో ధనమైతే యివ్వలేదు గాని అలాగే చేశారు. పూర్వమెప్పుడో మా గ్రామ పొలాలలో లేళ్ళు విశేషించి వుండే వంటూ మాతండ్రుల కాలంలో వుండే పెద్దలవల్ల వినడం. లేళ్ళుసంచరించే ప్రదేశం పరమపవిత్రమైనదని వేదవేత్తలు చెపుతారు. మోదుగ చెట్లు వుండే ప్రదేశంకూడా అలాటిదే అంటారు. దర్భలు వగయిరా వుండే ప్రదేశంకూడా అలాటిదే ప్రస్తుతం యెప్పుడో సుమారు నూ ఏళ్ల నాటి మాదిరిగా లేళ్లమందలు మా తోటల ప్రాంతంలో పెరిగిపోయాయి. మావూరి కాపులేమి లంక కాపు లేమి వాట్లను స్వయంగా కొట్టడంగాని యితరత్రనుంచి వచ్చేవేటకాళ్ళు కొట్టడానికి అంగీకరించడం గాని లేకపోవడంచేత మందలుమందలుగా పెరిగి పూర్తిగా చేలు నాశనం చేయడాని కారంభించేటప్పటికి తుదకు విధిలేక వ్యవసాయదారులు స్వయంగా వాట్లను కొట్టడమైతే జరగలేదుగాని కొట్టేవాళ్ళను వారించక పోవడం మట్టుకు జరిగింది. యీ అహింసాతత్త్వం చాలా దుర్విజ్ఞేయం అని మొట్టమొదటే వ్రాసివున్నాను. వృత్రాసురవధ విషయంలో యింద్రుడికి అంతో యింతో సలహాయివ్వడంలో ఋషులున్నూ వున్నారు. అంత ప్రధానంగా కాకున్నా యేకొంచెమో యితరదిక్పాలకులున్నూ వున్నారు. తుట్టతుదకు యింద్రుడు బ్రహ్మహత్య చేశాడు గనక యీ యింద్రపదవికి అర్హుడు కాడని ఆక్షేపించి పదభ్రష్టుణ్ణి చేయడంలోకూడా ఆ యీ ఋష్యాదులే కారకులుగా వున్నట్టు కనపడుతుంది. ధర్మప్రతిపాదకంగా వుండే సత్కార్యాల్లోకూడా చిత్రవిచిత్రమైన చిక్కులు మన వేదశాస్త్రాలల్లో కనపడతాయి. యజ్ఞం చేయడమేమో మహా పుణ్యకార్యంగదా! అందులో సోమవిక్రయణం పాపం, ఆ సోమ మంటూ లేకుండా యజ్ఞం సాగదు. ఆ యజ్ఞభేదాల్లో కొన్నిటిలోనో లేక మహావ్రత మనేదానిలోనో వక బ్రహ్మచారికిన్నీ, వక దాసీకిన్నీ ఆ అగ్నిగుండం సమీపంలోనే కొంతయెత్తు ప్రదేశంలో యేర్పరిచిన మంచెమీదే అనుకుంటాను సమాగమం జరగాలంటూ చెపుతారు, యింకా కొంత వ్రాయవలసి వుందిగాని "అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం" కనక సామాన్య ప్రజలు హేయంగా చూస్తారని వదిలిపెడుతూ వున్నాను, అలాటిహోమం యజ్ఞ పురుషప్రీతికరమై యజ్ఞకర్తకు వుత్తమలోకావాప్తి సంపాదకం యేలా అయిందంటే? అది వేద విశ్వాసం వుండేవాళ్ల ప్రశ్న కాదు. వేదములు రాజసమ్మితాలుకదా!

నా చిన్నతనంలో యానాంలోనే పల్లీలతాలూకు వివాహం ఒకటి దేవాలయంలో జరిగింది. వాళ్లకేమో వివాహంలో హోమాలు చేయడం ఆచారమంటూ ఒకముసలమ్మ కొంత జరిగాక చెప్పింది. అప్పుడు ఆ పురోహితుఁడు లేత కొబ్బరిముఫ్వు కావాలని చెప్పేటప్పటికి ఆ నిశిరాత్రివేళ క్షణంలో వాళ్ళు తీసుకువచ్చారు. ఆ ముఫ్వుటాకులు స్రుక్స్రువంగా యేర్పఱచి పురోహితుఁడుగారు ఆముదంతో హోమాలతంతు సాగించారు. కొబ్బరి ముఫ్వెందుకంటే?- ప్రభుసమ్మితత్వ మనేదే జవాబు. ఆ పురోహితుఁడు వీళ్లకు నాన్‌బ్రాహ్మిన్నేకు హోమాలేమిటి అనే దురుద్దేశంతో చేశాడనుకుంటే తీరిపోతుంది. ప్రస్తుత దాసీ బ్రహ్మచారి సమాగమవిషయం ఆలాటిది కాదుగదా! దీనిమీఁద వేదప్రామాణ్యం వున్నవాళ్లైవళ్లున్నా ప్రశ్నించడానికి అవకాశం వుండదు. లేనివాళ్లో? వాళ్లచిత్తం వచ్చినట్టు అడగవచ్చు. వాళ్లకు జవాబు చెప్పేదెవరు? ఒకాయన 'యజ్ఞంలో మేఁక లోఁగువ జంతువు కనక బ్రాహ్మలు చంపుతూవున్నారు, పెద్దపులిని చంపవలసివస్తే యీ బ్రాహ్మలపస తేలిపోయే' దంటూ అన్నట్టు ఒకరు చెప్పఁగావిన్నాను. అది పిచ్చిమాట. వేదపురుషుఁడు పెద్దపులిని చంపి యేదేనా యజ్ఞంలో హోమం చేయవలసిన దని విధించేయెడల దానికి తగు సాధనసామగ్రిమాత్రం శ్రౌతులు సిద్ధం చేసుకోలేకపోతారా? వేదంలో యేలావుందో ఆలాగే జరుపుకోవడంకన్న వేఱేగత్యంతరం లేదని దానికి సంబంధించిన మీమాంస చెపుతూనేవుంది. అందుచేత ఆ హేయమైన దాసీ బ్రహ్మచారిసమాగమాన్ని నిషేధిస్తే ఆ క్రతువు నెఱవేఱదని వొప్పి తీరవలసిందే, పాపం! ఆ దంపతులు ఆ క్రీడాగృహాన్నుంచి యీ వలికివచ్చి అందు కేర్పడ్డ దక్షిణతాంబూలాది సత్కారాలతో నిర్గమిస్తూ వుండఁగా వారిమీద గోమయోదక సేచనం వగయిరా మర్యాదలు జరుపుతారనికూడా వినడం. అన్నింటికంటేకూడా యీ జంట ధనంకోసం అంగీకరించడంచూస్తే దానికిమించిన దేదిన్నీ లేదని తేలుతుంది దీనికేంగాని యెంత సరిపెట్టుకుందామన్నా యీ లజ్జాకరమైన కృత్యాన్ని కూడా పరమపవిత్రమైన యజ్ఞములో చేర్చుకోవడానికి వేదార్థవేత్తలు యేలాసమ్మతించారో అది దురూహంగానే వుంటుంది. వెధవ యెలకలగోలలోనుంచి పెద్దపెద్ద క్రతువుల విషయంలోకి పాఁకింది మన వుపన్యాసం. యేమి? యెందుకు పాఁకకూడదంటాను. ఎలకేలాటిజీవమో, మేఁకా ఆలాటిజీవమేకద్దా! మేఁకదాఁకా యెందుకు? దోమమాటచూడండీ!

దానిశరీరమెంతో, దానిలో ఉదరభాగ మెంతో, దానిలో వాయువు పుట్టడానికవకాశ మెంతవుంటుందో, ఆ అవకాశంలోన్నుంచి యేమాత్రంధ్వని పుట్టడానికి వీలుందో ఆలోచించండి! భగవద్విలాసం అనిర్వచనీయం కాకపోతే ఆస్వల్ప జంతువుగర్భంలోన్నుంచి వకవిధమైన - అతిసూక్ష్మమైన సున్నితమైన నాదం శ్రావ్యమైనదే వినపడుతుందిగదా! దీన్ని గురించి యే మనుకోవలసివుంటుంది? (అణోరణీయాన్) అంత శ్రావ్యంగా గానం చేస్తూ చెవిదగ్గిఱ నాట్యంచేసే దోమలెన్నో మనచేత చంపఁబడుతూనే వున్నాయి. కాని మన ఆర్యులమతంలో యజ్ఞంలో చంపఁబడే పశువుల విషయంలోనే గత్యంతరం కనపడదుగాని యిలాటివాట్లకు వైశ్వదేవ మంటూ వొకటి నివారకం కనపడుతుంది. యజ్ఞంలో కావాలని బుద్ధిపూర్వకంగాచేసే పశుహింసను మనవారు హింసలోనే చేర్చలేదు. అక్కఱలేదనుకున్నా తప్పని హింస దోషులు వగైరాలది. నిజమైన అహింసాతత్త్వం అంటే జైనులలో కనపడుతుంది. ఆ మతస్థులు ప్రొద్దుగుంకేలోపునే భోజనం చేయడంకూడా హింసకు జంకియ్యేవే. సర్వబాధకమైన తేలునుగాని పామునుగాని చంపడానికికూడా ఆ మతస్థుఁడు లేశమున్నూ అంగీకరించఁడు. అహింసా నిర్వహణంకోసం దంతధావనాదికృత్యాలుకూడా మానినసన్న్యాసులు ఆమతంలో వుంటున్నారన్నది ప్రసిద్ధమే. వారు మలినవస్త్రాలను పరిహరించడమేకాని నీటితో వుతకడంకూడా వుండదు. ఆలా వుతికేటప్పుడు కొన్ని సూక్ష్మ జంతువులకు హాని కలుగుతుం దనియ్యేవే. యేవో పూర్వపక్షాలుచేసి యీ మతాన్ని మన ఆర్యమతాలవారు ఖండిస్తే ఖండించనియ్యండికాని 'అహింసా పరమోధర్మః' అనే వాక్యాన్ని పట్టి నడిచేవారంటే? వారే కాని మన ఆర్యులు కానేకారు. ఇందులో ద్వైతులున్నూ విశిష్టాద్వైతులున్నూ ఆ వాక్యార్థందాకేనా వెళ్ళఁగలుగుతారు కాని అద్వైతులు చాలా దూరంగానే వుంటారు. యీ జైనులున్నూ బౌద్ధులున్నూ వేదబాహ్యులుగానే మనవారి మతంలో కనపడతారు. జినుఁడన్నా బుద్ధుఁడన్నా పర్యాయపదాలే కాని పై రెండుమతాలలోనూ యేమాత్రమో అవాంతరభేదం లేకపోలేదు. జపాను చైనాలలో ఆనాఁడు వ్యాపించిన మతం బౌద్ధమతమే అని తోస్తుంది. ఆమతవ్యాప్తికల్లా ముఖ్యఫలితం అహింస. అది చీనాలో యెక్కడేనావుంటే వుండేమోకాని జపానులో బొత్తిగాలేదు. యెందుచేత? పడమటిగాలి పూర్తిగా సోఁకడంచేతే, సందేహంలేదు. అందులో ప్రస్తుతం జపాను

చైనాలో బాలవృద్ధాతురులనుకూడా హింసిస్తూవుండని పత్రికలలో వ్రాసే వ్రాంతలు నిజాలే అయితే బుద్ధభగవానుడికి యీ జపాను శిష్యులవల్ల కలిగే కళంకానికి మితే కనపడదు. అహింసావిషయంలోనే కానివ్వండి, యితర విషయంలోనే కానివ్వండి యేదేనా మత మంటూ బోధించవలసివస్తే, అది నిరుపద్రవకరంగానే వుంటుంది. తీరా ఆచరణలోకి రావడం తటస్థించాక అది నానావిధాలా మాటి వెఱ్ఱితలలేయడానికి మొదలెట్టి తుట్టతుదకు మొట్టమొదటి మూలసూత్రాలకు దూరమైపోయి మతకర్తలను దోషదూషితులనుగాకూడా చేయవలసిందవుతుంది.

అంతగా చేదస్త్రాలకున్నూ పోక బొత్తిగా చేదస్తమంటూ అన్నింటినీ వదలుకోక వకమాదిరిగా కాలక్షేపం చేసుకుపోతే మన ఆర్యమతం పంచసూనాదోషాలతో కాలక్షేపం జరగనిస్తుంది. యీ దోషాలనుకూడా మనవారు వప్పనేలేదు. యీ దోషాలేవో కొంచెం వివరిస్తాను. "సూనా" అంటే హింస అదిప్రతి గృహస్థుకున్నూ నాంతరీయకతయా అంటే యెంత చేయకుండా వుందా మనుకున్నప్పటికీ తప్పనివిధిగా అయిదింటి ద్వారా సంక్రమించి తీరతుందనిన్నీ. ఆపాపాన్నికూడా యేరోజుకారోజు పోగొట్టుకోవాలనిన్నీ, ఆదోషనివృత్తికై వైశ్వదేవం అనే కర్మని విధించారు. దీన్ని చేసినవారినే పాకయాజిబిరుదంతో వైదికులు వ్యవహరిస్తారు. యిది చేయనిదే బ్రాహ్మణీకం వుండనేవుండదు. ఆ అయిదింటిలోను వకటి 'ఘుల్లీ' అంటే పొయి, దీనిద్వారా యెన్నో పురుగులు చస్తాయి. రెండు 'పేషణి' బహుశః తిరగలి సన్నెకల్లు రుబ్బురోలు వగయిరాలు అవుతాయి. వీట్లద్వారా కొన్ని సూక్ష్మజంతువులు చస్తూ ఉంటాయి. అట్టే గ్రంథం పెంచటం యెందుకు? మనిషి నడిచేటప్పుడు దారిలోనున్నూ, వర్షాకాలంలో పొలాల్లో నేరేడిచెట్ల సమీపంలో వుండే గట్లమీద ప్రయాణం చేస్తూవుంటే కోటానకోట్లు కండచీమలు భూమి యీనినట్టు పరమాణువంత మేరకూడా యెడ లేకుండా వుంటాయి. అక్కడనడుస్తూవుంటే యెన్నో చస్తాయి. అక్కడకి స్వేదజాలుగా వుండేనల్లులూ పేలూవగైరాలతో సంబంధంలేకుండా శిష్టులు పిల్లజుట్లు వగైరా లేర్పఱచుకున్నారు. కాని భార్యలకు శిరోజాలుండక తప్పకపోవడం చేత తద్ద్వారాగా వచ్చే పాతకాన్నికూడా చెటిసగం తామే భరించవలసి వుంటుంది. కనుక మొత్తం వీట్లన్నిటినీ కల్పి వైశ్వదేవమనే పుణ్యకర్మ

ద్వారాగా నివర్తింప చేసుకొన్నట్టయిందనుకోవాలి. బాహ్యదృష్ట్యా వైశ్వదేవానికి ఫలితం యిదేఅయినప్పటికి అంతర్దృష్టినిపట్టి చూస్తే యేజంతువునకు గాని హానిలేకుండా వర్తించరా? పెళ్ళికొడకా? అని ప్రతి మనిషికిన్నీ భగవంతుఁడు విధించినట్టు తేలుతుంది. యిట్టి స్థితిలో ప్రస్తుతం నన్ను పీడిస్తూ వున్న యెలకలకున్నూ పందికొక్కులకున్నూ యేం చేయడానికిన్నీ మన మతరీత్యా వుపాయాంతరం కనపడడంలేదు. యథేష్టంగా తిని మదించి రాత్రి తెల్లవార్లూ పందికొక్కులు చేసే అల్లరికి పరిమితే కనపడడంలేదు. పందికొక్కును చంపితే పై జన్మానికి వుబ్బసం తగులుకుంటుందంటూ పెద్దలు చెపుతారు. దానికి తథ్యంగా యీ మధ్య మా వూళ్ళో వొక సంపన్న గృహస్థు కొన్ని పందికొక్కులని విధిలేక చొరవచేసి చంపించి, చంపించిన కొద్ది రోజుల్లోనే లేవ లేదన్నంతవఱకూ జబ్బుపడి భగవదనుగ్రహంవల్ల మనుష్యలోకంలోకి యిప్పుడిప్పుడే వస్తూవస్తూ వుండడం చూస్తే, వాట్ల అధికారం సాగకుండా యేదో వుపాయం చూచుకోవలసిందే కాని వాటిజోలికి వెళ్ళడానికి లేశమున్నూ మనకు అధికారం వున్నట్టే బొత్తిగా కనపడదు. వుపాయమల్లా కిటికీలకు గాలి తక్కువ వస్తేవచ్చిందని చెప్పి యే యినపతీఁగెలో బెత్తాయించుకోవడం వగైరా. కొట్లు వడ్లు పోసేవి కుచేలుఁడి బట్టల లాగ తయారైనాయి. వాట్లగతి యీ యేఁటికి యేంచేయాలో ఆలోచన పాలుపోవడంలేదు. యీ బాధ అందరికీ వుండేదే. దీన్నిగూర్చి యింతగా వ్రాయడం లోకజ్ఞానశూన్యత్వానికి గుఱు తనుకోవడానికి తప్ప మఱొకందుకు కాదని కొందరంటారని నేను యెఱిఁగీనిన్నీ తీరికూర్చుని దీన్ని వ్రాశాను. యితరులు వీట్లవల్ల యింతటి బాధపడుతూవున్న వాళ్ళు లేరనియ్యేవే, అథవా వుంటే వుంటారుకాక, అంతమాత్రంచేత నాబాధ తీరడం యేలాగ? దీనివల్ల నేను నేర్చుకున్న పాఠమేమిటంటే? ఆర్యమతంకంటే ఉత్తమమైన మతమైతే లేదుగాని ఆ మతంలోవుండి ఆ మతధర్మాలు నెఱవేర్చుకోవాలంటే చాలా దుస్తరం. ఆ చేదస్తంలో వుండేవాణ్ణి. అంతో యింతో జ్ఞానంవుండే మనుష్యుల మాట్లా వుండఁగా జ్ఞానంలేని తిర్యగ్జంతువులుకూడా లోఁకువ చేసి బాధిస్తూ యనేదియ్యేవే. నిత్యమున్నూ జంతుహింస చేస్తేనే కాని పొట్ట గడవనివాళ్ళెందఱో వున్నారు. వాళ్ళందఱూ పిల్లా జెల్లా దోసతోఁటలాగ వృద్ధిగానే వుంటారు. యేం కర్మమో! యెన్నఁడూ చేయనివాళ్ళు కనక యెప్పుడేనా ఆఖుఁకి యే తేలునో యేపామునో చంపడమంటూ తటస్థిస్తే అది

వాళ్ళకి యెల్లప్పుడూ మనస్సును పట్టి పీడిస్తూనే వుంటుంది. మొత్తం భారతాది గ్రంథాలన్నీ యీ వుద్దేశంతోనే ఇలా వటికి ప్రవర్తించాయి. కాని సర్వయాగాది క్రూరకృత్యాలుమాత్రం కోపం తీర్చుకోనే అభిప్రాయంతో ఆరంభించడం మాత్రం సూచిస్తూ వచ్చాయి. దుష్టజంతుమారణంవల్ల లోకానికి యెంతో వుపకారం వుందని యెఱిగిన్నీ మహర్షులు ఆ మారణంవల్ల ఆజాతి అసలేలాగా నశించదని యెఱిగి వుండడంచేత కాంబోలు! వృథాగా యీ హింసారూపమైన పాపాన్ని యీ మహారాజు చేస్తూవుంటే చూస్తూ వూరుకోవడమెందుకని "ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః" చెప్తూ వచ్చారు. చాలా దయాశాలిగావుండే శ్రీ నూజివీటి రామచంద్రప్పారావుగారు వక రోజున ప్రసంగవశాత్తూ అహింసాతత్వాన్ని గూర్చి మాట్లాడుతూ అన్నారు గదా! మాంసభక్షణం హింసామూలకమవడంచేత పూర్తిగా వర్జించతగ్గదే కాని ఆ పద్ధతిని యీ జంతువులు అందులో చతుష్పాత్తులలో మేకలూ గొఱ్ఱెలూ ద్విపాత్తులలో అందులో పక్షులలో ముఖ్యంగా కోళ్ళు, యివి యేమికావలసి వుంటుందో? బోధపడ రాదన్నారు. స్థూలదృష్టిని చూస్తే ఆలాగే కనపడుతుంది. రోజువక్కంటికి ఆ సేతుహిమాచల పర్యంతంలో తెగుతూవున్న మేకలూ, గొఱ్ఱెలూ కోట్లసంఖ్యకు మించుతాయనడంలో అతిశయోక్తిలవమున్నా వుండదుగదా? కోడిగుడ్లను లెక్కపెట్టడం భూరేణువులని లెక్కించడంవంటిదే. యీలా మనుష్యులకోసం యివి హతమౌతూ వున్న మూలచ్ఛేదం కాక సముద్రంలో తరంగాలలాగ మామోలు వృద్ధిలోనే వుండడంచూస్తే వీట్లని గురించిన భగవదుద్దేశమేలాటిదో బొత్తిగా మనస్సుకు అందడమేలేదు. యిన్ని జీవరాసులను యీలా చంపి తింటూవున్న మాంసభక్షకులను యెవళ్ళూ గానిందించినట్టే కనపడదుగాని వేదవిహితమైన కర్మలు చెడిపోతాయనే భయంతోటి యజ్ఞాలలో పరిమితంగా ఆలభనం చేసే మేకలనుగూర్చి చింతించేవారు పలువురు కనపడతారు యజ్ఞానికి ఆసల్లమేకనో తెల్లమేకనో కర్మపరులు తీసుకోవడంమానినంతలో దానికి బలవన్మృతి తప్పుతుందేమో అంటే? "తిరుమలతాతాచార్లగారి ముద్ర"లాగ ఏలాగా తప్పదు. ఈకళ సోమయాజులుగారి గండం తప్పినా మఱునాటి బిస్మిల్లా మంత్రపాఠకుల గండం తప్పుతుందా? అయితే వకటిమాత్రం వుంది. అహింసాపరులమనిన్నీ భూతదయాపరులమనిన్నీ చెప్తూవుండేవారిని యెవరేనా యేమేనా అనడానికి అవకాశం వుంటుందిగాని యితరులని యెవరేమంటారు? అంతేనే

కాని వీరియందు వుండే ద్వేషభావంచేత కాదని విస్పష్టమే. పూర్వకాలంలో జంతుహింస లేదని చెప్పజాలంగాని యిప్పటిమాదిరిగా తదర్థమై శాలా నిర్మాణాలు వున్నట్టు గ్రంథదృష్టాంతాలు కనపడవు. భారతంలో ధర్మవ్యాధుడు చెప్పిన మాటలు కూడా యీ వూహనే బలపరుస్తాయి. మహమ్మదీయ ప్రభుత్వం వచ్చాకైనా శాలానిర్మాణపద్ధతి వున్నట్టు తోచదు. కాని పూర్వంకంటే హింస కొంత తీవ్రరూపం తాల్చిందంటే వొప్పనివారుండరు. ఆ రాజ్యాలలోనే గోవధ బాగా విస్తరించివుంటుంది. సందేహము లేదు. అంతకు పూర్వం నరమేధంతోపాటుగా బహువిరళంగా గోమేధాలు కూడా వుంటే వుండేవేమోకాని మహమ్మదీయులు గోమేధాలు అజామేధాలతోపాటుగానే సాగించారు. యిటీవల వీట్లకోసమంటూ శాలానిర్మాణాలు కూడా యూరోపియను ప్రభుత్వంలో అయాయి. ఆమధ్య నూజివీటిలో కాంబోలును పందులను చంపడానికంటూ యూనియన్ బోర్డువారు శాలా నిర్మాణానికి ప్రారంభిస్తారని తెలిసి మహమ్మదీయులు గోవధకుకూడా అట్టి సదుపాయం కావాలని ఆందోళనానికి మొదలువేయడం వరకున్నూ జరిగింది. బోర్డు ప్రసిడెంటు ఆ జమీందారులలోనే యెవరోవుండి యేలాగో ఆ మాట తమకు దక్కవలసివస్తుందేమోనని చాలా భయపడడం వరకున్నూ మాత్రం నే నెరుగుదును. తరవాత యేం జరిగిందో నాకు తెలియదు. నిన్న మొన్న లాహోరు సిటీలోనే కాంబోలును యీ పుణ్యకార్యానికి శంకుస్థాపన గవర్నమెంటువారే చేసి గృహనిర్మాణం జరిగిస్తూవుండగా ఆ ప్రాంతపు హిందువులు మొర్రో మొర్రో అని లబలబలాడి ఆందోళనచేసి విన్నపాలు పంపుకోగా పంపుకోగా ప్రజాద్వేషానికిది కారణమవుతుంది కాంబోలునని యెంచో, లేక వీళ్ళమతానికి వ్యతిరేకమయిన కార్యం వీళ్ళదేశంలోనే చేయడమెందుకనో అంతటితో ఆపినారని యేదో పత్రికలలో చదివినట్టు జ్ఞాపకం. యీ విధంగా జరుగుతూవున్న నిర్మాణాన్ని ఆపడంవల్ల వచ్చిన నష్టమే 50 లక్షల రూపాయీలనికూడా ఆ పత్రికే వ్రాసింది. నిజంగా అది సంపూర్తి కావలసివస్తే లక్షలతో తేలదు కాక కోట్లతో తేలేదని నే ననుకున్నాను.

"నీ భాగ్యమ్ము లీపాటి కాక సురేంద్రుండు [illegible]యం బడుగ
నీయల్పమ్ము నీ నేర్పునే?"

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

అన్నట్టు సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయాలే యెరుగని మహాసామా జ్యానికి యెంత సామ్రాజ్యమైతే మాత్రం లక్ష్యమేమిటి? మాంసభక్షణ చేయడం లేదని పూర్వపురాజుల ప్రభుత్వాన్ని గూర్చి చెప్పడానికయితే అధారాలు లేవుగాని యీలాటివిషయాల కీలాటి సమపాయాలని యింతింత ద్రవ్యం వెచ్చించి కల్పించినట్టు దృష్టాంతాలేవిన్నీ లేవు దిక్కుమాలిన ప్రారబ్ధం బ్రాహ్మణముండాకొడుకులు గట్టిగా నోరారా యేడవడానిక్కూడా వీలు లేకుండా యెక్కడ్డో వకటో రెండో వాక్యాలు అతిథిపూజకు లేగ దూడను కోసిపెట్టవలసిందని వుండడం వకటిన్నీ, గోమేధంఅంటూ వకటిన్నీ వచ్చి అడ్డుతగులుతూ వున్నాయి. దీన్ని బట్టి మురారి మహాకవి —

"మేధ్యా వత్సతరీ విహాస్య వటుభిస్సోల్లుంఠ మాలభ్యతే."

అంటూ వ్రాశాడుకూడాను. నరమేధప్రయుక్త మంత్రాలే కనపడతాయి గాని జరిగినట్టులేదు. హరిశ్చంద్రుడు చేస్తాడనగా విశ్వామిత్రుడు ఆపుచేసినట్టే పురాణగాథ చెపుతూవుంది. వేదమున్నూ దీనికి వ్యతిరేకించదు. యింకోచోట తన పుత్రుణ్ణి వొకణ్ని చంపి యాగంచేస్తే నూరుగురు కొడుకులు కలుగుతారని పురోహితుడు చెప్పినట్టున్నూ వొకరాజు ఆలాటి యాగాన్ని చేసినట్టున్నూ భారతంలో కనపడుతుంది. అది నరమేధం అనిపించుకుంటుందో? లేదో నిర్ణయించతగ్గశక్తి నాకు లేదుగాని ఆవుపాయం జెప్పిన పురోహితుడికి సంపూర్ణ ప్రాయశ్చిత్తం పరలోకంలో జరిగినట్టు కూడా ఆ భారతంలోనేవుంది. అయితే ఆ యాగకర్తకు మాత్రం పుణ్యలోకమే వచ్చినట్టున్నూ, తుదకు ఆయాగకర్త తన పురోహితుడిక్కూడా శిఫారసుచేసి ఆ నరకబాధను తప్పించినట్టున్నూ దానిలోనే కనపడుతుంది. యింతకన్న నరమేధాలకు ఉదాహరణాలు కనిపించవు. పూర్వ యుగంలో రంతిదేవుడు కాబోలును గోమేధాలు యెన్నో చేసినట్టు కనపడుతుంది. కాని అందులో గోవులు స్వయంగా వెళ్ళి పుణ్యలోకావాప్తికోరకు ఆ మహారాజును ప్రార్థిస్తే ఆయన అంగీకరించినట్టు కనబడుతుంది. అంతేనేకాని [illegible] బ్రాహ్మణార్థ ప్రకరణం లేశమున్నూ లేదు. యీ యుగంలో ఆ గోమేధం చేయడానికి వల్లకాదని మహర్షులెలాగో —

"కలౌ పంచ విసర్జయేత్"

అని పుణ్యం కట్టుకోవడమైతే జరిగింది గాని అయితే యేంలాభం? ఆ ధర్మశాస్త్రానికి కట్టుబడని మహానుభావులు ఆ రంతిదేవుణ్ణి మించిన

యాగాలు చేస్తూవున్నారు. ఆ చర్మాలరాసులవల్ల బయలుదేరిన నీరు మురికి నీరుగా వుండడానికి బదులు మహాపవిత్రమైన జలంకలనదిగా ప్రవహించి నట్టు మన పురాణాలలో వ్రాయబడి వుండగాని యీ చర్మాలవర్తకులు కోటీశ్వరులై యెంతో పేరు ప్రతిష్ఠలు గణించినట్టు మనకు ప్రత్యక్షదృష్టాంతమే కనపడుతూవుంది. పురాణ గాధలతోవ పురాణాలవీ మనతోవ మనదీగా వుండడంచేత ధర్మాధర్మనిర్ణయం చాలా దుర్ఘటంగా కనపడుతూవుంది — "సత్యంబు పల్కఁబడున్" అనే ప్రతిజ్ఞతో ముక్కుమూసుకొని జపతపాలతో కాలక్షేపం చేస్తూవుండే "తృణీకృత బ్రహ్మపురందరులు" మహర్షుల కేమంత కర్మం కాలిందని అబద్ధాలువ్రాసి లోకాన్ని మోసపుచ్చడానికి? నాన్ బ్రాహ్మిన్సులో కొన్ని తెగలవారు యిప్పుడు చెప్పేమాటలుచూస్తే "ఋషు లేమో బ్రాహ్మణజాతికి సంబంధించిన వాళ్ళనిన్నీ, అందుచేత బ్రాహ్మణుల కనుకూలంగానున్నా తమకు అననుకూలంగా నున్నా గ్రంథాలువ్రాసి తమకు మహాద్రోహం చేశా" రంటూ కనపడతాయి. కాని ఆ ఋషులలో కొందరు జన్మతః బ్రాహ్మణులు కానివారు, క్షేత్రతః బ్రాహ్మణులు కానివారుకూడా వున్నట్లు గ్రంథాలవల్లనే అవగత మవుతుంది — అట్టి వాళ్ళుకూడా తమకు వ్యతిరేకంగానే లిఖించివుంటారా? అనే ప్రశ్నకు జవాబు కనపడదు. మొట్టమొదట యీ వ్యాసం ప్రారంభించడమేమో? యీతిబాధలనుగూర్చి- దానికి కారణం యింట్లో మిక్కిలిగా విజృంభించివున్న యెలకల యొక్కా- నున్ను పందికొక్కుల యొక్కానున్నూ కోలాహలాతిరేకం. యిప్పుడు ఋషుల పురాణాలు విషయంగా చూస్తూవుంటే. దీన్ని చూచి లోకం మేమను కుంటుంది? వ్యాస కర్త మతిమాలినవాడని అనుకుంటుంది. లేదా? "కొండనిత్రవ్వి యెలకని పట్టడంఅంటే యిదేకాబోలు" ననేనా అను కుంటుంది. ౬౫ యేళ్ళు దాటినవాళ్ళ బుద్ధి స్థిరంగా వుండదనే మాటకు అంతతో నవుకరీనుంచి తొలగించి యెందుకనో యింట కూర్చోబెట్టి పోషిస్తూవున్న మనగవర్నమెంటు ప్రవృత్తివల్లనే అందరూ తెలుసు కొని వుంటారు కనక ఆమితికికూడా పుష్కరకాలంలో వున్నవాళ్ల వ్రాత లకు తోవాతెన్నూ వుండకపోవడం అంత విడ్డూరం కాదుకదా? నాలుగు మాటలు వక యితిహాసరూప మయినవి ఆ యీ యీతిబాధలలో మొట్ట మొదటిదానికి సంబంధించినవి వ్రాసి దీన్ని ముగిస్తాను. వక బ్రాహ్మణుడు శ్రావణ భాద్రపదాలు వస్తూన్నాయని సప్రయత్నంగా యింట్లో ఆ యీ సామగ్రి

జాగ్రత్తపెట్టుకుంటూ భార్యతో—"శ్రావణభాద్రపదాలు వస్తున్నాయిసుమా" అని మనస్సుమధ్య అంటూ వుండేవాడు. యీ సందర్భం యితరులుకూడా వింటూవుండేవారు. పప్పూ, వుప్పూ, కట్టెలు, బియ్యం, నెయ్యి, నూని, వకటేమిటి? ఆయశక్తులా అన్నీ తెచ్చి భద్రంగా జాగ్రత్త పెట్టుకున్నాడు. అంతట్లో యేదోపనిమీద హఠాత్తుగా యేదో వూరికి ప్రయాణం తగిలింది ఆగృహస్థుకు. సరే! బయల్దేరి వెళ్ళాడు. వెళ్ళివెళ్ళడంతోటట్టే యిద్దఱు బ్రాహ్మణులు ఆ యీ సంగతి సందర్భా లెఱిగినవారు దర్భాసనాలతో వచ్చి వాకట్లో కూర్చున్నారు. ఆయింటి యజమానురాలు చూచి—నాయనలార్లా ఆయన గ్రామంలో లేరు తమ రెవరో దయచేశారు. స్వయం పాకస్థుల్లా వున్నారు ఆ పంచపాళీలో స్వయంపాకం చేసుకోండి అంటూ వుపచారం చెపుతూ వుండఁగా ఆ మోసగాళ్ళు—మా కాలాటి నియమం లేదు మేమే శ్రావణభాదపదాల మన్నారు. అనేటప్పటికి ఆ అమాయికపు యిల్లాలు—వోహో! తమరేనా! నాయనా! శ్రావణభాద్రపదాలు? మా ఆయన మీరాకను గూర్చి చెపుతూనే వుండేవారు. సమయానికి వారు వూళ్లో లేక పోవడం తటస్థించింది. రేపో యెల్లుండో వస్తారంటూ చెపుతూ ఆదరం కనపఱచేటప్పటికి మీ ఆయన మాకు వచ్చేత్రోవలో కనపడ్డారనిన్నీ వారు వచ్చేవఱకున్నూ వుండి మఱీ వెళ్ళవలసిందనిన్నీ తొందరపనిమీఁద యెక్కడికో వెడితూన్నాననిన్నీ మఱీమఱీ చెప్పారనిన్నీ చెప్పి అక్కడే తిష్ఠవేసి—అమ్మా మీవంటి శిష్టాచార సంపన్నుల గృహాల్లో మాకు స్వయంపాకంతో అవసరంలేదు. నీవు మహాయిల్లాలవు, నీచేతి ప్రసాదమంటే? సాక్షాత్తూ అన్నపూర్ణాదేవి ప్రసాదమే అని స్తుతిచేసి వుబ్బించి దేవతార్చనలు చేసుకుంటూ సుఖంగా భోజనం చేస్తూ గృహయజమాని వచ్చేవఱకున్నూ ఆయన కూడఁబెట్టిన సామానంతా వ్యయపరచి యజమాని వచ్చిన సడికని పెట్టి మెల్లిగా పప్పుజాతీఁట్టు జాఱినారు. ఆయన యిల్లు చూసుకుంటే "అయ్యవార్లంగారి నట్టిల్లు"లాగేవుంది. ఆపట్లాన్ని పదార్థమంతా యేమయిందని భార్య నడిగేటప్పటికి ఆ వెఱ్ఱియిల్లాలు...మీరు చెప్పినవారు మీరూ గ్రామాంతరం దయచేసిన వుత్తరక్షణంలోనే వచ్చారుసుమండి! యింకా యిక్కడే వున్నారు. యిప్పుడే యెక్కడికో వెళ్లారు.

అంటూ యేమేమో చెప్పుతూవుండగా పాపం! ఆగృహస్థు- నిర్ఘాంతపోయి నీయమ్మకడుపు బంగారం గానూ! నేను చెప్పినవా రెవరే? అని అడిగేటప్పటికి "మఱిచిపోయారు కాఁబోలును. శ్రావణభాద్రపదాలు ఇద్దరు" అని బదులు చెప్పింది. దానితో ఆయన ఎవరో మోసంచేసి తినిపోయారనుకొని పోనీ "సర్వం బ్రహ్మార్పణం" అని సరిపెట్టుకొని పెళ్లాము తెలివిహీనతకు విచారపడి "స్త్రీలకువిద్యావాసన లేకపోవడంవల్ల కొన్నియీలాటి ప్రమాదాలు వస్తా"యనుకొని శ్రావణభాద్రపదాలు రెండు మాసాలున్నూ యీ యింటిమీఁద కాకి ఆ యింటిమీఁద వాలడానికి వీలులేకుండా వర్షాలు కురిసేరోజులని చెప్పి గృహస్థులు సాధనసామగ్రి జాగ్రత్తపెట్టుకుంటారు. అవి మాసాలు. యీమాత్రము నీకు తెలియదని నేను అనుకోలేదని చెప్పేటప్పటికి ఆ యిల్లాలు తన తెలివితక్కువకు తనలోతానే సిగ్గుపడి భర్తను క్షమాపణ వేడుకొన్నట్టు పుక్కిటిపురాణంగా యెవరో చెప్పఁగా చిన్నప్పుడు విన్నాను. యీ యితిహాసాన్నిబట్టే అనుకుంటాను. యీనాం సమీపంలోవున్న వొకపల్లెటూళ్లో కొంచెం పప్పుభొట్లుమాత్రం వచ్చిన వక బ్రాహ్మణ సోదరద్వయాన్ని శ్రావణభాద్రపదాలని వేళాకోళంగా మాఊ పేరుతో వాడుతూ వుండేవారు. ఆ సోదరద్వయం వేఱువేఱుస్థలాల్లో వొకఁటేరోజున రెండుబ్రాహ్మణార్థాలు చేసేటట్టున్నూ అదికూడా మోసంలోకే చేరుతుంది కనుక యీ పేరు వాళ్లకు వచ్చినట్టున్నూ చెప్పఁగా వినడం. మొత్తం యీతిబాధల్లో అతివృష్టి మొట్టమొదటి దన్నమాట. యీరోజుల్లో సన్న్యాసులుకూడా సంచారం చేయరు. యీతిబాధలు లేనిదేశమే నివాసయోగ్యమైనది. అట్టిది ప్రపంచకంలోకల్లా మనభరతఖండమే అని చెప్పుకుంటారు. ఆలాటి దేశంకూడా యితరదేశ సంపర్కంవల్ల యిప్పుడు యెన్నో యీతిబాధలకు కొత్తకొత్తరకాలకు స్థానభూతం కావలసివచ్చిందికదా! అని విచారం కలుగుతుంది దీపందగ్గిఱ నుంచీ యిప్పుడు మనం పరదేశాలమీఁద ఆధారపడి జీవించవలసిన దుస్థితిలో వున్నాము. పంపులున్నాయని నూతులు కప్పేసుకుంటూ వున్నచోట్లెన్నో కనపడతాయి. యేకారణంచేతేనా పంపు మరమ్మతుకు వస్తే అది సవరణ అయేదాఁకా దాహానికి నీళ్ళు సున్నా అన్నమాటేకదా! మోటార్లూ, సైకిళ్లూ కాలినడకకు స్వస్తిచెప్పాయి. మరబియ్యం దంపుడు బియ్యానికి కొక్కెట్టాయి. డబ్బాపాలు తల్లిపాలని తోసిరాజన్నాయి. యిలా వ్రాస్తే

యెన్నిటినో వ్రాయాలి. పూర్తిగా జీవనం పరాధీనమైపోయింది. రాజకీయ విద్యలను ధనాపేక్ష విధాయకమే అనుకుందాం. స్వదేశ విద్యలకుకూడా దానితో సంబంధం కలిగింది. ఆ యీ సందర్భాలన్నీ పూర్వంకంటేకూడా యిప్పుడు ప్రపంచాన్ని యీతిబాధామయంగా చేసివేసినట్టు తోస్తుంది. విస్తరించినకొద్దీ యీ విషయం పెరుఁగుతూనే వుంటుంది. ప్రస్తుతస్థితినిబట్టి చూస్తే సంసారజీవితమంతా యీతిబాధలతోనే నిండివుంది. పట్నవాసం కంటె పూర్వం పల్లెటూరు కొంత యీతిబాధారహితంగా వుండేది. ఇప్పుడో అక్కడవుండే సదుపాయాలు పల్లెటూళ్ళల్లో కనపడవుగాని అక్కడవుండే యీతిబాధలు మాత్రం కనపడతాయి. కొన్నివూళ్ళకి కోఁతులబాధ విశేషించి కనపడుతుంది. యీ కోఁతులు తాటాకు కొంపలవాళ్ళకన్నా పెంకుడు కొంపలవాళ్లని యెక్కువగా బాధిస్తాయి. కొన్ని వూళ్ళవాళ్ళు వీట్లకు జంకి పెంకుటిళ్లు కట్టుకోవడమే మానుకున్నారు. యివి యెంత బాధపెట్టినాసరే యేదో బెదరించడమే. కాని వీట్లను చంపడానికి మన హిందువులలో యెవరున్నూ వప్పుకోరు. దీనిక్కారణం రామాయణకాలంలో యీ జాతి శ్రీరాములవారికి చేసిన సాయమే అనితోస్తుంది. సుమారు యేడెనిమిదేళ్ళనాఁడు మావూళ్ళో వక కోఁతి ప్రవేశించి గృహస్థుల నందరినీ అల్లకల్లోలపెట్టి బొత్తిగా నిలవనిచ్చిందికాదు. కోఁతులు కుక్కలకు భయపడడం సర్వసామాన్యంగా కనపడుతుంది. ఆ కోఁతి కుక్కలకు లక్ష్యపెట్టేదికాదు సరికదా! వాట్లని పట్టుకొని చెంపకాయలు కొట్టేది. కోఁతిజాతి పగలేగాని రాత్రి చెట్టు దిగిరాదు. యీ కోఁతి రాత్రికూడా సంచరించేది. యిద్దఱు ముగ్గురుంటేే తప్ప మనుషులమీఁద తిరగబడేది. యెక్కడో వక పిల్లిపిల్లను సంపాదించి దాన్ని వక కాలుతో పట్టుకొని తక్కిన మూఁడు కాళ్ళతోటీ రెండు మూఁడుఁరోజులు ప్రతి యింటిమీఁదను తిరుగుతూ వుండడంచూచి యిది చంటిపిల్లలి నెక్కడ యెత్తుకుపోయి యీలాగే తిప్పుతుందో అని గ్రామం గ్రామమంతా హడలిపోయారు. తుదకు ఆ పిల్లిపిల్ల దానిచేతులోనేచచ్చింది. చెప్పేదేమిటంటే ? యింత దుర్మార్గంగా వర్తించినప్పటికీ దాన్ని చంపడానికి యెవ్వరూ అంగీకరించలేదు. పట్టుకుని గోదావరి దాఁటిస్తే వాళ్ళకు కొంత సొమ్మివ్వాలని గ్రామస్థులు యేర్పఱచుకున్నారు. యెవళ్ళో వచ్చి అందుకు ప్రయత్నంచేస్తూ వచ్చారు కాని వాళ్ళకున్నూ అది దొరికిందికాదు. పట్టుకోవడమంటే మాటలా ? మా గ్రామానికి అంటుమామిళ్ళతోపాటుగా

చాలాకాలాన్నుంచి దొంగలవల్లకూడా కొంత పేరు ప్రతిష్ఠలున్నాయి. దొంగలంటే? సామాన్యంగా కన్నాలేసే దొంగలున్నూ తోవలుకొట్టే దొంగలున్నూ కారు. రాజులచేత మెప్పుపొంది మడిమాన్యాలు గడించిన దొంగలు. ఆ మాన్యాలు యింకా అనుభవిస్తూవున్న కుటుంబాలు కొన్ని వున్నాయి. గర్భాధానంరోజున రాజుగారి కొమార్తె కట్టుకొన్న చీరెను చమత్కారంగా దొంగిలించి తెచ్చినప్పుడు అట్టి సమ్మానం జరిగినట్టు చెప్పుకుంటారు. ఆ క్రీడాగృహానికి బల్లసరంబీ చేసివుంది. ఆసరంబీమీఁద సాధన సామగ్రితో యేలాగో ప్రవేశించి చిన్నరంధ్రం చేసి తద్ద్వారాగా తామర తూఁడుగుండా నిద్రాసమయంలో ఆమె కట్టుకున్న చీర తడిసేటట్టు చేయడము తోటట్టుగానే అది చాకిరేవుకు రావడం కలిగిందనిన్నీ అక్కడనుంచి దొంగిలించడానికి సులువు కలిగిందనిన్నీ చెప్పుకుంటారు. ఆలాటి చమత్కారపు దొంగతనాల కుటుంబాలవాళ్లు మాత్రం డులరోజుల్లో యెవళ్ళదగ్గరైనా తృణమో. పణమో అప్పుచేయవలసివస్తే "యేలా తీరుస్తా?" వని అడిగే ఋణదాతకు—కోటిపల్లి తీర్థానికో – అంతర్వేది తీర్థానికో తీరుస్తానని చెప్పడం కూడా యెఱిఁగినవాళ్ళు నిన్న మొన్నటిదాఁకా వున్నారు, వీళ్లు బ్రాహ్మలు వేదం చెప్పుకొనేచోట యెందుకో కూర్చున్నట్టు కూర్చుని కొన్ని పప్పుభొట్లు సంగ్రహించి పరదేశాలకు వెళ్ళి బ్రాహ్మణవేషం వేసుకొని సంపన్నులయిన బ్రాహ్మణగృహాల్లో దేవతార్చనబ్రాహ్మణులుగా చేరి గుట్టూ మట్టూ కనిపెట్టి వీలిచ్చినప్పుడు వెండిబంగారాలు అంకినంతమట్టుకూ సంగ్రహించుకు రావడం జరిగేదని చెప్పుకుంటారు. యీ బాపతువాళ్లిప్పుడు యే స్వల్పమో తప్ప లేరుగాని యిప్పటికి పన్నెండేళ్లకు పూర్వం వొక దొంగ చాలా దారుణమయినవాఁడు వుండేవాడు. మృచ్ఛకటిక నాటకంలో వున్న శర్విలకుడికన్నా వాఁడి సామర్థ్యం హెచ్చని నేను అనుభవపూర్వకంగా నే వ్రాస్తూన్నాను.—వాణ్ణి యెన్నోసార్లు ఖయిదులో పెట్టినా మళ్లావచ్చింది మొదలు ఆపనే చేసేనాఁడు. కేడీలను పరీక్షించడం పోలీసువారికి తప్పనిసరి గనక బీటుతిరిగే పోలీసులు వాణ్ణి పరీక్షించడానికి వెళ్లేటప్పుడు వొంటి ప్రాణంతో వెళ్లవలసివచ్చేది. ఆసమయంలో వాఁడు తాగివున్నట్టాయెనా వీళ్లను సుఖసుఖాల వదిలిపెట్టక యేదో అమర్యాద చేసేవాఁడు. వాఁడంటే వీళ్ళకు భయం. మొండివాఁడు రాజుకన్నా బలవంతుఁడుగదా! తాపీపనిలో చాలా గట్టి వాఁడయివుండికూడా వాఁడు అదినౌకరీ అనిపించుకుంటుందని కాఁబోలును

మళ్లామళ్లా యీ వృత్తిలోనే తిరిగేవాఁడు.—"నిక్కమ్ముగ నొక్కనిన్ గొలుచుకన్నను దొంగతికమ్ము తక్కువే" అన్న మృచ్ఛకటికకు వాఁడేయిటీవల వుదాహరణంగా కనఁపడతాడు. మనిషిని చంపడమంటే వాడికి కోడినికాదు దోమని చంపడంకన్నా యెక్కువకాదు. వాఁడి జీవితంలో కొన్ని హత్యలయితే చేశాఁడు కాని వాఁడికి వురిశిక్ష పడలేదు. పట్టపగలు మా రోడ్డున వం టెద్దుబండి వెడుతూవుంటే అందులో నగలూ నాణేలూ వున్నాయంటే యెందరు చూస్తూవున్నా సరే! దొంగిలించాఁడన్నమాటే. చూచినా చూచినట్టు సాక్ష్యం చెప్పేటట్టయితే శిక్షలోనుంచి వచ్చాక చంపేస్తాఁడనే భయంచేత సాక్ష్యం చెప్పేవారుకారు. సుమారు వాఁడికి అఱువైయేళ్ళు దాఁటేఁదాకా యీలాగే నడిచింది. అసలింటి కాపులని యెందఱినో యేమిరా అనే పిలిచేవాఁడు. యేపాలాన్నుంచేనా వచ్చేటప్పుడు నేనుకనక వాఁడికి తారసిస్తే యెంతో వినయంగా నమస్కారాలు చేస్తూ వెంటఁబడేవాఁడు. ఖయిదులో వున్నరోజుల్లో యితరజిల్లాల ఖయిదీలున్నూ తానున్నూ కలిసికొని మాట్లాడుకొనేటప్పుడు తనవూరు కడియమని తెలియడంతోటట్టే వాళ్ళు నన్నుఁగూర్చి అడిగేవారంటూ కూడా చెప్పేవాఁడు. ఖయిదులో వున్నరోజులలో తానుచేసే చిత్రవిచిత్ర చర్యలు వర్ణిస్తూ యింటిదాఁకా వచ్చేవాఁడు. తాగికూడా వుండడంచేత సుఖసుఖాల వదలిపెట్టేవాఁడు కాఁడు. వదలించుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తే కనిపెట్టి అనేవాడు కదా?-'అయ్యా! నేను దొంగననే హేతువుచేత మీరు భయపడుతూన్నట్టున్నారు. నేను దొంగనే అనుకోండి. నిజమే కాని సామాన్యులయిళ్ళల్లో నేనెన్నఁడూ దొంగతనం చేయనుసుమండీ!' అనేవాఁడు. తుదకు ఇప్పటికి 13 ఏళ్ళనాఁడు కోరుకొండ తీర్థంతోవలో వొక దొంగతనంచేసి వచ్చి దాన్నిగుఱించి వూళ్ళోవాళ్ళు సాక్ష్యం తనకు అనుకూలంగా యివ్వమనే టప్పటికి వాళ్ళనందఱినీ నఱకడానికి సంకల్పించుకొని మేదరాణ్ణి బెదిరించి కత్తి సంపాదించి వొకణ్ణి నడిరోడ్డుమీఁద పడవరేవుదగ్గిఱ మొగం కడుక్కుంటూ వున్నప్పుడు నఱికి యింకో ఆఁడమనిషి యెప్పుడో అఱువడిగితే బియ్యంయిచ్చింది కాదని దాన్ని జెబ్బమీఁద నఱికి వూరంతా ౫-6 గంటలు అట్టుడికినట్టు వుడికించి యేకచ్ఛత్రాధిపత్యంగా ప్రభుత్వం సాగించి పోలీసువారు వస్తూన్నారని తెలిసి వొక చెట్టెక్కి సాయుధుఁడుగా కూర్చున్నాఁడు. ఆ చెట్టు యెక్కడంలో యే కోఁతిన్నీ వాఁడికిపోలదని నేను అనుకున్నాను. వాణ్ణి పట్టుకోవ

డానికి శక్యమయిందికాదు. తుదకేలాగయితేయేమి కింద పడేటట్టు చేశారు. చేతులోవున్న బ్రాండిబుడ్లు పగిలి గాజుముక్కలు గుచ్చుకొని చచ్చాండన్నారు. చెప్పేదేమిటంటే? వానరజాతికూడా యించుమించు 'నరజాతికి దీటయిందే; కాదు కాదు లాఘవంలో చాలా అతిశయిస్తుంది. దాన్ని పట్టుకోవలసివస్తే సుఖసుఖాల జగుతుందా? దానిచేత గాయాలుపడి చాలామంది ఆసుపత్రిలో కట్లుకట్టించుకోవలసి వచ్చింది. తరవాత యెవళ్ళో పట్టుకుంటామన్నారు. యిఱవైయైదు రూపాయిలిమ్మన్నారు. దస్తుచేసి యిచ్చుకున్నాము. సకల చిక్కులూ పడి యేలాగయితే యేమి ప్రాణావశేషంగా వున్నప్పుడే పట్టుకున్నారు. కొవ్వూరు ప్రాంతంలో వదిలిపెట్టినట్టున్నూ తరువాత అవి అక్కడ మరణించినట్టున్నూ విన్నాము. చెప్పేదేమిటంటే? యెంత చిక్కువచ్చినా కోతినిగాని పందికొక్కునుగాని చంపడానికిగాని చంపించడానికిగాని మన హిందువులు సమ్మతించరు. మాంసభక్షకులు స్వహస్త పరహస్తాలచేత యేవో కొన్ని జంతువుల చావుకు సమ్మతించేవారే అయినా పయి జంతువుల విషయంలో బ్రాహ్మణులతోపాటువారే. యీ విషయంలో పాశ్చాత్యులే అయితే లేశమున్నూ వెనుదీయరు. వారికి దానివల్ల ప్రత్యవాయం కలిగినట్టున్నూ వినం. మనకయితే వెంటనే కలిగి తీరుతుంది. దానితో పదిమందిన్నీ - "అదుగో ఆ పని చేశాడు. వెంటనే దృష్టాంతం కనపడిం"దంటారు - "యదనంతర" న్యాయాన్నిబట్టి అదీనిన్నీ సరిగా నే తోస్తుంది. పూర్వం యేదేనా ఘోరకృత్యం చేయవలసివస్తే యేకచ్ఛత్రాధిపత్యంగా యేలే చక్రవర్తికూడా జంకేవాడు. యిప్పుడో పేరుకు గుళ్ళో దేవుడులాగ ప్రభువంటూవున్నా పాలించేది దేశంలోవుండే నోరుగల ప్రముఖులెవరో కొందఱుగా వుండడంచేత ప్రత్యవాయజనకమైన పనులు చేసినా వాట్లవాల్ల వచ్చే ప్రత్యవాయాలు సంఘముమీద "తిలాఃపాపం తలో పిడికెడు"గా సర్దుకుపోతూ వున్నాయి. కాని బాధిస్తూవున్నట్టులేదు యేదో ప్రసక్తాను ప్రసక్తంగా యింత వ్రాశాను - గృహస్థుకు యీతిబాధా సాహిత్యం చాలా అవసరం. అట్టి యీతిబాధలను కొన్నిటిని కనపఱిచి వ్యాఖ్యానించివున్నాను. మఱికొన్ని యింకా లేకపోలేదు. అవీ వ్రాస్తాను. భగవంతుడు సర్వదయాపరుడు అట్టి యీతిబాధలను తొలగించి తన ప్రజలకు సర్వవిధాలా సుఖప్రదాత అగుగాక అని ఆశీర్వదిస్తూ దీన్ని ముగిస్తున్నాను.

కొత్తరకం ఈతిబాధలు

యిదివరలో మన పూర్వులు ఆకాలాన్ననుసరించి చెప్పిన యీతిబాధలనిగూర్చి వక విపులమైన వ్యాసాన్ని వ్రాసివున్నాను. యిప్పటి దేశకాలపాత్రాలనుబట్టి చూస్తే యెన్నో యీతిబాధలు కొత్తరకాలు కనపడతాయి. యివన్నీ చాలాభాగం యీ యిరవయ్యో శతాబ్దంలోనే యెక్కువ వ్యాప్తిలోకి వచ్చి గృహస్థులను పట్టి పీల్చి పిప్పిచేస్తూ వున్నాయి. యీ బాధలు పట్నవాసాలలో వుండేవాళ్లకి చెప్పనే అక్కరలేదు. పల్లెటూళ్ళవాళ్లని కూడా కొంతవఱకు బాధిస్తూవున్నాయి. వీట్లని యిన్నీ అన్నీ అని చెప్పడానికికూడా శక్యంగావున్నట్టు తోఁచదు. యివి యెప్పటికప్పుడు వుద్భవిస్తూ సంతానవంతులకి మఱీ బాధకంగా వున్నాయి. మగపిల్లవాఁడంటూ పుట్టి వాఁడు బ్రతికి బట్టకట్టే యీడు వచ్చేలోఁగానే వాఁడికి రోజు వక్కంటికి వొకటో రెండో పెట్టెలు సిగరెట్లు లేక బీడీలు వుండితీరాలి. అందులో అనేకరకాలు. వొక్కొక్కటి రు 0-3-0 అణాలుకూడా ఖరీదు వుండే సిగరెట్లు (పెట్టి కాదుసుఁడీ) వుంటాయనిన్నీ అట్టివి తప్ప తనకు పనికిరావనిన్నీ వక వైదిక బ్రాహ్మణ కులస్థుఁడు, పూర్వ్యపురకం ప్లీడరీలో బాగా సంపాదించిన ప్రయోజకుని పౌత్రుఁడు, విదేశాలకు వెళ్ళి అక్కడి విద్యమాత్రం వినాఁగా తక్కిన అలవాట్లలో చాలాభాగం అబ్బినభాగ్యశాలి చెప్పఁగా విన్నాను. అసలు మన దేశంలోవుండే ప్రజలలో వొక్కొక్కనికి యావరేజీని రోజుకి రు 0-1-6 పైసలో, 7 పైసలో! ఆర్జన కనపడుతుందని యెవరో ప్రాజ్ఞుఁలు వ్రాయఁగా యేదో పత్రికలో యెప్పుడో చదివినట్టు జ్ఞాపకంవచ్చి అనుకున్నానుగదా!— యీయన పితామహుఁడు బాగా గడించి ఇచ్చిపోయినాఁడు కనక ఈ అగర్భ శ్రీమంతుఁడు, ఈ అదృష్టశాలి ఇంత వెలగల సిగరెట్లురోజూ కాల్చుకుఁటూ ఆయన ఆర్జనకు సార్థక్యాన్ని కలిగిస్తూ వున్నాఁడు. ఇతరులగతి యేలాఁగ? అనివిచారపడ్డాను. ఈలాటివాళ్ళ కోసం నానాపాపాలకూ లోఁబడి ఆర్జించడం ఎంతేనా అనుచితంకాకపోదు. అయితే బీదలు యీలాటి అభ్యాసాలే మానుకుంటారేమో? అని సమాధానం చెప్పుకోఁబోయాను, గాని కుఱ్ఱకారులో సిగరెట్లు నోట్లోలేని వ్యక్తే నాకు కనుపించింది కాదు. సుమారు యిప్పటికి యెనిమిదేళ్ళనాఁడు గుడివాడనుంచి

స్వగ్రామానికి జరూరుపనిమీఁద రావలసి వచ్చి శివరాత్రి రేపనేనాఁడు చిక్కుగా వుంటుందని యెఱిఁగికూడా రైలెక్కాను. కోటప్పకొండ అడ్డా విడిరోజవడంచేత ఆవేళ రైలులో వున్న తొడితొక్కిడి వ్రాయడానికి వశంకాదు. ఆ రైలులో వక బ్రాహ్మణ కుఱ్ఱవాఁడు అంతకు మునుపు తెచ్చుకొన్న సిగరెట్లు అయిపోవడమున్నూ స్టేషనులో యెక్కడేనా కొనుక్కుందామంటే, వున్నచోటునుంచి కదలడానికి వీలులేకపోవడమున్నూ తటస్థించి పడ్డ బాధ నేను చూడలేకపోయాను. యెందఱినో "అగ్నేయంతి" చేశాఁడుగాని యెవళ్ళూ భిక్ష పెట్టలేదు. ఆ కుఱ్ఱాఁడి వయస్సు సుమారు పదేళ్ళు. అప్పుడు నావద్ద మా రెండో చిరంజీవి అదే యీడువాఁడున్నాఁడు. వాఁడుకూడా చాటునామాటునా అప్పటికే అలవాటు పడ్డాడేమో? అని నాకు అనుమానం వుండడంచేత– "చూచావా, నాయనా! ఆ పిల్లాఁడు పడేబాధ చూచావా?" అంటూ యేవో నీతివాక్యాలు కొన్ని బోధించాను. ఆ కారణంచేతో యేమో వాఁడుమాత్రం యీ అలవాటుకు లోఁబడలేదు. బీడీలు యింతింత వలగల వున్నాయో లేవో కాని మన దేశంలో వాట్ల ప్రచారమున్నూ ఆ బాలవృద్ధంగా వ్యాపించేవుంది. మా చిన్నతనంలో చుట్టలేకాని యివిలేవు. డబ్బు 1 కి యిరవైచుట్టలదాఁకా యిచ్చేవారు. సిగరెట్లూ, బీడీలూ వచ్చాక చుట్లలేమేనా చవకైనాయేమో? అనుకుంటే అదిన్నీ కనపడదు. అవి డబ్బు 1కి రెండూమూఁడూగా వున్నాయి. మొత్తం యీ మూఁడూగాని యిందులో రెండుగాని అధమం వకటిగాని అభ్యాసం లేని బాలవ్యక్తి నూటికి యే వొకటో తప్ప కనపడనే కనపడదు. కాస్త నాగరికత కలవాళ్లు మాత్రం చుట్టజోలికి రారు. యే బ్రాసులుగావుండే పైల కాపుకుఱ్ఱాళ్ళు చుట్టలూ కాలుస్తారుగాని వీట్లల్లో యేదో మహావిశేషం వుందని యీ నాగరికపు చుట్టలు (సిగరెట్లు, బీడీలూ) కూడా పండుగపబ్బాలు తటస్థించినప్పుడు మాధానంగా కాల్చుకుంటూ వుంటారు. యిది యిప్పటికాలానికి సామాన్యసంసారులకు వక యీతిబాధగానే కనపడుతుంది. కొంచెం వైదీకవేషంగా వుండేవాళ్లకో? చెప్పనే అక్కరలేదు. యిది చుట్టకంటేకూడా అనారోగ్యమనిన్నీ దీనివల్ల గుండెజబ్బు వగయిరా యెన్నో జబ్బులు బయలుదేరతాయనిన్నీ యింగ్లీషుడాక్టర్లు చెప్పడమే కాకుండా పత్రికలలో కూడా వ్రాస్తూవుంటారు. కాని ఆ మాటలు యెవరూ పాటిచేసినట్టు కనపడదు. యితరుల మాటదాఁకా

యెందుకు? ఆ డాక్టర్లే సిగరెట్లను శరపరంపరగా కాలుస్తూవుంటే, యేమనుకోవాలి? పాశ్చాత్య నాగరికతకు యిది వక శిరోభూషణంగా వున్నట్టు ఆ నాగరికతకు అలవాటుపడినవారి ప్రవృత్తివల్ల గోచరిస్తుంది. యెందరో యిది నోట్లో వుంటేనే కాని మాట్లాడనేలేరు. మనదేశస్థులలో చుట్టకంటె నస్యానికి సభాపూజ్యత వున్నట్టే ఆ దేశంలో సిగరెట్లకున్నూ సభాపూజ్యత వున్నట్టు కనబడుతుంది. యెంతవఱకు సత్యమో? కాని కొన్ని బ్రాహ్మణాగ్రహారాలల్లో నవనాగరికత ముదిరిన బాలికలుకూడా పేకాడుకుంటూ సిగరెట్లు కాల్చుకుంటూ ఆనందంగా కాలక్షేపం చేస్తూన్నట్టు వినడం. అయితే నవనాగరికులు స్త్రీస్వాతంత్ర్య ప్రథమ సోపానంగా భావిస్తారనుకుంటాను దీన్ని. చుట్ట కాల్చడంకూడా పూర్వం స్త్రీలలో అంతో యింతో లేకపోలేదుగాని ఆ స్త్రీలు వేశ్యలూ యింకా తక్కువ తరగతివాళ్లూగాని బ్రాహ్మణాగ్రహారాల కర్మం యీలా కాలినట్టు తెలియదు. కొంచెం వెలమ జమీందారులలోకూడా యీ కాల్పు వుందని వినికి. విజయనగరం సంస్థానంలో యేడువందల బ్రాహ్మణాగ్రహారాలున్నట్టున్నూ శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజులుంగారి తండ్రో, లేక తాతగారో, ముత్తాతో వక పరియాయం ఆ అగ్రహారాలు చూడడానికి వెళ్లేటప్పటికి వేదశాస్త్రప్రచారం కలికంలోకి కూడా కపనడక యెక్కడచూచినా చుట్టకాల్పులున్నూ వీట్లకు సంబంధించిన పరికరాలున్నూ కనపడేటప్పటికి ఆయన చాలా నొచ్చుకొని -"అన్నా! తుట్టతుదకు అలాటి వంశస్థులంతా యీ స్థితికి వచ్చారుగదా! అని చింతపడి దీనికి వుపాయం యేమిటని ఆలోచించి వెంటనే - "అగ్రహారాలన్నీ జప్తు చేశా"మని ప్రకటించేటప్పటికి యేకొంతమందో రాజుగారి దర్శనం చేసుకొని మనవిచేసుకోవడానికి అక్షతకల తలకాయలు అక్కడక్కడ విత్తినాలలాగ ఇంకా వున్నారు కనక వారువచ్చి నెత్తీ నోరూ మొత్తుకుంటే మహారాజులుంగారు—"మీకు యీ అగ్రహారాలు యెందుకైతే పుట్టివున్నాయో ఆస్థితిలో వుండేపర్యంతమున్నూ వక్క పైసాకూడా మీకు ముట్టదు. యీలోగా మేంవసూలుచేసి మంచిస్థితికి వచ్చినవెంటనే యావత్తున్నూ మీకు యిచ్చి వేస్తాము" అని శాసించేటప్పటికి 'జహద్దేవరా' అని మళ్లా అగ్రహారాలవారందఱూ తల తడిమిచూచుకొని వేదశాస్త్రాలలో కృషిచేసినారనిన్నీ మహారాజులుంగారి మెప్పును పొంది మళ్ళా అగ్రహారాలు నిలబెట్టుకున్నారనిన్నీ వినడం. యిప్పుడు ఆలా శాసించి మనలని బాగుచేయడానికెవరున్నారు?

అన్నింటికీ కాంగ్రెస్సువారే కనపడతారు. వారు యెన్నిటికని కలగఁజేసుకుంటారు పాపం! వొకజిల్లాలో మద్యపాననిషేధానికి వుపక్రమిస్తే 24 లక్షలు బడ్జెట్టులో లోటు కనిపిస్తూవుందిగదా! యీ సిగరెట్ల దిగుమతీని నిషేధిస్తే యెంతలోటు కనిపిస్తుందో? యివన్నీ పూడ్చాలంటే శక్యమో? కాదో? అదిన్నీ కాక ఆ యీ వస్తువులు లేకుండాచేసి మాన్పించడమనేది కొత్తపంథ. మన పూర్వుల పంథ యిది కానేకాదు. నీతిచేత మనుష్యులు దుర్వ్యసనాల నుంచి తప్పించుకోవలసిందనేకాని. స్త్రీలను లేకుండాచేసి పురుష వ్యభిచారాన్నీ, పురుషులను లేకుండాచేసి స్త్రీ వ్యభిచారాన్నీ, మద్యం లేకుండా చేసి తాగుణ్ణీ తగ్గించడం కానేకాదు. సమస్తమూ వుండనే వుంటాయి. వున్నా యెవఁడు యోగ్యుఁడుగా వుంటాఁడో వాఁడే గణనీయుఁడని వాళ్ళ తాత్పర్యం. అట్టి యోగ్యత కలగడం యేమహావ్యక్తులకోతప్ప దృశ్యాదృశ్యం. కనక పదార్థం దొరక్కుండా చేస్తే - "పురుషాణా మభావేన సర్వానార్యః పతివ్రతాః" అనే మాదిరి నేఁటి ప్రాజ్ఞులు సదుద్దేశంతోనే వక కొత్తమార్గం తొక్కుతూ వున్నారు. దీన్ని కాదనడానికి అంతకన్నా మంచిమార్గం చూపించేవారయితే తప్ప చేతఁగాని ఆక్షేపకులకు యుక్తంకాదు. కాఁబట్టి యీ యీతిబాధను తప్పించడానికి యీ సిగరెట్ల దిగుమతీ లేకుండా ఏదేనా సదుపాయం యిప్పటి గవర్నమెంటు చేస్తే చాలావిధాల బాలకులు బాగుపడతారని నాకు తోస్తుంది. కల్లుదుకాణాల స్థానంలో 'టీ-కాఫీ' వగైరా పానపదార్థాలు విక్రయించే దుకాణాలు వెలిశాయంటూ కొన్ని పత్రికలు సంతోషాన్ని వెలిపుచ్చాయి. కాని ఆ సంతోషం కొంత ఆపాతరమణీయంగా లేకపోలేదుగాని బాగా విచారిస్తే మన పూర్వజీవితానికిన్నీ మన ఆంధ్రదేశానికిన్నీ యివీ అనర్థాపాదకాలే అవడంచేత - "ముల్లు వుచ్చి కొఱ్ఱు డఁచిన" చందమే అనుటకు సందేహంలేదు. కాని ప్రపంచదృష్టిలోమాత్రం యిది "గుడ్డిలో మెల్లగా" కనబడుతుంది. అయితే యీ వుద్యమాన్ని నడిపేవారు దాక్షిణాత్యులు కావడంచేతనేమి, వారికి 'కాఫీ-టీ' పానం అనుశ్రుతంగా వున్నదే అవడంచేతనేమి దీనికి వారు సంతోషించారంటే వింత కనపడదు. మనదేశంలోకూడా యజ్ఞంలో శ్రౌతులదగ్గఱనుంచిన్నీ సర్వదా సదాచారాలలో అసిధారావ్రతంగా సంచరించే వితంతువులదగ్గఱనుంచిన్నీ పితృకార్యాలలో నిమంత్రితులైన భోక్తల దగ్గఱనుంచిన్నీ దీనికి అలవాటుపడి పవిత్రమైన దాన్నిగా భావిస్తూ

వుండడంచేత విధిలేక దీనికి మన ఆంధ్రులున్నూ సంతోషించతగ్గదే. మొత్తం యీ కాఫీ-టీలుకూడా గృహస్థులను వకవిధమైన యీతిబాధలలోకే చేరతాయని నా వూహ. అయినా మద్యపానమంత బట్టవిప్పుకొని నాట్యంచేయించే శక్తి వీట్లయందు లేదు కనక తదపేక్షయాదీన్ని యీకాలంలో అంగీకరించక తీరదు. నల్లమందు అలవాటయినవాళ్లకు సమయానికి అది పడకపోతే కాళ్లూ చేతులూ లాగడం వగయిరా దుర్దోషాలు బయలుదేరినట్టే యీ కాఫీ-టీలు కూడా సమయానికి పడకపోతే తలనొప్పి వగయిరా దుర్దోషాలు కనపడతాయని వారువారు అనుకుంటూవుంటే విన్నాను. నల్లమందు బాలవృద్ధాతురుల రోగాలకు మందుగా అనాదిగా మనదేశంలోనూ యితర దేశాలలోనున్నూ వాడుతూ వున్నవిషయం యెఱిఁగిన్నీ దాన్ని నిషేధింపఁబూనినవారు తత్తుల్యమే అయిన దీన్నికూడా క్రమంగా నిషేధిస్తారనే వూహించాలి. యిఁక సబ్బునుగూర్చి మాట్లాడుకుందాం. పై పదార్థాలలాగ యిది లోపలికి సేవించేదైతే కాదు గాని బీదలకు దీనివల్ల కొంత అనవసరపుఖర్చు కల్పితమవుతూవుంది. నాలుగు కుంకుడుకాయలో కాస్త సీకాయో వుపయోగించే దానికి పట్నాలు సరేసరి, ప్రతీపల్లెటూరు గృహస్థులున్నూ దీన్ని విశేషించి వాడుతూ వున్నారు. దీనిలోనూ సిగరెట్లలోలాగే అనేకరకాలు ఉన్నాయి. అందులో హెచ్చువెలకలవి యెన్నో వున్నాయి. ధనికులు ఆలాటివాట్లను తృణప్రాయంగా వాడి చాలాసొమ్ము వృథాచేస్తూన్నారు. కాని అది వారి కొకలక్ష్యంలోదికాదు- "పులినిచూచి నక్క వాత పెట్టుకుం"దన్నట్టు పల్లెటూరి బీదలుకూడా ఆలాటి సబ్బులకే ప్రయత్నిస్తూన్నారు. ముఖ్యంగా వీట్ల అవసరం స్త్రీలకు. వాళ్ళనాగరికత గడియ కొకరీతిని మారుతూవుంది. పాశ్చాత్యులు భార్యల నాగరికతకు తగ్గ వస్తువులు తేలేక యెందరో బ్రహ్మచారులుగానే వుంటారని వినడం. ఆయోగం యీ కొత్తనాగరికతను అవలంబించే స్త్రీలవల్ల మనభారతీయులకుకూడా తారసిస్తుందని తోస్తుంది - దీనితో కొన్ని పౌడర్లుకూడా చూచుకోవాలి. పూర్వం యీ మాత్రం నాగరికత లేకపోలేదుగాని అది సార్వత్రికంకాదు- యీ పౌడరుకు బదులుగా లోధ్రపుష్పచూర్ణాన్ని వాడేవారని- "నీతా లోధ్రప్రసవరజసా పాండుతామాననే శ్రీః" అనే మేఘసందేశంవల్ల తెలియవస్తుంది. ధనికుల కేవిన్నీ బాధించవుగాని సామాన్యగృహస్థులకు యివన్నీ యీతిబాధ తరగతిలోవే. అధమం నెలకు నూఱురూపాయీలేనా సంపాదించే వాఁడయితే తప్ప

ఆయీ నాగరికతకు సంబంధించిన సామాన్య సంసారాన్ని యీఁదఁజాలదు. మా చిన్నతనంలో నెలకు పదిరూపాయీలు తెచ్చుకునే గృహస్థు చక్కఁగా సంసారాన్ని యీఁదుకోఁగలగడమే కాకుండా పైఁగా అతిథి, అభ్యాగతులనుకూడా శక్తికొలఁదిని ఆదరించేవాఁడు. యిప్పుడు నూఱురూపాయీల జీతగాఁడు పిడికెఁడుబియ్యం ముష్టికూడా పెట్టలేకపోతూ వున్నాఁడు. అప్పుడు యీకాలంలోవుండే దుబారాఖర్చులు యేవీలేవు సరిగదా! ధాన్యాదుల వెలలు చాలాతక్కువలో వుండేవి. నాస్వానుభవవిషయం వకటి వ్రాస్తావున్నాను. నేను 1903 లో బందరు హైస్కూలులో తెలుఁగు పండితుఁడుగా రు 25-0-0 రూపాయీల జీతంమీఁద హఠాత్తుగా ప్రవేశించాను. అప్పటికి నాకు రూపాయీ వడ్డీమీఁద రు 600-0-0 ల రూపాయీలు అప్పు వుంది. అప్పు మాన్యంమీఁద వచ్చే రు 100-0-0 ల శిస్తువల్లను శ్రీ నూజివీటి రామచంద్రాప్పారావుగారు ప్రతీయేఁటా వెళ్ళినా వెళ్లకపోయినా తప్పకుండా యిచ్చే రు 116-0-0 నూటపదహార్ల వార్షికంమీఁదనూ తీరుతుంది గదా అనిన్నీ, రు 25-0-0 ల జీతంతో పట్నవాసంలో నేనూ భార్యా యెవరో తోవాసం వకపిల్లవాఁడున్నూ మొత్తం ముగ్గురువుండే నా కుటుంబమున్నూ, యింటివద్ద మాతల్లిదండ్రులూ, యెల్లప్పుడూ తఱచుగా మా ఇంట నే వుండే యిద్దఱు తోఁబుట్టువులూ, వాళ్ళపిల్లలూవుండే పెద్ద కుటుంబమున్నూ యేలోపమూ లేకుండా చక్కఁగా జరిగేది. దీనిక్కారణం ముఖ్యమైన ఆహారపదార్థాలు. ఆముదం దీపాలు, యెప్పుడో అవసరమైతే నా కవిత్వ రచనకు మాత్రం కొవ్వొత్తిదీపం. దొడ్లో ఆకూ కూరా వగయిరాలతో యింట్లోవున్న పాఁడితో సంసారం నడుపుకోవడమే. యిప్పుడో ఈ రెండు కుటుంబాలకున్నూ, రు 25-0-0 రూపాయీలు కాఫీ-టీ-సిగరెట్లకుకూడా సరిపోవనుకోవాలి. యీ వాతావరణం పూర్తిగా వేళ్ళు నాటుకుపోయింది. ప్రతి పల్లెటూళ్ళోకూడా కాఫీహోటళ్ళు వెలిశాయి. కాఫీహోటళ్ళంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆమధ్య వక సంవత్సరంకింద వక అతిథి, మా యింటికి వచ్చాఁడు. ఆయన మైసూరు ప్రాంతం వాణ్ణని చెప్పాఁడు. యేంపనిమీఁద యీదేశం వచ్చావని అడిగాను. "కాఫీ"హోటలు పెట్టుకోవడానికి ఏదేనా వూరు వెదుక్కోవడానికని బయలుదేఱాను. యెక్కడా కాళీగావున్న పల్లెటూరు దొరకలేదన్నాఁడు. యీ హోటలుగాని అన్నంపెట్టే హోటలుగాని పెట్టుకోవడం మన ఆంధ్రులకు పూర్వం చాలా నీచంగా వుండేది; ఇప్పుడు

దీన్ని అవలంబిద్దామన్నా అవకాశమే కనపడడంలేదు. సుమారు 40 యేళ్ళ నాఁడు గద్వాలనుంచి వస్తూ గుంతకల్లు స్టేషనులో హోటలు భోజనం చేయవలసి వచ్చింది. తీరా భోంచేసేవేళకు - యజమాని కనపడి మమ్మల్ని ఎంతో ప్రత్యుత్థానం చేసేటప్పటికి హోటలుకీపరేమిటి? యీ ప్రత్యుత్థానవాక్యాలేమిటి? పైఁగా యీ బ్రాహ్మడి తేజస్సు హోటలు పెట్టుకోవడానికి తగ్గదిగా లేదనుకొని కొంచెం కదలించి చూస్తిమిగదా! ఆయనకు వేదం అశీతిద్వయమున్నూ చక్కఁగా వచ్చును. ఇట్టి శుద్ధశ్రోత్రియుఁడికి యీగతి పట్టడానికి కారణమేమిటో? అని ఆట్టే విచారిస్తే అనారోగ్యహేతువును బట్టి విధిలేక జీవనార్థం యీ అకార్యం చేస్తూ వున్నానని విచారిస్తూ ఆయనే చెప్పారు. యెందఱో దాక్షిణాత్యులు యింగ్లీషులో పెద్ద పెద్ద పరీక్షలు ప్యాసయికూడా యీ హోటలువృత్తిని అవలంబించి గొప్పగొప్పస్థితులు సంపాదించి గౌరవజీవనం చేస్తూవున్నట్టు కనపడుతుంది. "శ్లో. అట్టశూలాజనాపదాః...అట్ట మన్నమితి ప్రోక్తం శూలో విక్రయ ఉచ్యతే" అంటూ విష్ణుపురాణాదులలో యీ అవస్థ భవిష్యత్కాలంలో కలుగుతుందని వ్రాయడమున్నూ తుదకది ప్రత్యక్షం కావడమున్నూ చూస్తే ఆ ఋషుల దీర్ఘదర్శిత్వం అవగతమవుతుంది. చెప్పొచ్చేదేమిటంటే? పూర్వ రీతిగా దుబారా ఖర్చులు లేకుండా మితంగా కాలక్షేపం చేదామని ఏ గృహస్థేనా ప్రయత్నించినప్పటికీ ఆయీ హోటళ్ళు బీడి-సిగరెట్లతోపాటు సర్వత్రా అలుముకున్నాయి. గాంధిగారు జీవితచరిత్రలో వ్రాసుకొన్నట్టు కొందఱు యీ సిగరెట్లు కొనుక్కోవడానికి శక్తిలేక చిలకకొట్లద్వారా తమ వ్యామోహాన్ని తీర్చుకునేవాళ్ళున్నూ - కనపడతారు. యీ దురవస్థ తల్చుకుంటే దుర్వ్యసనం యేలాటి అకార్యాలు చేయిస్తూందో - స్పష్టపడుతుంది - వాళ్ళమాట యేలావున్నా కాస్త గౌరవంగా - మప్పితంగా కాలక్షేపం చేదామన్న - గృహస్థుకు - యివన్నీ యీతిబాధలుగానే కనపడుతున్నాయి.

నా చిన్నతనంలో తోడి బ్రాహ్మణపిల్లలతోపాటు నేను డబ్బుకూ దస్కానికీ సంభావనకి వెళ్ళకపోయేటప్పటికి మా తల్లిదండ్రులు "నీకు ముందుముందేలా గడుస్తుంది? యెక్కడికీ వెళ్ల" వనేవారు. దానికి "నా కేం నెలకు పదిరూపాయీలు యిప్పుడు చదువుకున్న చదువుకే యిస్తా"రని

గర్వంతో జవాబు చెప్పేవాణ్ణి. అప్పటికి నా చదువు "తెలుఁగుస్కూల్లో లోవర్ ప్రైమరీ సర్టిఫికట్టు" కలిగివుంది. ఆకాలంలో ఆ మాత్రం చదువున్నా అక్కఱలేకుండానే యినస్పెక్టర్లు స్కూలుమాస్టరీ యిస్తూండేవారు. అట్టి స్థితిలో నేను పల్లెటూరి మాస్టరీకే వెళ్ళవలసివస్తే యినస్పెక్టర్లు నన్నెంత ప్రేమిస్తారో ఆలోచించండి. యేంకర్మమో? కాని అప్పుడు వంటబ్రాహ్మలు స్కూలుమాస్టర్లుగా వుండే స్కూళ్ళల్లో చదివికూడా బాలులుమంచి భాషా జ్ఞానం కలవాళ్ళుగా వుండేవారు. యిప్పుడు మంచిమంచి పరీక్ష లిచ్చినవాళ్ళు మాస్టర్లుగావుండే స్కూళ్లల్లో చదివికూడా ప్రధానపదార్థం సర్వ శూన్యంగానే కనపడుతుంది. విద్యావిషయాన్ని విచారిస్తే యిప్పటి స్కూళ్ళుకూడా యీతిబాధలకిందకే వస్తాయి. అప్పుడు సంవత్సరానికి వకసారి, కొన్నింటికి రెండుసార్లు కాఁబోలు పరీక్ష చేసేవారు యినస్పెక్టర్లు. యిప్పుడో "ముద్ద ముద్దకీ బిస్మిల్లా" అన్నట్టు యెప్పుడూ పరీక్షలే, అయినా ప్రయోజనం శూన్యం. అయిదేళ్ళు యెలిమెంటరీస్కూలులో చదివిన వొకపిల్లవాఁడికి రఘువంశం మొదలెట్టి చెప్పవలసివస్తే వర్ణక్రమం దగ్గిఱనుంచీ, చెప్పవలసివచ్చి "సన్యాసాడిపెళ్ళికి జుట్టుదగ్గిఱనుంచీ యెరు" వన్నట్టు కనపడింది. విద్యాశాఖకు అవుతూవున్న వ్యయం బోలెఁడు కనపడుతుంది. విద్యగతి యీలావుంది. పూర్వంకన్న విద్య చాలా వ్యాపకస్థితిలో వున్నట్టు రిపోర్టులవల్ల పై అధికారులు తెలుసుకొని తృప్తిపడుతూ వుంటారు. అయితే వకటిమాత్రంవుంది. పూర్వకాలంలో ప్రతివ్యక్తికిన్నీ చేవ్రాలుచేసే శక్తికూడా వుండేదికాదు. యిప్పుడలాకాదు. నూటికి యేభైమందికేనా మాతృభాషలోనేకాదు; హూణభాషలోకూడా చేవ్రాలుచేసే శక్తిమట్టుకేనా కనపడుతుంది. యెంతోసొమ్ము గవర్నమెంటు వ్యయపఱచడానికి యిదేఫలిత మయేయెడల- "మహతా ప్రయత్నేన లట్వాఽఽకృష్యతే" అన్నట్టవుతుంది. అంటే? పెద్ద బ్రహ్మాండమంత ప్రయత్నంచేసి వకచిన్న పిట్టను పట్టుకొన్నాఁ డన్నట్టయింది. కాఁబట్టి యిప్పటిపల్లెటూరి స్కూళ్ళున్నా యీతిబాధలలోకే చేరతాయి. యిఁక ముందు నిర్బంధవిద్యా విధానంకూడా వస్తే యితరత్ర చదువుకొని బాగుపడేవాళ్ళుకూడా యీ స్కూళ్ళల్లోకి వెళ్ళి చెడిపోవలసిన దుస్థితి తటస్థిస్తుంది కాఁబోలును. యెక్కడో నూటనాట తప్ప యింట్లోకాని అన్యత్రగాని చదువుకొని బాగుపడవలసిన వీళ్ళుకూడా నశించి చాలాకాల మయింది. నా చిన్నతనంలో పల్లెటూళ్ళల్లోనే

కాదు; పట్నవాసాల్లోకూడా పైరివేటుట్యూషన్లంటూ వున్నట్టెఱఁగను. యిప్పుడో శివారు గ్రామాల్లోకూడా యీ ట్యూషన్లు వ్యాపకస్థితిలో వున్నాయి. వకటీ, రెండూదాఁకా జీతాలున్నూ యిస్తారు. యీ సందర్భంలో జ్ఞాపకం వచ్చింది- నేను రఘువంశం మొదలెట్టేముందు వకతేలీ గృహస్థు నన్ను తనపిల్లవాఁడికి రోజూవచ్చి కాస్తసేపు చదువు చెప్పవలసిందని కోరాఁడు. వకనెల్లాళ్ళు కాఁబోలు చెప్పాను. నా సరదా తీరేదాఁకా గానుగుబల్లమీఁద యెక్కి తిరిగేవాణ్ణి. అర్ధరూపాయి కాఁబోలును జీతం యిచ్చేవాఁడు. యిప్పుడామాత్రం చదువుకు జీతం హెచ్చుగానే దొరుకుతుంది కాని అప్పుడు ఆ అర్ధరూపాయితో జరిగినపనిలో యిప్పుడు యెన్నోవంతూ రెండురూపాయీలతో జరగదు. ఆకాలంలో రూపాయికి యెనిమిది సేర్లబియ్యం అమ్ముతూన్నారంటే? పెద్దకరువు వచ్చిందన్నమాటే! అలా అమ్ముతూ వున్నరోజుల్లోనే దత్తమండలాన్నుంచీ. గుంటూరుడిస్ట్రిక్టు నుంచీ యెన్నో కుటుంబాలు మా గోదావరిజిల్లాకు వలసవచ్చాయి. ఆ కుటుంబాలనన్నిటినీ వకయేడో రెండేళ్లో శ్రీ బచ్చు రామేశంగారు పోషించి పరలోకంలో శాశ్వతమైన వున్నతస్థానాన్ని సంపాదించుకొన్నారు. కాకినాడ అవధానంనాఁటికి యింకా యీ విషయం లోకానికి అంతమఱుపు తగలలేదు. యెవరో అడిగారు యీ పద్యం చెప్పాము.

శా॥ "ధారాపాతము లేక సస్యవితతుల్ తప్తమ్ము లయ్యెన్ గడున్
జేరెన్ సర్వజనంబు నీపురము నే జీవింప, వా రెల్లరన్
శ్రీరామేశఘనుండు ప్రోచి మునుదా శ్రీవృష్టి నాక్షామముం
బాఱందోలెను దానిఁ గోర మరలన్ బాగెట్లగున్ దెల్పుమా?"

యీయన చేసిన యీ వుత్తమ కార్యానికి గవర్నమెంటువారుకూడా చాలా ఆశ్చర్యపడ్డట్టు వినికిడి. అప్పటి శ్రీ పిఠాపురం రాజాగారు యేదో గవర్నరు సభకు వెళ్ళినప్పుడు కాకినాడ ప్రశంసవచ్చి గవర్నరుగారు— "ఓహో! బచ్చురామేశం వున్న వూరుకాదా?;" అనేటప్పటికి రాజాగారికి అవమానంగా కనపడి - "రామేశం మా యెస్టేటుగ్రామాలలో వక వూళ్లో వక వీధిలో వక వైపునవుండే వక గృహస్థు" అని జవాబు చెప్పినట్టు చెప్పుకోవడం. యీ రాజాగారేమో నాఁటిరోజుల్లో దానకర్ణుఁడని ప్రసిద్ధివహించి కోట్లకొలఁది ధనమున్నూ పుట్లకొలఁది భూమిన్నీ సద్వినియోగం చేసిన మహా

వ్యక్తి. రామేశంగారి కీర్తి యీ మహావ్యక్తి కీర్తినికూడా మఱపించింది. కారణం ఆలోచిస్తే యిది మఱీ అవసరమెఱిఁగి చేసిన దానం కావడమే. ప్రస్తుతకాలంలో కోట్లకొలది వెచ్చిస్తూవున్న ధనదాతలు వున్నప్పటికీ యిట్టి యుక్తవ్యయం చేసేదాతలు మిక్కిలీ మృగ్యమవడంకూడా యీతి బాధలకిందికే వస్తుంది. మునుపు మార్గస్థులకు; అందులో ముఖ్యంగా కాశీ రామేశ్వరాలు వెళ్ళే యాత్రీకులకు సత్రాలంటూ వుండేవి. రైళ్లమూలాన్ని అవి వెనకట్టాయి. అక్కడక్కడ యింకా కొన్నయితే మిక్కిలీ స్వల్పంగా శేషించి వున్నాయి కాని అవి దాతల వుద్దేశాన్ని నెఱవేర్చక అన్యథాగా నడుస్తూవుండడంచేత యిప్పుడు కొత్తగా యెవరేనా ధనాఢ్యులు లోకోపకారార్థం ఆలాటి ధర్మాలు చేయడానికివెనుకఁదీస్తూ వున్నారు దాతలవుద్దేశానికి పూర్తిగా అన్యథాగా ప్రవర్తించే యజమానులు ధర్మ సంస్థలకు దాపరించడముకూడా యీతిబాధలలోనే చేరుతుంది. వక గ్రామములో దేవాలయాదాయములోన్నుంచి వేదశాస్త్ర పాఠశాల నడిపిస్తూ వుండేవారు. యిటీవల దానియాజమాన్యం వోట్లలెక్కనుబట్టి బ్రాహ్మణేతరులమీఁదకి వచ్చింది. ఆయన అధ్యాపకుణ్ణి బ్రాహ్మణేతరుల క్కూడా వేదంచెప్పవలసిందని శాసించారు. అధ్యాపకుఁడు, ఛాందసుఁడు చెప్ప నన్నాఁడు. దానిమీఁద ఆ యజమాని అసలు వేదానికే సున్నచుట్టినట్టు యీ మధ్యనే విన్నాను. అసలు ధనదాతవుద్దేశమేమో తప్పో? వొప్పో? శాస్త్రీయమైన కార్యాలకు వినియోగించడమేకాని అన్యంకాదు. తుదకి మధ్యవచ్చిన యజమానులవల్ల ఆ వుద్దేశం మాటే యేలా పరిణమించిందో చూడండి. యీ యాజమాన్యాలు "మూణ్ణాళ్ళ ముచ్చట్లు" దీనిలో యిన్ని వికారాలు. వేదాధ్యయనానికి వుపనయనం కావాలాయె. ఆ వుపనయనం ఆ బ్రాహ్మణ చండాల పర్యంతమూ జరగఁదగ్గదిగా కనిపించడం లేదాయె. "లేకపోయేదేమిటి? చేసుకుంటే - వుంటుందని చేసుకుంటారా? చేసుకోండి, ఉత్తమ త్వప్రాప్తికదా! యెవరేపని చేసుకున్నా. అట్టివుత్తమత్వం, అశాస్త్రీయ కార్యాలవల్లకూడా కలిగేయెడల సంతోషమే. కానివ్వండి" అంటే తీరిపోయే దానికి కొందఱు బ్రాహ్మలు యేదో పుట్టి మునిఁగినట్టు దీనికోసం పరితపిస్తారు అదిన్నీకాక యెవరికి అధికారం వుందో వారిలో యెందఱు వేదం చెప్పుకుంటూ వున్నారు? వేదందాఁకా

యెందుకు? అథమం సంధ్యావందనమేనా చెప్పుంకుటూ వున్నారా? అట్టిరోజుల్లో యీవిధినిషేధాలెందుకు? యీ వేదశాస్త్రాలు ద్విజులవల్ల యేలాగా కాపాడబడేటట్టులేదు. ద్విజేతరులవల్లనేనా కాపాడఁబడతాయేమో? అని బ్రాహ్మలు ఆలోచిస్తె యేమయ్యేదో గాని ఆలా ఆలోచిస్తూ వున్నట్టు కనపడదు. బాహాటంగా హరిజనులకూడా వేదశాస్త్రాలు చెప్పడానికి ఛాందసులు సిద్ధపడేటట్టయితే యేమవుతుందో? చూడాలని నాకు యెంతో కుతూహలం వుంది. యీలాటి ఆలోచనవల్ల కాదుగాని కొందఱు కడుపుకక్కుర్తివల్లమాత్రం అక్కడక్కడ ద్విజేతరులకు చెపుతూ వున్నారేమో? అన్నట్టు చెప్పడమెందుకు? అచ్చుపుస్తకాలుండనే వున్నాయికదా! వాట్లవల్లనే ఆవేదాన్ని వారు సాధించవచ్చు ననుకుంటాను. అయితే అది శ్రుతికదా! అది శ్రవణంవల్ల సాధించవలసివుంటుందే? అవన్నీ యెవరిక్కావాలి? ఏదోవిధంగా సాధించడమేకావలసింది. శాస్త్రాన్ని వుల్లంఘించి చేసేపనికి మళ్లా ఈ విషయంలో శాస్త్రప్రతిబంధకమెందుకు? ఆపక్షంలో యెవరికీ వచ్చేదీలేదు యేమీలేదుగాని ఆవేదం మాత్రం చెడుతుంది. దీన్నిబట్టి ఆలోచిస్తె ఈ మూ॰మెంటు వేదంపాలింటికి యీతిబాధగానే కన్పిస్తుందిగదా! ప్రస్తుతకాలంలో దేన్నిపడితే ఆదే యీతిబాధగా కనిపిస్తుందే! పూర్వం విశ్వామిత్రసృష్టి అంటూ చెప్పుకోవడం. అవి యివే అంటూ ఆకాశంమీఁద యేవో కొన్ని నక్షత్రాలు కనపరచేవారు. భూమిమీఁద ఆ విశ్వామిత్ర సృష్టిబాపతు పదార్థాలేవో విపరంగా తెలియదు. ఆవులకు గేదెలనిన్నీ, హంసలకు పావురాలనిన్నీ పెద్దలు కొన్నిటిని చెపుతారు. మిరియాలకు మిరపకాయలు విశ్వామిత్ర సృష్టిగానే చెపుతారు. యిటీవలి కాలంలో జరిగిన విశ్వామిత్రసృష్టి చాలావుంది. దానిలో కాళ్ళనడక్కి బదులు సైకిళ్ళనడక వగయిరాలు. వీట్లవల్ల యెన్నో వుపకారాలయితే లేకపోలేదుగాని గజానికీ అరగజానికీ కూడా దీనిమీఁదేగాని సొంతకాళ్లతో నడవడం యెఱుఁగనివాళ్ళను చూస్తే యేమిటో యిబ్బందిగా కనపడుతుంది. దీనివల్ల కొన్ని వ్యాధులు పుడతాయంటారుగాని పుడితే పుట్టనివ్వండిగాని దీని వుపయోగం, అందులో వైదీకంలో తుట్టతుద జరిగేకర్మ చేయించేవారికి పట్నవాసాలలో వున్న వుపయోగం యింతా ఆంతా అని చెప్పడానికి వీలు కనపడదు. నేను బందరులో వుండేరోజులనాఁటికి యింకా

లౌక్యవృత్తిలో వుండే పూర్వరీతివారుకూడా యేదో గుఱ్ఱబ్బండో యెద్దు బండో యెక్కి వారివారి గమ్యస్థానానికి చేరడానికే యిష్టపడేవారు గాని దీన్ని యెక్కడానికి సంకోచపడేవారు. సుమారు రెండు మైళ్ళ దూరాన్నుంచి హిందూ హైస్కూలుకు రావలసిన హెడ్మాస్టరుగా రొక రుండేవారు. ఆయన తఱుచుగా నడిచే వచ్చేవారు. కొందఱు ఆయన్ని - "మీరు సైకిలు మీఁద వెళ్ళరాదా ?" అంటే?- "సైకిలుమీఁద నేను బయలుదేఱితే అంతా నన్ను చూచి నవ్వుతారు" అని జవాబుచెప్పడం నేను యెఱిఁగిందే. ఆరోజుల్లో దీన్నిగూర్చి వొక అవధానంలో అడిగేటప్పటికి యీ పద్యంచెప్పాము—

శా. "నీరుం గోరదు గడ్డినద్గ దొక కొన్నే నుల్వలన్ వేఁడ దే
వారే నెక్కినఁ గ్రిందఁ ద్రోయఁ దొకఁడుం బజ్జన్ భటుం డుంటు చే
కూరంగా వల దొర ! బైస్కిలునకున్ గోప మ్మొకింతేని లే
దౌరా! వాజికిఁ(గుఱ్ఱానికి) దుల్యమైన యిది విశ్వామిత్ర సృష్టంబొకో?"

(అప్పటికి సైకిలు అనేపేరు దీనికి వున్నట్టు నాకు తెలియదు. బైస్కిలు అనే వినడం.)

దీన్ని విన్నవారిలో కొందఱు శంకించారుగదా! "యెందఱో దీన్ని యెక్కేవారు పడడమూ, ఆస్పత్రిలో చికిత్స చేయించుకోవడానికి పడివుండడమూ అనుభూతంగా తెలుస్తూవుంది. మీ రీలా చెప్పా రే?" మన్నారు. దానికి సమాధానం-అది దాన్ని యెక్కేవాళ్ళ తెలివితక్కువగాని ఆసాధనం చేసే పని కాదని జవాబు చెప్పాము. యీ శంకల కేమిటి? చెప్పేవాఁడుంటే అడుగుతూనే వుంటారు. యింకా దీనిలో - "నీటిన్" అనక "నీరున్" అన్నా రేమనికూడా ప్రశ్నమాత్రం యింతవఱకు యెవరూ అడగలేదు గాని అడిగితే అవకాశమూ లేకపోలేదు, చెప్పడానికి జవాబున్నూ లేక పోలేదు. యింతకూ కాలినడక్కి కొంతమందికిన్నీ, అశ్వాది సాధనాలకి బదులుగా కొంతమందికిన్నీ యిది విశ్వామిత్రసృష్టిగా బయలుదేఱింది. అయితే యిది కొత్తరకం యీతిబాధల్లో కెందుకు చేర్చవలసివచ్చిందంటే? సామాన్యసంసారంలో ఆఁడవాళ్ళు కాక మొగాళ్ళు యెందఱయితే వుంటారో, అందఱికీ మనిషివక్కంటికి వొక్కొక్కటి చొప్పున యిది వుంటేనే కాని కాలం గడవడం లేకపోవడంచేత యిదికూడా గృహస్థుకు వకయీతిబాధే! దీన్ని

ఒకపర్యాయం కొని పడేస్తే అంతటితో తీరిపోదు. మధ్యమధ్య బోలెడు మరమ్మత్తులు. అయితే గుత్తానికి బదులుగా దీన్ని వాడుకొనే సంపన్న గృహస్థులకు కొంత దీనివల్ల లాభంవుందంటే ఒప్పుకోవచ్చును గాని అపూఁట కాపూఁట యెట్లో కాలక్షేపం జరుపుకొనేవాళ్ళకి మాత్రం యిది తప్పక ఒక యీతిబాధే. అన్నింటికీ మించింది యింకోటి కనపడుతూ వుంది. అది "సినిమా" యీ సినీమా "యెనీమా" మాదిరిగా ప్రతి సామాన్య గృహస్థుకున్నూ వున్నదంతా తుడిచిపెడుతూ వుందనడంలో అతిశయోక్తి లేశమున్నూ కనపడదు. యిది సామాన్యగృహస్థులకు మాత్రమే కాదు; పెద్దపెద్ద సంపన్న గృహస్థులకు కూడా నానావిధాల యీతిబాధ. బాగా ఆర్జించి నిలవచేసిన ప్లీడర్లు వగయిరాల కొడుకులు యెక్కడోగాని మళ్లా తండ్రులమాదిరిని వుద్యోగాదికం చేసి సభ్యత్వాన్ని సంపాదించడం కష్టం. అలాటివాళ్ళు తండ్రితాతలు సంపాదించిన ద్రవ్యంతో యీ సినిమా "ఫిల్ములు" తయారుచేయించడానికి పూనుకొని "యెనీమా" వల్ల వచ్చే ఫలితాన్ని పొందుతూవున్నట్టు వింటున్నాను. అది వర్తకంకనక దానిలో లాభమూ ఒకప్పుడు రావచ్చు, నష్టమూ రావచ్చు ననుకొందాం. యితర గృహస్థుల తాలూకు ఆఁడవాళ్ళు యీ ప్రదర్శనాలకు "వేలంవెఱ్ఱి"గా యెగబడడం యేలాటి యీతిబాధో, ప్రతీవారికిన్నీ అనుభూతమే కనక విస్తరించి వ్రాయనక్కరలేదు యింటిల్లిపాదీ తలుపు తాళంవేసి ఆఁడాళ్ళూ మొగాళ్లూ పసిపిల్ల దేఖీలు సినిమా మహోత్సవానికి వెళ్లడం కనిపెట్టి యిదేసందనిచెప్పి దొంగలుకొంప "అయ్యవార్లంగారి నట్టిల్లు" చేయడంవల్ల కలిగే హాన్నికూడా గణించనివా రెందఱో గృహస్థులు కనపడతారు. కాంగ్రెసుమంత్రులు మద్య నిషేధాన్నిగూర్చి ముందుగా ప్రయత్నిస్తూ వున్నారుగాని అంతకంటే మున్ముందుగా - "ఆదౌ పూజ్యోగణాధిపః" అని "సినిమా" నిషేధానికి వుపక్రమించడం అవసరమని నాకు తోఁచింది. యీ సినిమా సంబంధమైన టిక్కట్లు అంతగా ధనవ్యయాన్ని కలిగించేటట్టు లేదుగాని దీన్నిమిత్తం రాకపోకలకు బళ్లు వగయిరాలు "సెట్టిసేరు, లింగం సవాసేరు" అనే లోకోక్తికి స్మారకాలుగా కనబడతాయి. స్త్రీలకేమి? పురుషులకేమి? యీ సినిమాలవల్ల అలవడే దుర్నీతి విశేషంగా కనపడుతుంది. కొందఱు యీ కథాభాగాలు, సంస్కరించాలనే వారున్నట్టు పత్రికల్లో వుండే రాఁతలవల్ల గోచరిస్తుందిగాని కల్లుదుకాణాలను సంస్కరించడం యేలాటిదో,

యిదన్నీ ఆలాటిదే అనుకుంటాను. యీ బాపతు యితివృత్తాలు కొన్ని పురాణ ప్రసిద్ధాలు లేకపోలేదు. గాని అందులో మధ్యమధ్య నేఁటివారు కల్పించిచేర్చేవి యెన్నో దుర్నీతి ప్రధానంగానే వుంటాయి. యెప్పుడో స్త్రీ స్వాతంత్ర్యం రావాలనీ, వస్తుందనీ కొందఱు వుబ్బీఁతలూఁగుతూ అనుకుంటూ వున్నారుగాని నేను పట్నవాసాల్లో కించిన్న్యూనంగానున్నా పల్లెటూళ్లల్లో చాలా న్యూనంగానున్నా అది యిప్పటికే వచ్చిందని తలుస్తాను. యెన్నో దుర్వ్యసనాలతో నిండివున్న యీ ప్రపంచాన్ని సంస్కరించడం అంటే, "యెలుఁగ్గొడ్డు తంటసప్పని" గానే కనపడుతూ వుంది. అట్లని వుపేక్షించడం సంస్కర్తల ధర్మం కాదు. శాయశక్తులా ప్రయత్నించక తప్పదు. యీ దుర్దోషాలన్నీ జ్ఞానంవల్లనే కాని నివర్తించవు. ఆ జ్ఞానం విద్యవల్లతప్ప లభించదు. ఆ విద్యకూడా యీ కాలంలో అనేక యీతిబాధలతో మిళితమై వుండడంచేత యేలా ప్రపంచానికి శ్రేయస్సు కలుగుతుందో? యెన్ని విధాల ఆలోచించినా, ఆలోచనే పాలుపోవడంలేదు. దీన్నిబట్టి చూస్తే ప్రపంచక స్వభావమే అనాదిగా యీలాగు వుందనిన్నీ, అది యెవడు యెన్నివిధాల సంస్కరించినా స్వస్వభావాన్ని వదులుకోదనిన్నీ తేలుతుంది. కాని పాశ్చాత్యుల బుద్ధి చాకచక్యం మన భారతీయులలాగ దేని స్వభావాన్ని దానికి వదలిపెట్టి వూరుకునేది కాకపోవడంచేతానున్నూ, వారిగాలి పూర్తిగా సోఁకిన బుద్ధిమదగ్రేసరులు సంస్కర్తలుగా వుండడంచేతానున్నూ అస్మదాదులకు "యేటి కెదురీఁదడం" వంటిదిగా తోఁచే సంస్కారాలు నెలకొల్పుతూ వున్నారు. వీట్లని కాదనడంకంటె ఆమోదించడమే మంచి పద్ధతి. మనలోకూడా— ఉ: "దైవమనంగ నెట్టిదగు దానిని జూచినవాఁ డెవండు? కార్యావసరంబు పట్ల నలసాత్ములు పల్కెడి మాట గాక!" అని దైవనిర్ణయానికి అనఁగా ప్రకృతి శాసనానికి అన్యథాకరించే తలఁపు కలవారు పూర్వమందుకూడా కొందఱున్నట్టు గ్రంథ ప్రమాణం కనపడుతుంది. కాని ప్రకరణాన్ని బట్టి ఆలా సాహసించేవారు ఆసుర ప్రకృతి కలవారుగా కనబడతారు. యింతే కాదు. దైవంమీఁద సమస్త భారాన్నీ వుంచి ప్రవర్తించే మహా విజ్ఞానులుకూడా అంతతోఁగకత్వా—"దైవం నిహత్యకురు పౌరుష మాత్మశక్త్యా యత్నే కృతే యదినసిద్ధ్యతి కోఽత్ర దోషః" అని పురుష ప్రయత్నానికే ప్రాధాన్యాన్ని యిస్తూవచ్చారు. అనేక యీతిబాధలతో చేరివున్న యీ

ప్రపంచ దురవస్థను చూచి శాంతి ప్రియులైన నారదాదులు యెప్పటికప్పుడే "కేనోపాయేన చైతేషాం దుఃఖనాశో భవేద్ధ్రువమ్, ఇతిసంచింత్య మనసా విష్ణులోక ముపాఽఽగమత్" (మనకు విష్ణులోకం అంటే లండనే అనుకోవాలి) అంటూ పురాణాల్లో యెంతో ప్రయత్నంచేసి వాట్ల శాంతికై వ్రతాలూ దానాలూ జపాలూ తపాలూ వుపదేశించినట్టు కనపడుతుంది. యిప్పుడో? ఆమార్గం బొత్తిగా ఆదరించేకాలంగా కనపడక కాంబోలు, యేయేవస్తువులు యీతిబాధా కారకాలుగా కనపడుతూ వున్నాయో, ఆవస్తువులు దొరక్కుండా చేయడానికి ప్రయత్నిస్తూ వున్నారు. అందులో మఱీ ముప్పుగా వున్నదాన్ని మొట్టమొదట యెత్తుకున్నట్టు తోస్తుంది. క్రమంగా నేనిందులో వుదాహరించిన బీడీ. సిగరెట్లు, సినిమా లోనైనవాట్లనుకూడా యత్నిస్తారని వ్రాయ నక్కఱలేదు. వక్క సిగరెట్లకే కోట్లకొలఁదిగా గృహస్థులసొమ్ము వమ్మవుతూ వున్నట్టు యేపత్రికలోనో చదివినట్టు జ్ఞాపకం. గాంధిమహాత్ముని దృష్టిలో యివన్నీ యిదివఱకే పడివున్నాయి. అయినా నేనిందులో వ్యాఖ్యానంచేయడం చూస్తూచూస్తూ వూరుకోలేక కాని మఱో ప్రయోజనానిక్కాదు. పూర్వులు చూపిన యీతిబాధలకీ యిప్పుడు నేను కొత్తగా చూపిన యీతిబాధలకీ కొంచెం భేదం కనపడుతుంది. యివి చేతులో ప్రభుత్వం వుండికనక యే కాంగ్రెస్సుమంత్రులో వారిస్తే వారింపఁబడతాయేమో? అని అనుకోవడానికి వీలుగా కనపడతాయి. అతివృష్టి వగయిరాలన్నీ కాకపోయినా అంశలో కొన్ని బొత్తిగా మనుష్యప్రయత్నానికి లోఁబడడానికి అవకాశం లేనేలేనివి. లేనివెంత సాధ్యపడతాయో వున్నవీ అంతే సాధ్యపడతాయని కొందఱయితే అంటారు. కాని అట్టనిచూస్తూ వూరుకోవడం ప్రాజ్ఞులలక్షణం కాదు. శంకరాదులు వారి జీవిత మంతా పారమార్థికంలో వినియోగించుకొన్నారు. సరే అంతతో తృప్తిపడి వూరుకోలేదుకదా! లోకకల్యాణం కోసమని వారివారి అభిప్రాయాలు గ్రంథరూపంగా స్థిరీకరించికూడా ప్రయత్నించారు. దానివల్ల అంతప్రపంచమూ కాకపోయినా యేకొంతో అప్పుడే కాకుండా యిప్పుడుకూడా పారమార్థికాన్ని నేర్చుకుంటూఉంది. అలాగే యిప్పటి సంస్కర్తల ప్రవృత్తులున్నూ యేకొంతమందికో వుపకరించి తీఱతాయని చెప్పకతప్పదు. కేవలమూ శంకరాదులలాగ నీతిబోధ చేయడంమాత్రమే కాక ప్రభుత్వం చేతులో వుండడంవల్ల దాన్నికూడా దీనికి జోడించిపనిచేస్తూ వున్నారు కనక— "దండం దశగుణం భవేత్" అనే అభియుక్తోక్తి సార్థకమై

పూర్వపు సంస్కర్తల ప్రయత్నంకన్నా యిప్పటి సంస్కర్తల ప్రయత్నం యెక్కువగా జయప్రదమై లోకకల్యాణదాయకం అవుతుందేమో అని తోస్తుంది. శంకరాదులుకూడా దుర్నీతివారణానికి అప్పటి ప్రభువుల తోడ్పాటును కైకొన్నట్టే. చరిత్రజ్ఞులు చెపుతూవుంటారు విద్యాధికుల విషయంలో చేసే సంస్కారాల కయితే దండోపాయసాహాయ్యంతో పని వుండదుగాని తదితరులను సంస్కరించవలసి వస్తే కేవల నీతివాక్యోపన్యాసాలు పనిచేయవని వ్రాయనక్కఱలేదు. అప్పుడే మద్యనిషేధం ప్రారంభించిన సేలం జిల్లాలో యెందఱో తాగుబోతులు ఆఁదురలవాటు మాని దానిఫలితాన్ని గ్రహించి తమతమ అభినందనాలు సంస్కర్తలకు తెలుపుతూ వున్నట్టు పత్రికల వల్లనైతే తెలుస్తుంది గాని యీ పత్రికల వ్రాఁతలు వారివారి పక్షగతాభిప్రాయాన్నిబట్టి వుంటూవుండడం ప్రాయశః కనపడడంచేత పూర్తిగా విశ్వసించడానికి అవకాశంలేదు. వ్యతిరేకాభిప్రాయం కలవక పత్రిక ఒకమద్యపాయి యింకా నిషేధం అమల్లోకి రాకపూర్వమే ఆత్మహత్యవల్ల ప్రాణాన్ని గోల్పోయినట్టు రాసిన రాఁతకూడా చదివాను. భవతు. దానికేమి ? యేమైనా పూనినపూనికి మంచిది. యిది నెగ్గితే మఱికొన్నింటికి వారు పూనడానికి వారికి వుత్సాహం కలుగుతుంది కనక దీన్ని నెగ్గించవలసిందని లోకం భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించవలసివుంటుంది. యేలాగో పడమటిగాలిద్వారా మన భరతఖండంలో యీ శతాబ్దంలో వ్యాపించిన యీతిబాధలు తొలఁగితే తప్ప సామాన్యగృహస్థులు జీవయాత్ర గడపడం పొసఁగనే పొసఁగదనే నిశ్చయంతో నేను ఆయాయీ యీతిబాధలను యిచ్చట పేర్కొనవలసివచ్చింది. యిందులో కొన్నిగాని అన్నీగాని ఆహ్లాదకరాలంటూ వాదించేవా రుంటారననీన్నీ యెఱుఁగుదును. అలా వాదించే ఎడల మద్యంకూడా ఆహ్లాదకరమే అని అంగీకరించవలసివస్తుందికదా; లోలంబరాజీయం అనే వైద్యగ్రంథంలో దుఃఖనివారణకు మందేమిటంటూ ప్రశ్నించుకొని దానికి మద్యపానాన్ని మందుగా వ్రాశాఁడు గ్రంథకర్త. కూసుమతం అనే వామాచార వైష్ణవమతంలో చనిపోయినవాళ్ళ దినవారం తుట్టతుదను చాత్తాని వైష్ణవులున్నూ చనిపోయిన వ్యక్తితాలూకు బంధుమిత్రులున్నూ యథేష్టంగా మద్యాన్ని సేవించడం యిప్పటికిన్నీ ఆచారంగా జరుగుతూవుంది. దీనిపేరే "తొళ్ళక్కం" అంటారు. దీని పేరునుబట్టి విచారిస్తే యీ ఆచారము అఱవదేశం బాపతని తేలుతుంది. దీన్నిబట్టి యిది దుర్వారమైన

దుఃఖాన్ని కూడా పోఁగొట్టేశక్తి కలదని యేదో వకమతంవారు భావించడం కనపడుతూ వుందిగదా! అయినా సేవించిన పిమ్మట దీనివల్ల కలిగే చెడుగులు ఎక్కువగా వుండడంవల్ల దీన్ని సేవించినవాఁడు పంచమహాపాతకులలో వకఁడుగా పరిగణింపఁబడ్డాఁడు. పాతకంమాటకేంగాని ప్రత్యక్షంలో యీపానం సంసారికి అన్ని యీతిబాధలకన్నా యెక్కువ యీతిబాధగా కనబడుతుంది. యిట్టి పాతక కార్యాలు చేయించేవి గాకపోయినా సిగరెట్లు వగయిరా లోఁగడ నేను వుదాహరించినవన్నీ యీతిబాధలనడానికి సంశయంలేదు. ఇవి అనాదిగా అపరిహార్యాలుగావున్న యీతిబాధలేమో అంటే? ఆలాటివి కావు. యితరదేశ సంపర్కంవల్ల మనదేశానికి రవాణా అయి యీ దేశాన్నీ, ఆరోగ్యాన్నీ భంగపఱిచి యితరదేశాన్ని పోషించడానికి వుపయోగపడుతూ వున్నాయి. కనక సంస్కర్తలకు భగవంతుఁడు తోడ్పడి యీదేశ కల్యాణాన్ని సంపాదిస్తే యెందఱో గృహస్థులు సంతోషిస్తారు. అమితవ్యయం తగ్గుతుంది. ధనాఢ్యులు వీట్ల నిషేధానికి తోడ్పడరు కాఁబట్టి దీనివల్ల వచ్చే ముప్పు సామాన్యులకు ఏలాగా తప్పదు. దీనికి వక విధమైన నైతికశక్తి సామాన్య గృహస్థులలో అంకురించడమే వుపాయం. అట్టి మహాభాగ్యం సామాన్య గృహస్థులకుకూడా సర్వేసర్వత్ర కలగడమనేది చిత్తశాంతివల్లనేగాని అన్యథాగా కలగదు. అట్టి చిత్తశాంతి కలిగేయెడల యీ "కల్పనారుచు"లయందుండే వ్యామోహం తగ్గుతుంది. కాని అది చాలా దుర్ఘటం. దానికై పత్రికలున్నూ వుపన్యాసకులున్నూ శాయశక్తులా ప్రయత్నించవలసివుంటుంది. యీ అభిప్రాయము నాకిప్పుడు కలిగిందిమాత్రమే కాదు; యిప్పటికి సుమారు నలభైయేళ్ళనాఁడే కలిగింది. దాన్ని మా మొట్టమొదటి కామేశ్వరీశతకంలో వుదాహరించికూడా వున్నాను. ఆ పద్యాన్ని యిక్కడ వుటంకించి దీన్ని ముగిస్తాను—

మ. "అనుమానింపక కల్పనారుచులపై నాసల్ పిసాళించునె
మ్మనముం ద్రిప్పఁగలేక దుర్విషయముల్ మన్నించుచున్ సాధు స
జ్జనసాంగత్యము వీడినట్టి పరమాజ్ఞానిన్ననున్ శుద్ధ వ
ర్తనకుం దార్చిన నీకృపారస మపారం బంబ! కామేశ్వరీ!"

గర్భాధానం

దీన్ని గుఱించి నాల్గుమాటలు వ్రాస్తునా? "యేమంత నూత్న విషయం యిది, దీన్ని గుఱించి వ్రాయడాని" కనుకుంటారేమో? చదువర్లు. అందఱూ యెఱిఁగిందిన్నీ అనుభూత మయిందిన్నీ అయినప్పటికీ యిది రానురాను యెన్ని విధాల వ్యవహరింపఁబడుతూవచ్చిందో, అలా నానావిధాల వ్యవహరింపఁబడడానికి కారణ మేమిటో సర్వసాధారణంగా అందఱికీ అవసరమైనా కాకపోయినా కవిత్వం చెప్పుకొనేవాళ్ళకు మాత్రం చాలా అవసరం. అందుచేత వ్రాయవలసివచ్చింది.

కొన్నిమాటలు పృథివి పుట్టేటప్పటికి యేలా వున్నాయో? యిటీవలకూడా అలాగే వున్నాయి, వుంటాయికూడాను. కొన్నో? పాశ్చాత్య వైద్యంలాగ, దేశాటనం చేసేవాళ్ళ మనోభావాలలాగ క్షణక్షణే మాఱుతూ వుంటాయి. అందుకు వుండే కారణాలు కొంతవఱకు అక్కడక్కడ సూత్రప్రాయంగా వివరించే వున్నాను. దాన్నే యిందులో విస్తరించతలఁచి యీ వ్యాసానికి ఆరంభం చేశాను. గర్భాధానం మొదలైనపదాలు మాఱడం అంటే తత్సమతద్భవాలలాగ కాదు. చాలా దూరదూరంగా మాఱడానికి మొదటికారణం సిగ్గు ఆఁపడానికి సరీగా అర్థంచెప్పవలసివస్తే గర్భ=కడుపు యొక్క లేక - గర్భమందువుండే వొకానొక జంతువుయొక్క, ఆధానం అంటే? చేయడం యిది వ్యాకరణశాస్త్రానికి లోపం రాకుండా "కర్తృకర్మణోః కృతి" అనే సూత్రప్రకారం చెప్పే అర్థం. యిఁక సామాన్యంగా చెప్పేపిండితార్థమో? "కడుపుచేయడ" మనియ్యేవే. యీ అర్థం స్త్రీలకేకాదు పురుషులక్కూడా లజ్జాకరంగానే కనపడుతుంది. యిట్టిలజ్జాకరమైన మాటను వుచ్చరించి వూళ్ళో పిన్న పెద్దలని ఆహ్వానించడానికి స్త్రీ పురుషాదులు బాజాబజంత్రీలతో బయలుదేఱడం నానాఁటికి హేయంగా తోఁచడంచేతనే కాఁబోలును! క్రమంగా గర్భాధానపదానికి దాదాపుగా వుండే యితర పదాలతో ప్రస్తుత శుభకార్యాన్ని వ్యవహరించడం మొదలుపెట్టినట్టు తోస్తుంది. వైదిక పదంమాత్రం అనాదిగా గర్భాధాన

మనియ్యేవే. గర్భాధాన ఖండలోనైన వుదాహరణాలు "గర్భాధానాఖ్యం కర్మ కరిష్యమాణః" అని సంకల్పంకదా ! అయితే యింకొకటి కల్పితప్పేరు తప్ప దీనికి ప్రత్యేకించి పేరు పుట్టినట్టులేదు. నిషేకమనేది వకటి వుందిగాని అది రజస్వలాత్పూర్వం జరిగే నూత్నదంపతుల సమావేశానికే రూఢంగా మా వైపున వాడడం. గర్భాఽఽధాన పదం గర్భ + ఆధానం, అని రెండిటి కూడికవల్ల యేర్పడ్డదని వేఱే వ్రాయ నక్కఱలేదు. జ్యోతిషగ్రంథాల్లో "గర్భాధాన మరిష్ట మష్టమ విధౌ, అంటూ యీ కల్పితప్పేరునే వాడుకొన్నారు కాళిదాసుగారు "గర్భాఽఽధానక్షణ పరిచయాత్" అన్నారు మేఘసందేశంలో. అప్పటికింకా ప్రజలకుదీనియందు లజ్జాకరత్వం ప్రసక్తించినట్లులేదు; యద్వా ప్రజలకు లజ్జాకరంగావున్నా దానిని కాళిదాసు లెక్కించనే లేదో ? కాళిదాసు ప్రజల వ్యవహారానికి వ్యతిరేకంగా వాడినపదం యింకొకటివుంది. అది "అవిధవే" అనేది; ఆపదానికి మగడు బ్రతికివున్నదానా? అని అర్థం. యక్షుఁడు తన పెండ్లానికి తన క్షేమవార్తను పంపుతూ మేఘుఁడిచేత అలా పిల్వమని చెప్పుతాఁడు. ఆ పిల్పులో కలిగిన లాభం తనభర్త బ్రతికివున్నట్టు వెంటనే యామెకు తెలియడమే. వాల్మీకికూడ ఆంజనేయులచేత శ్రీరామమూర్తికి సీతమ్మవారి వార్త తెల్పడంలో యీలాటిసొగసే కనపఱిచాడంటూ వ్యాఖ్యాతలు చెపుతారు. "సీతాదృష్టా" అనక "దృష్టా సీతా" అన్నాడఁట ! ముందుగా సీతాపదశ్రవణం జరిగేయెడల నష్టా వా భ్రష్టా వా అని పరిపరివిధాల రాముడు ఆందోళన పడవలసివచ్చునఁట ? ఆయీ విశేషాలు వ్యాఖ్యానాలవల్ల తెలియవస్తాయి. ఆంజనేయుఁడు కోఁతిగదా యింత తెల్వితేటలు కవకాశంలేదనుకోకండి. మహాకవి, నవ వ్యాకరణవేత్త హనుమన్నాటక మంటూ వకటి స్వయంగా శ్రీ రామాయణ గాథను పురస్కరించుకొని రచియించివున్నాఁడు. అందులోదే యీ శ్లోకం—

"శ్లో॥ కస్త్వం వానర ! రామరాజభవనే లేఖార్థసంవాహకో,
యాతః కుత్ర పురాగత స్సహనుమా న్నిర్దగ్ధ లంకాపురః, బద్ధో రాక్షస
సూనునేతి కపిభి స్సంతాడిత స్తర్జిత, స్సవ్రీడా త్త పరాభవో వనమృగః
కుత్రేతి నజ్ఞాయతే."

యిందులో ఆంజనేయుఁడు తన్నుఁగూర్చి యెంతో నైచ్యంగా వ్రాసుకొని వున్నాఁడు. అందుచేత యిది అతని కవిత్వమే అని విజ్ఞులంటారు.

యిది అంగదరాయబార ఘట్టంలోది. యిది యిలా వుంచుదాం, వెధవ కాని దానా! అని యేపుణ్యస్త్రీనేనా మనం పిలిస్తే బాగుంటుందేమో చూడండి. కాళిదాసు నాఁటికి గర్భాధాన పదంలాగే యీ సంబోధనకూడా హృదయంగమంగావుండే దేమో? అదంతా యిక్కడ చూపవలసివస్తే వ్యాసం చాలా పెద్దదిగా వుంటుంది. ప్రస్తుతం కాళిదాసుగారు "ఓ వెధవముండ కాని దానా!" అనే అర్థంయిచ్చేమాట అవిధవే అని యక్షుఁడి పెండ్లాన్ని మేఘుఁడి చేత సంబోధింపచేయడం ఆవిడకు భర్తృ క్షేమం తోలుదొల్తనే చెప్పినట్లనడానికంటూ వ్యాఖ్యాతలు స్వారస్యాన్ని నిర్వచించడం. యీ నిర్వచించడమయితే చాలా యుక్తియుక్తంగానే వుంది గాని వాల్మీకి "దృష్టా సీతా" అన్నచోట వున్నసొగసిక్కడ కనపడడం లేదని నాకు తోస్తుంది. యిక్కడ. వక చిక్కుంది. యేమిటంటే? "ఓ వెధవముండకాని దానా!" అని కాళిదాసుగారు సంబోధింపజేసినట్టే మనంకూడా యోగ్యస్థురాలినో సంబోధిస్తే యేలా వుంటుందో? పైఁగా దానిమీఁద మనకు జరిగే మర్యాద యెట్టిదో? ఆలోచించి చూడండి. నిషధయోగ్యుఁడుగా వుండే యేమర్యాదస్థుణ్ణైనా మనం "అయోగ్యుఁడవు కాకుండా వుండే వోమహానుభావా!" అని సంబోధిస్తే యేలా వుంటుందో? ఆలోచించండీ? అయితే కాళిదాసంతవాఁడు అలా సంబోధింప చేస్తే, మనమా దాన్ని విమర్శించే వాళ్ళమంటే చెప్పే జనాబు లేదు. శంక యుక్తంగా వుందో లేదో సహృదయులు పరిశీలించాలి. కాళిదాసుగారు మఱోచోటకూడా యీలాగే వాడి వున్నారు. రఘువంశంలో—

"అపాంసులానాంధురి కీర్తనీయా" అని సుదక్షిణాదేవికి విశేషణం చేశారు. పాంసులా అంటే? కులట తద్భిన్నురాలు, అపాంసుల అనగా? లంజకానిది. అంటే? మహాపతివ్రత అన్నమాట. అట్టివారలలో అగ్రగణ్యురాలు సుదక్షిణాదేవి అని. తాత్పర్యము. మహాపతివ్రత అని చెప్పడానికిముందు లంజపేరెత్తుకొని ద్రావిడ ప్రాణాయామం చేయడంలో వున్న విశేషమేమిటో నాకు బోధపడలేదు. యెవరేనా విజ్ఞులు తెలిపితే తెలుసుకోతగ్గస్థితిలో వున్నాను. పిడివాదానికి వుపక్రమించే ప్రకృతి నాది కాదని సహృదయులకు నమ్మిక వుంటే తెలుపుతారని నావిశ్వాసము. యిది విషయాంతరం. ప్రస్తుతం మనం మాట్లాడుకుంటూ వున్నది గర్భాధానాన్ని గూర్చి. యీ పదంలో స్త్రీలకు ముఖ్యంగా లజ్జాకరమైన అర్థం వున్నట్టు

యిటీవలివారు భావించి దీనికి పర్యాయపదాలు కొన్ని కల్పించుకోవడం సర్వానుభవసిద్ధమే అయినా కొంచెం వ్యాఖ్యానం చేస్తాను. దానిలో మన దేశంలో వైదికకుటుంబాలల్లో బయలుదేరిన పదం, బహుశః, ఔపాసన అనేదనుకుంటాను. గర్భాధానానికిన్నీ ఔపాసనకున్నూ సంబంధం యేలాటి దంటారా? వినండి. గర్భాధానంరోజున పగలు అగ్నిహోత్రం వుంచి ఆ దంపతులచేత హోమాలు చేయించడం సుప్రసిద్ధం. అందుచేత ఈమాటతో దీనికి సుమారు పది పండ్రెండు గంటలకాలంలో జరగఁబోయేదాన్ని వాడితే అంత లజ్జాకరంగా వుండదని ఆలోచించి అలా లాక్షణికపదంతో వాడడం మొదలెట్టారని తోస్తుంది. కాని క్రమంగా ఆపదంకూడా అవయవార్థజ్ఞాన శూన్యంగా లజ్జాకరమైన అర్థాన్నే యివ్వడం మొదలుపెట్టింది. అంతట్లో, ఆ పదాన్ని వదలుకొని "పునస్సంధాన"పదంతో ఆ గర్భాధానాన్ని వాడడం మొదల్లుపెట్టేరు. ఈ పదం వాడేవారి అభిప్రాయం యేలాటిదో నేను బాగా నిశ్చయించలేను గాని తోఁచింది వ్రాస్తాను. వివాహంలో అగ్నిహోత్రాలు వుంచి సంకల్పం చేయడంలో — "యావజ్జీవం హోష్యామీత్యావయో స్సంకల్పః" అని వుపక్రమించడమే కాని యే వొకరో తప్ప మళ్లా ఆ అగ్ని హోత్రాలవిషయం తలపెట్టినట్టే కనపడదు. కాని గర్భాధానంనాఁడు మళ్లా, అగ్నిహోత్రం వుంచి హోమం జరిగిస్తారు. ఆ జరిగించడానికి ముందుచేసే సంకల్పంలో — "విచ్ఛిన్న మగ్నిం పునస్సంధాస్యే" అని సంకల్పం జరుగుతుంది. దానికి అర్థం, వివాహానంతరం అనఁగా శేషహోమంతో పరిసమాప్తి పొందిన అగ్నిహోత్రాన్ని మళ్లా సంధానం చేస్తూన్నాను. అని. కనుక ఆ పదంతో అంటే "పునస్సంధాన" పదంతో వ్యవహరించవలసి వచ్చిందనుకుంటాను. యీ అర్థాన్ని నేను కొందఱు సంప్రదాయవేత్తలైన పండితులు వున్న సభలో వుపన్యసించి వున్నాను. వారు సమ్మతించినట్లే తోచింది. కాని ఆ పండితులకు, శిరోమణి అని కాని "ఉరోమణి" అని కాని బిరుదాలు లేక 'డిగ్రీ'లు వున్నట్టు లేదు. పూర్వపురకంగా వేద, వేదాంగాలు అభ్యసించి యనేక తరవాయులు శిష్యులకు చెప్పిన మహామహులు. యిప్పుడు ఆ పండితులకు అంతగా గణ్యత కనపడదు. చూడండీ — "అమవసనిసి యన్నమాట" అనే సందర్భంలో యీమధ్య వక శిరోమణిగారు అలంకారికసమయా లెన్నో చూపివున్నారు. పైగా బ్రహ్మదేవుడికి లక్ష్మీగర్భవాసత్వాన్ని కూడా ఆ సందర్భంలో ఆపాదించారు. ముఖ్యంగా నాకు

ఆలాటివారి పాండిత్యమంటే? భయంవేస్తుంది. వారిని తలపెట్టకపోయినా కలగచేసుకొని యేదో వారు వ్రాయకమానరు. కాబట్టి మంగళార్థంగా వారిని కొంచెం స్మరించి వ్రాసుకోకేది వ్రాసుకోవడమే యుక్తమనుకొని ఆలా స్మరించి ప్రస్తుతాన్ని వుపక్రమిస్తాను. "ఔపాసన" పదంవంటిదే "పునస్సంధాన" పదమున్నూ. కాని కొంచెం శంకకుమాత్రం అవకాశం లేక పోలేదు. పెండ్లికొడుకు గర్భాధానకాలంవఱకున్నూ జీవత్పితృకుఁడుగా వుంటే యీలోఁగా అగ్నిహోత్రంతో ప్రసక్తి వుండదుగాని అన్యధా అయే పద్ధతిని తండ్రితద్దినం లేక తల్లి తద్దినం తటస్థించినప్పుడు సమంత్రకంగా పెట్టే ఎడల అగ్నిహోత్రంతో సంబంధంతప్పదు. అప్పుడు ఈ శుభకార్యానికి వాడే "పునస్సంధాన" పదం ఆబ్దికానిక్కూడా వాడవలసివస్తుందేమో? అని శంక యితే ఇప్పుడు నాకేకలిగిందిగాని లోకంలో గర్భాధానానికే కాని ఆబ్దికానికి అట్టివాడుక లేకపోవడంచేత అది ప్రస్తుతానికి బాధకంగాదు. అన్నిటికంటే వ్యవహారం ప్రబలమని ముందు తేలుతుంది కాబట్టి విస్తరించేదిలేదు. దీనికోసం యితరోదాహరణాలు చూపవలసివస్తే అమరమూ, దాని వ్యాఖ్యానమూ పూర్తిగా వుదాహరించవలసివస్తుంది కనక స్పృశించి వొదులుతూ వున్నాను. యిప్పటికి, గర్భాధానం, ఔపాసనగానున్నూ పునస్సంధానంగానున్నూ కొన్నాళ్ళకు లాక్షణికపదంగా మాఱినట్లయింది. గద్వాలప్రాంతంలో యీ పదాలతో యీ మహోత్సవాన్ని వాడుతూవున్నట్లులేదు. వారు "ప్రయోజనం" అనేమాటతో వాడుతూ వున్నారు. మేము శ్రీ ఆత్మకూరి రాజుగారికి కృతిగా ఆంధ్రీకరించిన శ్రీనివాసవిలాసంలో మంగళపద్యంలో–

"తన పునస్సంధానకాలమ్మనన్"

అని వాడేటప్పటికి ఆ సంస్థానపండితులు, పునస్సంధానమంటే యేమిటి? అనడానికి ఆరంభించారు. మేము "యిదేమిటండీ యీ మాటకే అర్థం తెలియదా?" అని ఆశ్చర్యపోయాము. అప్పుడు "మా దేశంలో యీ పదంతో దీన్ని వాడడంలే"దని వారు చెప్పేటప్పటికి యేదేశంలో వుండే రాజుకు మేం కృతిపెడుతూన్నామో, ఆ దేశస్థులకు తెలిసేపదం—"ప్రయోజనం" అనేదాన్ని వుపయోగించడమే యుక్తంగా వున్నప్పటికీ తీరా మాదేశంలోనికి వచ్చాక యెవరేనా—యీ ప్రయోజన మేమిటి? తిధి ప్రయోజనమా? "అని ఆక్షేపిస్తారేమో? అని అమంగళార్థవ్యంజకమైన ఆ ప్రయోజనపదాన్నికూడా వదులుకొని మఱోమోస్తరుగా సద్దుకున్నాము.

ప్రయోజనపదంతో దీన్ని వాడేవారి తాత్పర్యం వివాహానికి గర్భాధానం ప్రయోజనం కనక ఆలా గోప్యంగా వాడుకుంటూ వున్నారని తేలుతుంది. యేమైనా మనకంటె కొంత అనాగరికమైన దేశమైనప్పటికీ గర్భాధానపదం ఆదేశంలోకూడా క్రమంగా మార్పునే చెందిందిగాని నిలిచివుండలేదనేది యిక్కడ ముఖ్యంగా గమనించవలసిన అంశం. ఆయీ మాటలన్నీ రజస్వలాత్పూర్వం జరిగే వివాహాలను పురస్కరించుకొని పుట్టినవే. రజస్వలాత్పరమందు జరిగే వివాహాలవారిలో నాగరిక ముఖ్యులుగా వుండే వెలమ జమీందారులు వగయిరాలు యీ శుభకార్యాన్ని "నగరుఁబెండ్లి" అనేపదంతో వ్యవహరిస్తూ వున్నారు. ఆయీ సందర్భాన్ని బ్రాహ్మణేతరులు అంత ప్రధానంగా పరిగణిస్తూవున్నట్లే కనపడదు; అంటే, పీఁటలమీఁద దంపతులను కూర్చోబెట్టడం వగయిరా తంతు జరపడం లేదన్నమాట. షోడశకర్మలలోను యీ గర్భాధానం ప్రథమకర్మగా పరిగణింపఁబడవలసిందే. అయినను పూర్వకాలంలో "నాన్‌బ్రామిన్సు" అంతగా లెక్కించినట్లు లేదు. కాని ప్రస్తుతం కేవల బ్రాహ్మణులు యే వొక్కరో తప్ప తక్కిన యావన్మందిన్నీ సంధ్యావందనానికి సమేతు స్వస్తిచెప్పడంచేత ధర్మశాస్త్రప్రకారం వారికి శూద్రత్వం వచ్చితీరుతూవుంది కనక వారికిన్నీ అనఁగా కర్మలోపశూద్రులనఁబడే ఆ నామమాత్ర బ్రాహ్మలకిన్నీ జన్మశూద్రులకున్నూ భేధం లేదంటూ యీ మధ్య సద్బ్రాహ్మణ పురోహితసభలో నెవరో ముచ్చటించిన మాటలను నేను మిక్కిలిగా అభినందిస్తూ వున్నాను. నేఁటిబ్రాహ్మల యెడల ఆ సద్బ్రాహ్మణులు ఆపాదించినదోషము సర్వవిధాలా పడుతూ వున్నది. కాఁబట్టి నిజమైన హృదయంకలవా రెవ్వరున్నూ నేఁటివారు పై యాక్షేపణకు అభిమానపెట్టుకోఁగూడదని తలుస్తాను. 'యీ వక్కటికేనా మీరు అభినందనాన్ని తెలిపేది' అని యెవరేనా శంకిస్తారమో? ఆ సద్బ్రాహ్మణులు నా అభినందనాన్ని అభిలషించరు సరికదా, బ్రాహ్మణశబ్ద శబ్దధారులైన యెవళ్లదిన్నీ అభిలషించరు కనక ఆ విషయాన్ని విస్తరించనక్కఱలేదు. వారిప్రచారం వకవిధంగా నేఁటిబ్రాహ్మణ నామధారులకు వుపకరిస్తుందేమో అనుకుంటే కాలదౌర్భాగ్యం అందుకుకూడా వొప్పుకుంటుందని తోఁచదు. యిది విషయాంతరం. యిప్పటికి గర్భాధానం యెన్నో అవతారా లెత్తినట్లయింది, కొన్నిటిని వివరించడం అయింది. దీనికే రజస్వలాత్పూర్వం జరగవలసివస్తే నిషేకం అంటూకూడా యింకో

మాట వాడుతూవున్నారు — అనే సందర్భం యిదివఱకే సూచించాను. నాన్‌బ్రాహ్మిన్సులో కొందఱు నాగరికులు యీమాటలేమీ వాడక "మా అల్లుణ్ణి తీసుకువస్తా"మని మాత్రమే వాడతారంటూ బందరులో చెప్పఁగా విన్నాను. ఎంత శాస్త్రీయమైనదయినా ఎంత ఆవశ్యకమయిన దయినా యీకార్యం అన్నివర్ణాలవారూ అంతో యింతో లజ్జాకరంగానే భావిస్తూవున్నారు. రాజులలో యింకో ఆచారం వుంది. అదేమిటంటే? భార్య పుట్టింట వున్నప్పుడు ముసలితనంలోనేనాసరే అత్తవారింటికి అల్లుఁడు వెడితే చాలాతప్పు. అందుచేత వెళ్ళనేవెళ్ళఁడు. పక్క గర్భాధానాన్నిగూర్చి యేకొంచెమో వ్రాశాను. కాని దీనిలాగే అనేకావతారాలెత్తిన వెన్నో వున్నాయి. అవి లజ్జాప్రయుక్తమైన మార్పులుకావు. వాట్లనిగూర్చి మఱోమాటు ప్రసంగించుకొందాం. గర్భాధానం యెత్తిన అవతారాలలోనే "శోభనం" అనేదికూడా చేరుతుంది. సర్వశుభకార్యాలకున్నూ పర్యాయంగా వాడుకోవలసిన "శోభన"పదాన్ని యెన్నాళ్ళనుంచి వాడుతూ వున్నారో పెద్దలు" విడమరిచి చెప్పలేముకాని, ఓఢ్లు గోదావరి, విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలలో సర్వత్రా వ్యవహరిస్తూ వున్నారనిమాత్రం చెప్పనక్కఱలేదు. ఈఅంశం ప్రతివ్యక్తిన్నీ యెఱిగిన విషయమే. కొందఱు విమర్శకులు యీపదముతో గర్భాధానాన్ని వాడడానికిన్నీ అనుమోదించరు కాని వారిమతంలో 'దామోదర', పదాన్ని "దరిద్ర"పరంగా వాడినకవుల వాడకంకూడా సమన్వయించదు. అలా వాడిన ప్రయోగాలు రెండుమాత్రం జ్ఞప్తిలో వున్నవి చూపుతాను.

(1) ఆలుబిడ్డలు తెచ్చు ప్రఖ్యాతిగాని మొదలనుండియు నీవు దామోదరుఁడవె! చిత్రచిత్ర ప్రభావ!"

(2) "అవక్రవిక్రమ విరాజద్రాజదోర్దండమండిత సామ్రాజ్యవధూటి చేరఁ జనునే? నిర్భాగ్య దామోదరున్,"

యింకా వున్నాయి. యెంత పరీక్షించినా దామోదరపదానికి దరిద్రపరమైన అవయవార్థం కనపడదు. కాని యేకారణంచేతో యీ అర్థంలో లోకంలో వాడుక కలిగింది. దాన్ని కవులు గ్రంథాల్లోకి యెక్కించారు. సంస్కృత భాషాకవులకన్న యీలాంటి విషయాలకు దేశభాషాకవులు మిక్కిలిగా స్వతంత్రిస్తారు. కవిత్వమనేది తన హృదయాన్ని యితరులకు విప్పిచెప్పే వుద్దేశంతో పుడుతుంది. అలా చెప్ప

డానికి నిఘంటులు వగయిరాలవల్ల తెలిసేపదాలకన్న వ్యవహారంలో వుండే అగ్రామ్యపదాలు యెక్కువగా వుపకరిస్తాయి. గ్రామ్యపదాలున్నూ వుపకరిస్తాయి కాని అవి గ్రామ్యదోషాన్ని ఆపాదిస్తవి. యీ సందర్భం దేశభాషా కవులకు మాత్రమేకాదు; సంస్కృత కవులకున్నూ. కనుకనే శాబ్దబోధోపకరణాలలో - 'వ్యవహారతశ్చ' అని చేర్చివున్నారు. దాన్నిబట్టే మేము మా దేవీభాగవత పీఠికలో - కేవల గ్రామ్యపదముల శోధించి, జనులు వాడెడిపదములు సమ్మతములు." అని వ్రాయడము తటస్థించింది. శాబ్దబోధోపకరణాలలో లాక్షణికులు వుదాహరించిన సామగ్రిలో వ్యవహారమే అగ్రస్థానాన్ని వహిస్తుందంటే వొప్పనివారుండరు. యిలా వ్రాయవలసివస్తే యెన్నో పదాలకు వ్రాయవలసి వుంటుంది. దీన్ని వుపలక్షణంగా పెట్టుకొని తక్కినవాటిని గ్రహిస్తారని ప్రస్తుతం దీనితో ముగిస్తూ యీవక్కమాటా వ్రాస్తాను. గర్భాధానం యెత్తిన అవతారాలు యెన్నో వున్నా అందులో మిక్కిలీ మృదువైన దిన్నీ, ఆంధ్రదేశంలో చాల వాడుకలో వున్న దిన్నీ శోభనమనే అవతారమే కనక దాన్ని వదలుకోకూడ దని భావికవులను హెచ్చరిస్తూన్నాను. దీనికి మహాకవిప్రయోగంకూడా ఉందని శ్రీ గిడుగువారనఁగా విన్నాను. కాని దీనికి ప్రయోగంతో కూడా అవసరమే లేదని నా తాత్పర్యం. కృష్ణాడిస్ట్రిక్టులో కార్యమనికూడా అనడం కలదు. బహుశః యీ కార్యం గుంటూరు డిస్ట్రిక్టులోనున్నూ వ్యవహరించేదే కావచ్చును! యింకా దీన్నిగూర్చి చర్చిస్తే మరికొన్ని యిలాటివే దొరికితే దొరుకుతాయేమో కాని వీటికన్నిటికిన్నీ శిరోమణి శోభనపదమే. యీ శోభనపదము సర్వశుభకార్యములకున్నూ వాచకమే అయిననూ ప్రస్తుతాన్ని విశేషించి చెప్పడం యోగరూఢిచేత నని విజ్ఞులకు తెలప నక్కఅలేదు. పంకజపదము అవయవార్థమును పుచ్చుకొనే పక్షంలో నత్తగుల్లకుకూడా వాచకం కావలసి వున్ననూ రూఢిని పురస్కరించుకొని పద్మమాత్రమందు శక్తమయినట్లే అని వ్రాయనక్కరలేదు గదా? వ్యాసం విస్తరిస్తూవుంది. గర్భాధానపదం మోటుతనంగావుందని తోఁచకపోతే దాన్నే వాడుకోండి, తోస్తే 'శోభనపదాన్నే' వాడుకోండి. అసలు నిఘంటులలో భుక్తికి, నిద్రకు కొన్ని పేళ్ళున్నాయి. గాని దీనికిమాత్రం లేవు. యభనం వగయిరాలు వున్నాయంటారా? అవి బూతులలో చేరతాయి. అందుచేత శోభనమే, ఆధారం. దీన్ని వదలుకోవడమనేది. నేల విడిచిన సాముపంటిదని మనవిజేస్తూ ముగిస్తున్నాను.

మద్యనిషేధం అవసరమే!

మద్యపానదోషాన్ని గుఱించి కొంత వ్రాస్తాను. యెందుకంటే కొన్ని సంవత్సరాలనుంచి ప్రతీ పత్రికలోనున్నూ దీన్ని మానిపించే ప్రయత్నాలు జరుగుతూ వున్నట్టు తఱుచు కనపడుతూవుంది. యిది చాలా సంతోషించ తగ్గవిషయం. మన పూర్వులు సప్తవ్యసనాలంటూ - "వెలఁది జూదంబు పానంబు వేఁట" ఇత్యాదిగా పేర్కొన్నవాటిలో పానాన్ని మూఁడో దాన్నిగా పరిగణించారు. కాని మహమ్మదీయులేమో అన్ని దుర్వ్యసనాలనున్నూ యిదే ప్రోత్సహిస్తుందని చెప్పి దీన్ని మొదటిదాన్నిగా పరిగణించి పూర్తిగా నిషేధించి వున్నట్టు ఆమతంలో వేత్తలైనవారివల్ల విని వున్నాను. పైఁగా యీ కథకూడా వారివల్లనే యెప్పుడో విన్నాను. - వొకానొక విజ్ఞాని మోక్షం పొందడానికని బయలుదేఱినట్టున్నూ, తీరా ద్వారాన్ని సమీపించాక అక్కడ నాల్గుతోవలు వేఱువేఱుగా వున్నట్టున్నూ, అందులో వకచోట సర్వాంగసుందరి వొకానొక యౌవనవతి సర్వాభరణ భూషితురాలయి కూర్చుని యితణ్ణి చూచి లేచి అడ్డమయి 'యెక్కడికి వెడతా'వని అడిగినట్టున్నూ, యీ ముముక్షువు - "నేను మోక్షానికి వెడుతున్నా"నని చెప్పినట్టున్నూ, దానిమీద ఆ సుందరి - "సరే, వెడుదువుగాని నాతో యీరోజుమాత్రం శృంగారాన్ని అనుభవించితేనే తప్ప యీ మార్గాన్ని వెళ్లడానికి అవకాశంలే"దని చెప్పినట్టున్నూ, దానితో మనమోక్షగామి - "యీ పని చాలా తప్పుకాఁబట్టి నేనిందు కంగీకరించేది లేదు, మఱో తోవను వెడతా"నని మళ్ళీ మఱోతోవను పోతూవుండఁగా ఆ తోవలో వొకఁడు వొక మేకపోతును చూపి - "యీ తోవను వెళ్లేటట్టయితే దీన్ని చంపి యీ మాంసాన్ని భక్షించి మఱీ వెళ్ళవలసిం"దని అడ్డగించినట్టున్నూ, దానిమీఁద మన ముముక్షువు - "యిది జీవహింసతో చేరివుంది, కాబఁట్టి ఈపని నేను చేసేదిలేదు, యింకోతోవను వెడతా"నని మళ్ళీ మఱో తోవనుపోతూవుండ గా అక్కడ వొకఁడు జూదానికి సంబంధించిన పరికరాలన్నీ చూపించి "కొంచెంసేపు నాతో జూదమాడి వెడితే వెళ్ళవలసిందే కాని లేనిపక్షాన్ని యీ మార్గాన్ని వెళ్ళడానికి వల్లఁగా"దని అభ్యంతరం చెప్పేటప్పటికి మన

నిషధయోగ్యుడు - "జూదం ఆడడం చాలా తప్పుపని, యీ దుష్కార్యం చేయడానికి నాకు బొత్తిగా యిష్టం లే"దని చెప్పి మఱో త్రోవను పోవడానికి మళ్ళి వెడుతూవుండఁగా ఆ త్రోవలో అలంకరించిన కల్లుకుండలతో వక మనిషి కూర్చుని - "అయ్యా! వెడుదువుగాని, ఈలాగా కూర్చో చాలా పరిశ్రమపడి యెంతో దూరాన్నుంచి వచ్చావు. కొంచెం యీ మద్యాన్ని దాహం పుచ్చుకుని మఱీ వెడుదువుగాని" అంటూ ఆతిథ్యానికి ఆహ్వానించేటప్పటికి మనవిరాగి - "అబ్బే! యీ పని పంచమహాపాతకాలలో హిందువులు చేర్చి నిషేధించి వున్నారు, మహమ్మదీయులుకూడా దీన్ని చాలా తప్పుపనిగానే చెప్పి దూషించారు. కాఁబట్టి యీపని నేను చేసేదిలే"దనేటప్పటికి — "ఆ పద్ధతిని యీ మార్గాన్ని వెళ్ళడానికి అవకాశం లే"దని ఆ పురుషుడు "ఖణేరావు" చెప్పడంతోటే మన పరమార్థవేది అనుకున్నాఁడు గదా! యేమనంటే? "వున్న మార్గాలేమో నాలుగే కనపడతాయి, నాలుగింటిలోనూ నాలుగు ప్రతిబంధకాలూ సిద్ధమయినాయి. వీట్లల్లో స్థూలసూక్ష్మాలు విచారిస్తే కొంత వీలుగావున్నది కల్లుపుచ్చుకోవడమే. యేమంటే? యిందులో హింసాదోషంలేదు యిది వొకచెట్టునుంచి పుట్టేది. పూర్వులయితే దీన్నికూడా నిషేధించారు గాని నిషేధించినా దీన్ని అంగీకరించడంలో గుడ్డిలో మెల్లగా వుండడంచేత అట్టే తప్పుగా తోఁచదు. అంగీకరించని పక్షాన్ని మోక్షానికి వెళ్ళడానికి యింకో తోవ కనపడడమే లేదుగదా!" అని చర్చించి యెట్టకేలకు మనస్సు సమాధానపఱచుకొని ఆమద్యాన్ని సేవించడంతో టట్టుగానే అంతకుముందు వుండే విజ్ఞానం యెక్కడికో పటాపంచలై పాఱిపోయింది. దానితో వెనక చూచిన మేఁకపోతును చంపి మాంసభక్షణ చేయవలసివచ్చింది. దానితో "తాటితో దబ్బనం"గా ఆసర్వాంగసుందరి అవసరం అయింది. పిమ్మట ఆవిడతో జూదం ఆడడంకూడా అవసరమయింది. తుట్టతుదకి "నీవిమోక్షోహి మోక్షః" అనే వాక్యానికి ప్రథమోదాహరణంగా మన ముముక్షువు పరిణమించాఁడు. మహమ్మదీయులలో ప్రాజ్ఞులవల్లవిన్న ఈ యితిహాసం వల్ల తేలిన సారాంశం - అన్ని దుర్వ్యసనాలకున్నూ మూలకందం సురాపానమే అని స్పష్టమయింది. కాఁబట్టి పానం వర్జించడం మహమ్మదీయులకున్నూ అంగీకారమే. యూరోపియన్లుకూడా దీన్ని వర్జించేవిషయంలో అడ్డుతగలరు కాని వారిదేశంలోవుండే శీతోష్ణస్థితినిబట్టి

మితంగా దీన్ని అంగీకరించవలసిందంటారు. కాని కొలఁదికాలంకిందట అమెరికాలోకూడా యీ మద్యపానాన్ని పూర్తిగా నిషేధించడానికి ఆరంభించారు. కృతకృత్యత్వాన్నికూడా పొందడమైతే జరిగిందటఁ గాని మళ్ళా ప్రారంభించినట్టు తెలుస్తూవుంది. ఆ ఖండంవారికిన్నీ మనకిన్నీ వుండే భేదం యేమిటంటే? మన ఆర్యులుయెంతో ఆలోచించి కాని యే విధినిన్నీ యే నిషేధాన్నిన్నీ అమల్లో పెట్టరు. పెట్టితే అది యుగాలకొలఁది నిల్చిపోవలసిందే కాని మళ్ళా వెంటనే 'నాబొడ్డుకుతూ' అంటూ మాఱడం అంటూవుండదు. మనవారు [illegible]నించే కార్యాలకున్నూ పుణ్యానికిన్నీ లంకిసా ఆలాగేవుంటుంది. నిషేధానికిన్నీ పాపానికిన్నీ లంకిసా వుండి తీరుతుంది. యీ విషయంలో మహమ్మదీయులుకూడా మన మార్గాన్నే చాలా వఱకు అనుకరిస్తారు, కాని మనం పాపమనుకొనే కార్యాలు చాలావఱకు వారికి పాపంగా కనపడవు- అందుచేత వాటిని వారు ఆచరిస్తూనే వుంటారనుకోవాలి. యెక్కువ ప్రాజ్ఞతకలవాళ్ళతో ప్రసంగిస్తేమాత్రం మతవిషయంలో వుండేవిశేషాలు కొన్ని కర్మ కాండబాపతు తప్ప యితరాచారాలలో మనకున్నూ వారికిన్నీ అంతగా భిన్నాభిప్రాయాలు కనపడవు— దయాసత్యశౌచాలు మూఁడింటిలోను మూఁడవదానిలో వారికిన్నీ ఆర్యులకున్నూ చాలా భేదం కనపడుతుంది- ప్రస్తుతం మనక్కావలసింది. పానాన్ని గూర్చిన నిషేధం— నేను వుదాహరించిన యితిహాసాన్ని బట్టిచూస్తే మహమ్మదీయులు పానాన్ని పూర్తిగా నిషేధించేశారే- మన ఆర్యులలో యెప్పుడో యిక్ష్వాకుల కాలంలో ఈ పానం బ్రాహ్మణులుకూడా మంచినీళ్ళతో పాటు ఆమోదించినట్లు కనపడుతుంది. కాని దీనివల్ల వచ్చే నష్టిని స్వానుభవంచేత కనిపెట్టి శుక్రాచార్యులు నిషేధించినట్టున్నూ భారతంవల్ల స్పష్టమవుతూ వుంది—

క. " భూసురులాదిగఁగల జను లీసుర సేవించిరేని యిది మొదలుగఁ బా
పాసక్తిఁ బతితు లగుదురు చేసితి మర్యాద దీనిఁ జేకొనుఁడు బుధుల్ "

యిందులో వున్న "ఇది మొదలుగ" అనే పదంవల్ల అంతకుముందు మద్యపానం మహాపాతకాల్లో చేరలే దనుకొంటామా? అయితే మహాపాతకాలు నాలుగే కావలసి వుంటుంది. కాఁబట్టి ఆపదానికి అంత ప్రాముఖ్యం యివ్వడానికి వల్లపడదు. యీ కథలన్నీ అర్థవాదాలు. మొత్తం మద్యపానం నిషిద్ధ మనియ్యేదే మనం తెలుసుకోవలసింది. కాని రాజర్షులనిపించుకొనే

కుటుంబాలల్లో జన్మించినవారుకూడా శృంగారరసానుభవానికి హంగుగా దీన్ని ఆమోదించినట్లు మహాకవుల గ్రంథపోకడలు విశదపఱుస్తూ వున్నాయి. కాని సంసారులనిపించుకొనే సంపన్న గృహస్థులు దీన్ని ఆమోదించినట్టు కనపడదు. సంపన్న గృహస్థుల శృంగార రసానుభవానికిన్ని తదితరుల శృంగారానుభవానికిన్ని రతిరహస్యాదిగ్రంధాలు యెంతో భేదం కనపరచి వున్నాయి— "పురుషభావవపుట్కృతి వర్జితం వనితయా నిజయా సుకృతీ కృతీ, మణితహీనరతోత్సవమాచరేత్" వగయిరా శ్లోకాలు చూడఁదగు—మద్యపానం చేయడం తప్పనే బ్రాహ్మణజాతి మనదేశంలో దానిస్థానంలో మతోవస్తువును సేవిస్తూవున్నట్టు అంతగా కనపడదు. గాని ఉత్తరదేశంలో భంగుపానం చేయడం సర్వసాధారణంగా కనపడుతుంది. భంగు పుచ్చుకొనేవారికేనా చిలుములో గంజాయి వుంచి పొగఁబుచ్చుకోవడం చాలా దూష్యంగా ఆదేశంలో కనపడుతుంది. దీని స్థానంలో నల్లమందు కొన్ని దేశాల్లో వాడతారని వినడమైతే వుంది కాని మనదేశంలో నల్లమందు వాడడం మాత్రం యేదో వ్యాధిని పురస్కరించుకొనియ్యేవే కాని వినోదార్థం తీరి కూర్చుని వాడడం కనపడదు. సంపన్న గృహస్థులకు తప్ప యితరులకు అందులో ముఖ్యంగా నిమ్నజాతులకు రెండే మందులు వున్నట్టు కనపడతాయి. అందులో వకటి నల్లమందు, రెండోది తెల్లమందు. తెల్లమందంటే? రసకర్పూరం. నిమ్నజాతుల్లో చాలామంది రెండేసియేళ్ళకూ మూఁడేసి యేళ్ళకూ యేరోగము లేకుండానే రసకర్పూరం వేసుకుంటూ వుండడం యీ దేశంలో చాలామంది యెఱిఁగిన విషయమే. వాళ్ళ ఆయుర్దాయాన్ని కాపాడడం యీ తెల్లమందుమీఁదే ఆధారపడివుందని ఖండితంగా చెప్పవచ్చును. యిదంటూ లేనిపక్షాని యిప్పటికాలంలో వైద్యులు చేసేబిల్లు యిచ్చుకోతగ్గవాళ్ళు వాళ్ళల్లో పాకల్లోనూ వుండరని వేఱే చెప్పనక్కఱలేదు. వాళ్లు కూలీ నాలీ చేసి యావజ్జన్మమూ సంపాదించిన సంపాదన వొక్కసారి జ్వరమో గిరమో వచ్చినప్పుడు డాక్టరు వేసే బిల్లుకుఁగాని విజిటింగుచార్జీకిఁగాని ఎన్నోవంతుకున్నా కొస్తేరాదు. అవన్నీ కాక సంపన్న గృహస్థులమీఁదకి వచ్చినంత త్వరగా చొరవచేసి వాళ్ళమీఁదకి ఆయా వ్యాధులు తఱుచు రానేరావు — దానికి కారణం వాళ్ళు తప్పనివిధిగా పొట్టకోసం చేసే శరీరపరిశ్రమనే అని అందఱూ యెఱిఁగిందే. యెప్పుడేనా అనారోగ్యంకలిగితే తెల్లమందే వాళ్ళకాధారం. కొన్నింటికో? నల్లమందు.

MEMORIAL LIBRARY

యీ రెంటితోటిన్నీ నూటికి తొంభైమంది జీవిస్తూవున్నారు. యీ నల్లమందు కొన్ని సామాన్య క్షత్రియకుటుంబాలవారు తగిన హేతువు లేకుండానే వృద్ధబాలతోపాటు పిల్లలకుకూడా తమతోపాటు వాడుకచేయడం క్వాచిత్కంగా కనపడుతుంది. యీ కారణంచేతనే "భోజనం చేశారా?" అని అడగడానికి బదులు వారిలో—"నల్లమందు వేసుకొన్నారా?" అని అడగడం ఆచారమయింది - బ్రాహ్మణులలో 'దేవతార్చన అయిందా? శివపూజ అయిందా?' అని భోజనానికే పర్యాయపదంగా వాడడం యిదివఱలో వుండేది. క్రమంగా కాలదౌర్భాగ్యంవల్ల ఆ ప్రశ్నలకు అవకాశం చాలా వఱకు నశించింది. యిది విషయాంతరం. మొత్తం, యే చైనాదేశంలోనో తీరి కూర్చుని నల్లమందు బెత్తికలకు బెత్తికలే తెలకపిండి అచ్చులమాదిరిగా తినడాన్నిగూర్చి నేను చెప్పలేను గాని మనదేశంలో మాత్రం దీనిని వాడేవారు వ్యాధిగ్రస్తులే అని ధ్రువంగా చెప్పవచ్చును - యీ మద్యపాన నిషేధంతోపాటు నల్లమందునుకూడా నిషేధించేయెడల యెందఱో ముసలివాళ్ళు మిక్కిలి చిక్కులో పడతారు - యీ నల్లమందు ఆనాఁటికానాఁడు ధర పెరిఁగిపోతూ వుండడంచేత రోగగ్రస్తులుగా వుండే బీదలు ఇప్పుడే మిక్కిలి చిక్కు పడుతూవున్నారు - దీన్ని యిజారాపాడేవాళ్ళు వొక్కొక్కచోట మఱీ ధర హెచ్చించి బాధిస్తూవున్నారు. యీ నిషేధం నల్లమందుకున్నూడా వస్తే వైద్యులకుతప్ప యితరులకు యిది దొరకడం కష్టసాధ్యమవుతుంది. కాఁబోలునని కొంచెం నల్లమందుతో అవసరమున్న నేను భయపడుతూ వున్నాను. పత్రికల్లో దీన్నికూడా నిషేధించినట్టే కనపడింది. గాంధిగారు ద్వంద్వాతీతులు. యెంతటి ద్వంద్వాతీతుఁడున్నూ కాకపోతే మోఁకాలు దిగని అంగోస్త్రంతోటిన్నీ ఆలాటిదే పైమీఁదితుండుగుడ్డతోటిన్నీ లండనులో అందులోనున్నూ వార్ధక్యంలో కాలక్షేపం చేయడమంటే మజాకాకాదు. ఆయన మనపురాణాల్లో పుట్టలు వగైరాలలోవుండి తపస్సుచేసిన ఏఋషులకూ తీసిపోయేవ్యక్తికాడు. ఆయనసంకల్పం లోక కల్యాణదాయకం అని చెప్పక తప్పదు. కాని కొంతకాలందాఁకానేనా నల్లమందుమట్టుకు దొరకడం బాలవృద్ధాతురులకు అవసరం. సరే తాలూకా ఆఫీసులలో కాఁబోలును దొరుకుతుందని వ్రాశారు. కొందఱయితే అక్కడికివెళ్ళి తెచ్చుకోఁగలరు. గాని కొఁదఱందుకున్నూ సామర్థ్యంలేనివాళ్లున్నారు. ఆ ఆఫీసుకు పూఁట బత్యాలు కట్టుకుని వెళ్ళలేరు సరికదా, ఏకంగా తులమూ అఱతులమూ

కోనుక్కోవడానికి త్రాణలేనివాళ్ళే చాలామంది. కాంగ్రెస్సుమంత్రులు ఆలాటిదీనులను ప్రత్యేకించి వక్కకంటితో చూడాలి. వాళ్ళు మత్తుకోసం నల్లమందు అభ్యసించిన వైగలోవాళ్ళు కారని యే ప్రమాణంపడితే ఆ ప్రమాణంచేసి చెప్పవచ్చును. ఆలాటివాళ్లకు వుపకారంనిమిత్తం యీమీద నల్లమందు వెల చాలాసులభం అయేటట్టుకూడాచేస్తే యెందఱో దీనులు ఆశీర్వచిస్తారు. అయితే కొందఱు 'నల్లమందులాగే బ్రాందిన్నీ వ్యాధినివారకమే, అందుకోసమే మేమున్నూ అభ్యసించా'మనే వారున్నూ వుంటారు. కాని అది నిజమా ? కాదా ? అని విచారణచేస్తే తేలకపోదు. మద్యపానం శుక్రుని కాలమ్నుంచిన్నీ నిషేధింపఁబడుతూనేవుంది కాని నశించినట్టుమాత్రం లేదు. పయిఁగా వృద్ధికూడా పొందిందేమో ? జారత్వచోరత్వాదులకన్న దీనికి యెక్కువ గౌరవం మనవారు యివ్వరు. యూరపుఖండవాసులు మితిమీఱితే పానాన్ని మనతోపాటు చూస్తారే కాని మితిలోవుంటే దానిజోలికి పోరు. పూర్వకాలంలో నల్లమందుజోలికి ప్రభుత్వం వెళ్ళినట్లాధారాలు కనపడవు. దాన్ని వ్యాధిగ్రస్తులు తప్పయితరులు వాడినట్టు గ్రంథ దృష్టాంతాలున్నూ కనపడవు. వ్యాధిగ్రస్తుల విషయంలో మత్తుపదార్థాలకేకాదు యే పదార్థాలకున్నూ విధినిషేధాలున్నట్టు యేమంతలోనూ కనపడ[illegible] యింకా కొందఱు నిష్ఠాపరులు మనఆర్యులలోనే వుల్లి వగయిరా నిషి[illegible] వస్తువుల భక్షణానికి ప్రాణాపాయ సమయంలోకూడా సందేహించి మానుకున్నవారు కనపడతారు. యీ మత్తుపదార్థాలనుండి తప్పించడమనేమిషత[illegible] ప్రభుత్వంవారు ద్రవ్యార్జనచేసినట్టు పూర్వం కనపడదు. అందుకు ఆరంభించింది మహమ్మదీయ ప్రభుత్వం అని తోస్తుంది. "అబ్కారీ" అనేమాటవల్ల యిది తెలుస్తూవుంది. కాని ఆ ప్రభుత్వం నల్లమందు, గంజాయి వగయిరాలకు విశేషించి పన్ను విధించినట్టు కనపడదు. నా చిన్నతనంలోకూడా వీట్లకు పన్ను లేనట్టే యిప్పుడుకూడా మన్యంలో వుండేవాళ్ళకు కాఁబోలును యీ పన్ను లేదని చెప్పుకుంటారు. పోనీ యీ పదార్థాలు మత్తుకలిగిస్తాయనే కారణంచేత పన్ను వేశారనుకుంటే? ఉప్పు చేసుకున్న పాపమేమిటి? బాగా ఆలోచించిచూస్తే ప్రతిమనిషిన్నీ అంతో యింతో గవర్నమెంటుకు సహాయపడడం ఆవశ్యకం కనక ఈ ఉప్పుపన్నుద్వారా అట్టి సహాయాన్ని గవర్నమెంటు పొందుతూ వుందనుకోవాలి. పూర్వపురాజులకు ఋషులుకూడా పన్ను చెల్లించినట్టు "తాన్యుంఛ షష్ఠాంకిత సైకతాని" అనే కాళిదాసు

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA104B129
పుస్తకం పేరు	కధలు - గాధలు
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	119
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	1,2,
తయారు చేసినది	P. Jayamma
పేజీలు విడదీసినది	P Jayamma
స్కాన్ చేసినది	Rp Cauvery
పరీక్ష చేసినది	anusha
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good